

AKTIVISTIN EETOS

seurantatutkimus 1990-luvun radikaalitoimijoista

Toni Tapani Malm

Helsingin yliopisto
Valtiotieteellinen tiedekunta
Sosiologia
Pro gradu -tutkielma
Toukokuu 2011

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty Valtiotieteellinen tiedekunta		Laitos – Institution – Department Sosiaalitieteiden laitos	
Tekijä ? – Författare – Author <u>Toni Tapani Malm</u>			
Työn nimi – Arbetets titel – Title Aktivistin eetos. Seurantatutkimus 1990-luvun radikaalitoimijoista			
Oppiaine – Läroämne – Subject Sosiologia, yleinen linja			
Työn laji – Arbetets art – Level Pro gradu	Aika – Datum – Month and year Toukokuu 2011	Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages 97 + 2 s. liitteet	
Tiivistelmä – Referat – Abstract <p>Tutkimus käsittelee yhteiskunnallisissa liikkeissä toimivia yksilöitä eli aktivisteja. Tutkimuksen juuret ovat makrotasolla, yhteiskunnallisista liikkeistä käydyssä keskustelussa. Toisaalta tutkimuksen keskeisin huomio kohdistuu mikrotasolle, yksilöön ja toimijoihin. Tutkimuksessa tarkastellaan aktivismin nivoutumista henkilökohtaiseen elämään sekä aktivismin jatkumisen ja päättymisen problematiikkaa. Aineiston tulkinta perustuu verkostonäkökulmaan, joka yhdistää subjektiiviset ja objektiiviset merkitykset sekä näkökulman pohjalta kehitettyyn elämänalahierarkian käsitteeseen (Passy & Giugni 2000). Elämänalahierarkia yhdistetään Weberin (2009) näkemykseen siitä, millaisia ominaisuuksia poliittinen toiminta vaatii. Näiden ominaisuuksien pohjalta argumentoidaan, että poliittista toimintaa, kuten aktivismia, voidaan tulkita eetoksen käsitteen avulla. Tästä teoriasynteeseistä johdettujen tutkimuskysymysten avulla etsitään vastauksia siihen, kuinka aktivistin ura jatkuu tai päättyy. Yksilölähtöisyydestään huolimatta tutkimus sidotaan lopulta myös yleisemmän tason analyysiin.</p> <p>Tutkimus on tyypiltään laadullinen seurantatutkimus. Tutkimuksen aineisto muodostuu Ari Rasimuksen (2006) vuosina 2000 ja 2001 suorittamista yhdestätoista teemahaastattelusta sekä kuudesta uusintahaastattelusta vuodelta 2010. Haastateltavat ovat aktivisteja, jotka 1990-luvulla toimivat Oikeutta elämille ja Maan Ystävät –järjestöissä. Vertailuasetelman vuoksi keskeinen teema tutkimuksessa on muutos ja sen selittäminen.</p> <p>Yksikään haastateltavista ei toiminut enää liikkeissä. Toiminnasta poisjääminen oli tapahtunut vähitellen, hiipumalla. Aktivismi, perinteisessä mielessä ymmärrettynä, oli siis taaksejäänyttä elämää. Aktivistien asenteet olivat kuitenkin lähes muuttumattomia. Osalla aktivismi oli nivoutunut työhöön, osalla taas ei. Tutkimuksessa havaittiin, että eetoksen käsite selittää sitä, miksi aktivismi ohjaa yhä elämää, vaikka ura kansalaisliikkeessä päättyisikin. Toisaalta eetoksen käsite auttaa ymmärtämään aktivismista luopumista. Haastateltavat jaettiin eetoksen käsitteen avulla kahteen ryhmään: luopujiin ja pysyjiin. Luopujien luopuminen selittyi eetoksesta irtisanoutumisella, kun taas pysymistä perusteltiin aktivismin muuntuminen työksi ja sitä kautta ylläpidetty eetos.</p> <p>Tutkimuksen keskeisin teoreettinen anti on luopumista selittävän elämänalahierarkiateorian syventäminen. Tutkimuksessa argumentoidaan sen puolesta, että aktivismin päättymistä on mahdollista tarkastella laajemmin kuin pelkkänä kuulumisena järjestöön tai yhteiskunnalliseen liikkeeseen. On pohdittava muun muassa sitä, kuinka aktivismi nivoutuu erilaisiin elämäntapavalintoihin. Eri elämänalojen vaikutuksia toisiinsa tulee myös tarkastella syvemmin kuin pelkän arvojärjestyksen valossa. Yhdistämällä Weberin (2009) ajatuksia poliitikoiden suotavista ominaisuuksista elämänalahierarkiateoriaan voidaan päästä tulkintaan, jossa kiinnittyminen asiakysymyksiin ja päämääriin (päämäärärationaalisuus) ennustaisi toiminnassa pysymistä, etenkin suhteessa verkostolliseen ja tunteelliseen kiinnittymiseen. Tutkimuksessa havaitaan, että aktivistit ovat integroituneet osaksi yhteiskuntaa ja etenkin pysyjät ovat myös puolueiden toiminnassa mukana. Tämän pohjalta kysytään, olisiko yhteiskunnan kannalta rationaalisempaa suhtautua liikkeisiin pelokkuuden sijaan kiinnostuksella.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords Yhteiskunnalliset liikkeet, kansalaisvaikuttaminen, haastattelututkimus, 1990-luku, päämäärärationaalisuus, elämäntapa			

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
2. YKSILÖT YHTEISKUNNALLISISSA LIIKKEISSÄ	3
2.1 Oikeutta eläimille ja Maan Ystävät yhteiskunnallisina liikkeinä	4
2.2 Keitä 1990-luvun suomalaiset aktivistit olivat?	9
2.3 Aktivistiksi kasvetaan, ei synnytä	10
2.4 Aktivistina oleminen ja aktivismin vaikutukset	15
2.5 Aktivismista luopuminen ja aktivistina jatkaminen	22
2.6 Aktivismin henkinen ulottuvuus	29
2.7 Synteesi ja tutkimuskysymykset	31
3. AINEISTO JA MENETELMÄT	33
3.1 Aineiston keruu tutkimushaastattelun avulla	33
3.2 Haastattelumenetelmän ongelmista	35
3.3 Laadullinen pitkittäistutkimus, seurantatutkimus ja muistelutyö	37
3.4 Haastattelujen käytännön toteutuksesta	40
3.5 Aineiston laajuus ja aineiston analyysi	41
4. LÄHTÖTILA	44
4.1 Elämänalahierarkia	44
4.2 Vastuuntuntoisuus	46
4.3 Suhteellisuudentaju	47
4.4 Intohimoisuus	48
5. NYKYTILA	50
5.1 Elämänalahierarkia	50
5.2 Vastuuntuntoisuus	53
5.3 Suhteellisuudentaju	57
5.4 Kaksinapainen intohimoisuus ja verkostot	60
6. PIENISTÄ KYSYMYKSISTÄ KOHTI SUURINTA	65
6.1 Miten aktivismin päättymisen määritellään?	65
6.2 Elämänalat ja eetoksen säilyminen	70
6.3 Aktivismin merkitys elämäkululle	77
6.4 Aktivismi loppuu, joustava eetos säilyy	81
7. JOHTOPÄÄTÖKSET	83
LÄHTEET	92
LIITTEET	

1. JOHDANTO

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan 1990-luvun yhteiskunnallisten liikkeiden aktivisteja. Tarkoituksena on selvittää näiden toimijoiden myöhempiä vaiheita ja tutkia sitä, millainen heidän suhteensa aktivismiin on nykyisin. Tutkimuksen lähtökohtana toimivat noin kymmenen vuotta sitten tehdyt ympäristö- ja eläinoikeusaktivistien haastattelut, minkä lisäksi tutkimusaineisto koostuu vuonna 2010 tehdyistä uusintahaastatteluista. Vertaamalla näitä aineistoja toisiinsa ja toisaalta tarkastelemalla niitä erillisinä pyrin muodostamaan kuvan siitä, mikä aktivistien elämässä on kymmenessä vuodessa muuttunut ja miksi.

Sosiologinen liiketutkimus on viime vuosina ollut Suomessa varsin vilkasta. Pelkästään 1990-luvun liikehdinnästäkin on olemassa useita julkaisuja. Useimmiten näissä tutkimuksissa huomio on kohdistunut liikkeisiin ja niiden suhteeseen yhteiskuntaan (esim. Rasimus 2006; Juppi 2004; Konttinen & Peltokoski 2004). Nojaan näistä etenkin Ari Rasimukseen (2006), jonka suorittamat kaksitoista Oikeutta eläimille ja Maan Ystävät -aktiivien haastattelua ovat tässä tutkimuksessa uuden tarkastelun alla. Lähestymistapani kuitenkin eroaa tutkimusperinteestä. Näkökulmani on makrotarkastelun sijaan yksilöissä, eli toimijoissa. Tavoitteenani ei ole kuitenkaan yksilöpsykologinen tutkielma mielen syövereihin vaan tiukasti sosiologian perinteeseen nojaava tutkimusmatka yksilön ja yhteiskunnan suhteeseen. Vaikka näkökulmani onkin toimijalähtöinen eikä kovin laaja yleistäminen pienen aineistoni nojalla ole mahdollista, esitän myös joitakin varovaisia arvioita siitä, kuinka yksilötason kysymykset heijastuvat yhteiskunnalliseen ulottuvuuteen.

Yhteiskunnallisten liikkeiden kollektiivisesta luonteesta huolimatta liikkeissä toimivat yksilöt. Nämä yksilöt tekevät arvioitaan toki tietyissä puitteissa ja tiettyinä aikoina, kuten toistuvasti on teoriakirjallisuudessa esitetty. Silti meillä on liian vähän tietoa siitä, mitkä tekijät esimerkiksi selittävät yksilöiden sitoutumista tai poisjättäytymistä (Passy & Giugni 2000, 118). Lisäksi yleisemmin, toimijanäkökulman unohtaminen saattaa johtaa meidät käsittelemään yhteiskunnallisia liikkeitä liiallisen stabiileina ja yhtenäisinä

kokonaisuuksina ja unohtamaan niiden moniulotteisen luonteen (Klandermans 1997, 3). Passy ja Giugni (2000, 119) tuovat myös esiin, että on olemassa paljon erilaisia selityksiä sille, miksi yksilö liittyy liikkeeseen, mutta lopulta tiedämme varsin vähän perusteita sille, miksi toisten sitoutuminen on elämänmittaista ja toisten lyhytaikaisempaa. Tutkimukseni pyrkii syventämään näiden teorioiden pohjalta aukeavaa kuvaa aktivismista luopumisesta ja aktivismin jatkumisesta.

Keskeisin huomio tutkimuksessani kohdistuu vertailuasetelman vuoksi muutokseen ja sen selittämiseen. Tätä muutosta tulkitsen teoriasta rakentuvan kehyksen avulla. Yhteiskunnallisten liikkeiden laajasta teoriaperinteestä tutkimuksessani korostuu verkostoteoria sekä erityisesti Passyn ja Giugin (2000) subjektiiviset ja objektiiviset merkitykset yhdistävä näkemys verkostoista. Teoreettinen viitekehyseni pohjautuu ensinnäkin elämänalahierarkian käsitteeseen, joka selittää aktivismista luopumista (Passy & Giugni 2000). Toinen keskeinen teoreettinen välineeni on eetoksen käsite, jonka johdan Weberin (2009) poliitikoiden välttämättömiin ominaisuuksiin liittyvästä teoretisoinista Eetoksen käsitteen avulla pyrin ymmärtämään, kuinka aktivismi kietoutuu elämäntapaan liittyviin valintoihin. Tärkein tutkimuskysymykseni on, kuinka aktivistin ura jatkuu tai päättyy.

Tutkimukseni on laadullinen seurantatutkimus, joka ei tutkimustyyppinä ole lopulta kovin yleinen. Maailmalla aktivistien myöhempiä vaiheita on tarkasteltu etenkin niin sanotun yhdysvaltalaisen kukkaissukupolven suhteen (McAdam 1988; Marwell, Aiken, Demerath 1987; Sherkat & Blocker 1997; Whalen & Flacks 1989). Useimmiten nämä tarkastelut ovat yksiulotteisia siinä mielessä, että tutkittavien menneistä orientaatioista voidaan esittää vain arvailuja. Suomessa taas aktivistien seurantatutkimusta on tehty lähinnä ex-taistolaisista (Hyvärinen 1994; Roos 2005; Kontula 2004). 1990-luvun aktivismi oli kuitenkin luonteeltaan hyvin erilaista kuin aikaisempi yhteiskunnallinen liikehdintä. Se sisälsi uusia toimintamuotoja, kuten omaisuuden vahingoittamista ja yksilöllisten elämäntapojen haastamista, onnistuen herättämään huomattavaa huomiota tiedostusvälineissä. 1990-luvun aktivistisukupolven myöhempiä vaiheita ei ole Suomessa aikaisemmin tutkittu.

Johdannon jälkeisessä teorialuvussa esittelen 1990-luvun liikeaallon keskeisimmät järjestöt Oikeutta eläimille ja Maan Ystävät. Yhteiskunnallisten liikkeiden yleisemmän tarkastelun jälkeen etenen kohti yksittäisiä toimijoita esittelemällä niitä näkemyksiä, joita suomalaisista 1990-luvun aktivisteista on julkituotu. Tästä etenen yleisempään yksilönäkökulmaan. Historiallisen selvityksen jälkeen pohdin niitä perusteita, joilla toimintaan hakeudutaan. Pohdin aktivismina olemista, sen vaikutuksia elämäntapaan, aktivismista luopumista, uupumuksen ja luopumisen suhdetta sekä tuon esiin eetoksen käsitteen. Aivan lopuksi teen edellä esitellystä synteesisin, josta johdan tutkimuskysymykseni.

Kolmannessa luvussa käsittelen käyttämäni tutkimusmenetelmien ja aineiston välistä vuoropuhelua. Ensimmäisessä tuloksiani esittelevässä luvussa, eli luvussa neljä, tarkastelen aktivisteja sellaisina kuin he näyttäytyivät 2000-luvun alussa. Tässä tarkastelussa hyödynnän elämänalahierarkian (Passy & Giugni 2000) käsitettä ja toisaalta Weberin (2009) teoretisointeja poliitikoille suotavista ominaisuuksista. Luvun alalukujen otsikointi noudattelee näiden teorioiden keskeisiä käsitteitä.

Tuloksiani esittelevissä luvuissa viisi ja kuusi etenen aktivistien nykytilaan ja peilaan sitä edellisessä luvussa esitettyyn. Luvussa viisi keskeisin huomioni suuntautuu yksilöiden kokemien muutosten esiintuomiseen ja selittämiseen. Kuudennessa luvussa vastaan ensin pieniin tutkimuskysymyksiin ja pyrin niiden avulla vastaamaan siihen kuinka aktivistin ura jatkuu tai päättyy. Lisäksi esittelen aktivismin merkityksiä henkilökohtaiselle elämälle ja palaan uupumuksen käsitteen äärelle. Seitsemännessä, tutkimuksen päättävässä luvussa, vedän langat yhteen ja kertaan vielä tutkimustulokseni. Lisäksi suhteutan tulokseni aikaisempaan keskusteluun ja pohdin niiden yleisempää merkitystä.

2. YKSILÖT YHTEISKUNNALLISISSA LIIKKEISSÄ

Tämän tutkimuksen keskiössä eivät ole yhteiskunnalliset liikkeet vaan pikemminkin liikkeissä toimivat yksilöt. Jotta voisimme ymmärtää millaisen toiminnan parissa nämä

yksilöt toimivat, on kuitenkin syytä tarkastella ilmiötä ensin myös yhteiskunnallisessa ulottuvuudessa.

2.1 Oikeutta eläimille ja Maan Ystävät yhteiskunnallisina liikkeinä

Toukokuussa 1995 Suomessa keskusteltiin kahdesta asiasta: jääkiekon maailmanmestaruudesta ja kettutarhaiskuista. Vaikka molemmat tapahtumat olivat varmasti yhteiskunnallisesti merkittäviä, politiikan ja yhteiskunnallisten liikkeiden tutkimuksessa huomio on keskittynyt jälkimmäiseen. Valtavan mediahuomion saaneet iskut pohjanmaalaiselle turkistilalle nimittäin lopullisesti synnyttivät pinnan alla kyteneestä toiminnasta yhteiskunnallisen liikkeen (Rasimus 2006, 183–186; Luukka 1998, 51). Maan Ystävät ja Oikeutta eläimille –järjestö edustivat tämän liikeaallon keskeisimpiä järjestöjä (Rasimus 2006, 20; Konttinen & Peltokoski 2004, 35). Seuraavassa esittelen hieman näiden järjestöjen historiaa ja nykyhetkeä.

Oikeutta eläimille –järjestön (käytän jatkossa järjestöstä myös lyhennettä OE) syntymisen taustalla olivat Peter Singerin *Animal liberation* -kirjan suomennos vuonna 1991 ja sitä seurannut Suomen Punk Anarko -yhdistyksen (SPAY) perustaminen (Luukka 1998, 48–49). SPAY yhdisti eläinten oikeuksien filosofiset perusteet suoraan toimintaan ja oli tällä saralla ensimmäinen ryhmittymä Suomessa. Tämänkaltainen toiminta oli lähtöisin erityisesti Iso-Britanniasta, jossa ensimmäiset sabotaasityyppiset iskut tehtiin jo 70-luvulla (ks. esim. Finsen & Finsen 1994). Ilkivallan tekoja esimerkiksi turkisliikkeitä kohtaan oli toki tehty jo aiemmin, mutta vähitellen 90-luvun alun jälkeen toiminta muuttui systemaattisemmaksi.

Toiminnan juuret löytyivät siis selkeästi punk-kulttuurista, mutta järjestöä olivat lopulta perustamassa myös punkpiirien ulkopuolelta tulleet. Oikeutta eläimille –järjestön tavoitteena oli eläinten hyväksikäytön lopettaminen kaikissa muodoissaan. Se ei lähtökohtaisesti tavoitellut massakannatusta, vaan pyrki tarjoamaan kanavan ja välineen aiheesta kiinnostuneille. Autonomia ja anarkistinen ajattelu olivat keskeisiä sen toimintakulttuurin kannalta. (Rasimus 2006, 229–238.)

Näin sai siis alkunsa suomalainen eläinoikeusliike ja sen lippulaiva Oikeutta eläimille -järjestö. Mediahässäkki ja kettujen vapauttamisesta seuranneet rankat tuomiot kolmelle nuorelle naiselle aiheuttivat samalla sen, että OE:stä tuli kertaaheittola valtakunnan keskeisimpiä puheenaiheita. Vaikka OE ei tuolloin asettunut iskujen taakse vaan otti kannakseen ”emme hyväksy – emmekä tuomitse”, julkisessa keskustelussa järjestö usein linkitettiin Eläinten Vapautusrintamaan (EVR) ja laittomaan toimintaan ylipäättänsä. Epäilykset järjestön yhteyksistä laittomaan toimintaan osoittautuivat lopulta jossain määrin oikeiksi, kun järjestön puhemiehenä toiminut Joni Purmonen jäi kiinni turkistarhaiskusta vuonna 1997. (Rasimus 2006, 253.)

Järjestö aikaansai siis keskustelua, vaikka kyseinen keskustelu ei välttämättä aina ollut kovinkaan hedelmällistä. Eläinten suojelu ja eläinten oikeudet sekoitettiin useimmiten tässä keskustelussa keskenään. Tästä osoituksena oli muun muassa se, että Animalia menetti välittömästi 3000 jäsentä iskujen jälkeen, vaikka sillä ei ollut iskujen kanssa osaa eikä arpaa. (Luukka 1998, 58.) Julkisuudessa muukin liikehdintä tuli sulavasti yhdistetyksi radikaaliin toimintaan, esimerkiksi Maan Ystävät liitettiin toistuvasti laittomiin eläinoikeusiskuihin (Stranius 2005, 321). Keskustelu sai siis moraalisen paniikin piirteitä, kun poliisi ja media tulkitsivat liikehdinnän yhteiskunnalliseksi uhkatekijäksi (Rasimus 2006, 315). Liikkeen koettiin uhkaavan yhteisiä moraalikoodistoja ja säännöstöjä, ja se edusti täten symbolista uhkaa vallitsevia arvojärjestelmiä kohtaan (Juppi 2004, 230–249).

Oikeutta eläimille –järjestöllä oli vuosien 1995-2000 aikana noin 300 jäsentä. Jäsenten lukumäärä vaihteli sykleittäin ja osa jäsenistöstä toimi liikkeessä olematta sen varsinaisia jäseniä, joten tarkkoja lukuja toimintaan osallistuneiden määrästä ei ole saatavilla (Luukka 1998, Rasimus 2006). Eläinoikeusliike oli aluksi 90-luvun puolivälissä syntyneen liikeaallon keskiössä, mutta menetti vähitellen merkitystään vuosituhaten vaihteeseen tultaessa, johtuen osittain koko liikeaallon hiipumisesta sekä liikkeen sisäisestä painopistealueiden siirtymästä (Rasimus 2006, 256).

2000-luvun alussa järjestön näkyvyys mediassa oli vähäisempää, mutta vuonna 2007 se palasi näyttävästi julkisuuteen. Tällä kertaa se julkaisi kuvia suomalaisilta

tehotuotantotiloilta ja sai aikaan jälleen suuren mediahuomion. Vuonna 2009 sama toistui turkistarhojen osalta. Tätä strategian muutosta on analysoinut osuvasti muun muassa Pia Lundbom (2009, 114; ks. myös Juppi 2008, 155), joka toteaa, että aktivistien tyylinvaihdos osoittaa ”hyvää poliittista lukutaitoa” sekä kykyä käyttää mediaa hyväkseen asiansa ajamisessa. Nykyisellään OE:llä on 360 maksavaa jäsentä, mutta aivan kuten aikaisemminkin toiminnassa aktiivisesti mukana olevien määrä ja maksavien jäsenten määrä eivät tarkoita samaa asiaa. Kaikki aktiivit eivät maksa jäsenmaksua ja toisaalta tukijäsenet eivät välttämättä osallistu toimintaan. 90-luvun aktiivien osuus nykyisestä jäsenkunnasta on noin viisi prosenttia eli pääosin toimijakenttä on siis uudistunut. (OE:n jäsenrekisterin ylläpitäjä 8/2010.)

Maan Ystävät perustettiin vuonna 1996, ja sen tarkoituksena oli erityisesti koota yhteen erilaisia kansalaisjärjestöjä ja rakentaa eräänlainen sateenvarjojärjestö, jonka sisällä monenlaiset toimijat voisivat toimia ja löytää yhteisiä nimittäjiä (Tynkkynen 1996, 159). Toisaalta tarkoituksena oli luoda perinteinen jäsenyyteen pohjaava järjestö, johon ihmiset voisivat liittyä ja samalla perustaa omia paikallisryhmiään. Sen poliittisena tavoitteena oli nivoa ympäristökysymykset laajempaan yhteiskunnalliseen kehitykseen, ja se erosi OE:stä siten, että se tavoitteli nimenomaan laajaa kannatusta. (Rasmus 2006, 82–83; Tynkkynen 1996, 159.)

Kovin laajaksi kannatus ei missään vaiheessa noussut ainakaan, jos sitä mitataan jäsenmäärällä. Jäsenmäärä nousi parhaimmillaan 500 jäsenen tienoille, mutta on sittemmin pudonnut. Laajaa kannatusta tavoiteltiin luonnollisesti yhteiskunnallisen painoarvon saavuttamiseksi mutta myös taloudellisen riippumattomuuden saavuttamiseksi. Jäsenmaksutulot muodostivatkin keskeisen tulonlähteen yhdistyksen toiminnassa. (Rasmus 2006, 84.) Siksi olikin ilmeisen valitettavaa liikkeen kannalta, että jäsenhankinta vaikeutui julkisuusmylläkän myötä. Straniuksen (2005, 322) mukaan kielteinen julkisuus aiheutti jäsenkatoa ja muita järjestäytymisvaikeuksia. Maan Ystävien toimintakulttuuri joka tapauksessa pysyi rauhanomaisissa aktioissa, vaikka sen tavoitteet saattoivat suuren yleisön silmissä olla radikaalejakin (Rasmus 2006, 84).

Maan Ystävien tavoite laajan suosion suhteen jäi siis toteutumatta. Perustajajäseniin kuulunut Oras Tynkkynen (2001, 7) totesi kehityksestä tähän tapaan: ”Maan Ystäväistä ei tullut kansanliikettä vaan vireä ja äänekäs kansalaisjärjestö”. Järjestön ei voi kuitenkaan todeta täysin epäonnistuneen, vaan pikemminkin sen voi nähdä onnistuneen monien teemojen esilläpidossa. Tähän näkemykseen yhtyivät myös Rasimuksen haastattelemat Maan Ystävä –aktiivit (Rasimus 2006, 85–86). 2000-luvulla Maan Ystävät on profiloitunut ilmastonmuutoksen torjuntaan, globaaliin liikehdintään sekä kestävän kehityksen teemoihin (Stranius 2005, 322–323). Näyttää siltä, että näistä erityisesti ilmastokysymysten suhteen Maan Ystävät on eniten esillä. Aikaisemmat ajatukset laaja-alaisesta sateenvarjojärjestöstä vaikuttavat siis taaksejääneeltä elämältä.

Miten nämä suomalaiset 1990-luvun liikkeet sitten sijoittuvat laajemman liiketeorian kehukseen? Yhteiskunnallisten liikkeiden teoriaperinne on varsin laaja. Useimmiten käsitteellä tarkoitetaan kollektiivista toimintaa, joka pyrkii edistämään tai jarruttamaan sosiaalista muutosta, ja täten kyseinen toiminta saattaa johtaa konfliktiin (Ilmonen 1998, 15–16). Toisin sanoen, vaikka yhteiskunnallisten liikkeiden kirjoon on usein laskettu kaikki kollektiivinen toiminta herätysliikkeistä puoluepolitiikkaan (Rasimus 2006, 59), käsite ei ole synonyymi kaikelle yhdistystoiminnalle. Tarrow (1998, 4–7) puolestaan määrittelee liikkeet sellaiseksi kollektiiviseksi toiminnaksi, jossa osallistujat jakavat yhteiset tavoitteet, jotka aikaansaavat kollektiivisen identiteetin tuntemuksen ja joilla on ajallista jatkuvuutta (ks. myös Della Porta & Diani 2006, 20–21).

Yhteiskunnallisten liikkeiden yhteydessä puhutaan niin sanotuista uusista ja vanhoista liikkeistä. Vanhoiksi liikkeiksi määritellään usein materiaalisia hyötyjä tavoitelleet ja vallitsevan järjestelmän logiikalla toimimaan pyrkineet kollektiiviset toimijat kuten työväenliike. Uusilla liikkeillä puolestaan tarkoitetaan etenkin 1960–1970-luvuilta alkanutta kehitystä, jonka myötä liikkeet omaksuivat enemmän niin sanottuja pehmeitä ja subjektiivisia arvoja, muun muassa vaihtoehtoisia elämäntapoja etsineet liikkeet saivat alkunsa. (Ilmonen 1998, 15–43.)

Uusien liikkeiden erityispiirteeksi on nähty niiden kollektiivisia identiteettejä tuottava luonne (mm. Melucci 1996). Erotuksena vanhoihin liikkeisiin uudet liikkeet eivät

useinkaan ole luokkapohjaisia, eivätkä ne pyri suoraan hallinnolliseen vaikuttamiseen vaan pikemminkin haastavat ihmisiä muuttamaan omia toimintatapojaan ja ajatusmallejaan (Rasimus 1996, 65; Ilmonen 1998, 27). Ilmonen (1998, 27) tuo esiin kuinka uudet liikkeet omaksuivat strategian, jossa ne samanaikaisesti asettuivat perinteisen politiikan ala- sekä yläpuolelle. Ne jättivät kokonaisvaltaisen poliittisen ohjelman tekemättä ja hakivat osittaisten uudistusten kautta parannuksia ihmisten arkeen, asettuen täten politiikan alapuolelle. Toisaalta ne myös tavoittelivat asioita, joita mikään poliittinen ohjelma ei kykene muuttamaan, kuten muutoksia länsimaiseen ajatusmalliin erityisesti kuluttamisen ja luontokäsityksen suhteen. (ks. esim. Eder 1993; Melucci, 1989, 72.) Kulunutta ilmausta käyttäkseni uudet liikkeet siis osoittivat, että ”henkilökohtainen on poliittista”. Henkilökohtaisuus korostui myös sen myötä, että organisoituminen oli useimmiten epämuodollista ja toimintaa määrittivät verkostot (Melucci 1996, 115). Yksilöiden kiinnittyminen tapahtui siis, vanhoista liikkeistä poiketen, toisiin ihmisiin eikä niinkään toimintaorganisaatioon.

Tämän tutkimuksen keskiössä oleva suomalainen 1990-luvun aktivismi voidaan lukea jatkumoksi uusien liikkeiden kehityskulkuun, mutta sen myötä esiin nousi myös suomalaisessa liikehdinnässä uusi ilmiö – kasvoton suora toiminta (Rasimus 2006, 87–88, 244). Toisaalta 90-luvun liikkeet liittyivät vahvasti suomalaisen kansalaisvaikuttamisen perinteeseen siinä mielessä, että toimintaa – laitontakin sellaista – motivoivat yhteiskunnalliset vaikutuspyrkimykset eikä vahingon tai hämmingin aiheuttaminen (Rasimus 2006, 246).

Omaa katsaustaan suomalaisen kansalaisaktiivisuuden nykytilaan on tehnyt Stranius (2009), jonka mukaan niin sanottu kevytaktivismin nousu kuvaa parhaiten sitä muutosta, jota kansalaisvaikuttamisessa on viime vuosina tapahtunut. Kevytaktivismiin liittyy läheisesti se, että toimintakenttänä toimivat arjen valinnat eivätkä niinkään vakiintuneet rakenteet. Keveys kuvaa lähinnä organisoitumisen löyhyyttä. Varsinainen toiminta saattaa silti olla entiseen tapaan intensiivistä. (Stranius 2009, 159–60.) 1990-luvun liikkeiden teemoista, ainakin yksilöllisyyden korostuminen, vaikuttaa siis saaneen jatkoa 2000-luvulla.

2.2 Keitä 1990-luvun suomalaiset aktivistit olivat?

Suomalaisen 1990-luvun aktivistin sielunmaisemaa kvantitatiivisella kyselyaineistolla tutkineet Konttinen ja Peltokoski (2000, 115-119) totesivat, että yksilöt olivat laajalaisesti ja monimuotoisesti toimivia, useimmat heistä vaikuttivat monessa eri järjestössä ja lukuisten eri teemojen parissa. He suhtautuivat varauksellisesti puoluepoliittiseen sekä kirkon toimintaan. Vastoin mediassa välittyntä kuvaa, suuri osa heistä suhtautui varauksellisesti myös niin sanottuun suoraan laittomaan toimintaan. Tällainen toiminta sai osakseen ymmärrystä mutta ei useinkaan suoraa kannatusta. Yleisesti ottaen vastaajat vastustivat niin sanottuja kovia arvoja, fasismia ja militarismia. Aktivistien kritiikki kohdistui byrokraattisiin järjestelmiin ja liialliseen kompromissihalukkuuteen sekä perinteisten järjestöjen institutionalisoitumiseen. Konttinen ja Peltokoski (2000, 122–123) tiivistävät sielunmaiseman seuraavasti: ”Sille on ominaista luontokeskeinen suuntautuminen, ei-puoluepoliittinen vasemmistolaisuus, pienyhteisöllisyyden ihanne ja valtion kritiikki, kapitalistisen voittotalouden tuomio ja rakenteellisten muutosten tarpeellisuuden korostus”.

Konttisen ja Peltokosken (2000, 123) mukaan aktivistit taistelivat ”koneistoa” vastaan. Koneisto-metafora on monimerkityksinen. Se tarkoittaa toisaalta eläinten ja ihmisten muuntumista koneiksi, joiden avulla talouskasvua pyöritetään. Toisaalta se viittaa pelkoon siitä, että teknologinen ja taloudellinen kehitys tuhoaa elämän edellytykset käyttämällä loppuun luonnonvarat. Nämä uhkakuvat heijastavat laajemminkin 90-luvun aktivistin sielunmaisemaa (mt., 123–124). Verrattuna esimerkiksi 1960-luvun hippiliikkeeseen, jonka strategiaksi muodostui kehityksen junasta poisjääminen, 90-luvun aktivistit olivat korostuneen huolestuneita ja moraalisesti orientoituneita.

Liikkeissä ei esitetty vahvoja samanmielisyyden vaateita ja keskiössä olivat asiakysymykset. Yhteisöllisyys ei siis ollut raskasta, kuten esimerkiksi moottoripyöräjengien tapauksessa. (Konttinen & Peltokoski 2000, 124; Rasimus 2006, 161–163.) Lopulta voidaan kuitenkin sanoa, että kokemusmaailmaltaan aktivistit muodostivat melko homogeenisen joukon (Rasimus 2006, 267–270). He edustivat samaa ikäryhmää, suurin osa heistä oli opiskelijoita, he asuivat pääosin kaupungeissa,

he söivät ja kuluttivat samantyyppisesti. Lisäksi anarkismiin aatesuuntana suhtauduttiin vaihdellen, mutta kuitenkin valtaväestöä suuremmalla mielenkiinnolla. (Rasmus 2006, 267–270; ks. myös Konttinen & Peltokoski 2004, 53–58; Luukka 1998, 128–129.) Nämä yhdistävät tekijät osaltaan loivat joukkoa tiiviimmäksi ja täten vaikeuttivat erilaisista taustoista tulevien kiinnittymistä. Vaikka siis liikkeen sisältä ei esitetty yhdenmukaisuuden vaateita, yhdenmukaisuutta joka tapauksessa oli olemassa.

Rasmus (2006, 189–191) huomauttaa, että 90-luvun liikeaallon aktivisteille tyypillistä oli löyhä kiinnittyminen yhteen järjestöön eikä ryhmiin liittymiseen tai niistä poistumiseen liittynyt välttämättä suuria tunteita. Useat toimijat kuuluivat useampaan kuin yhteen järjestöön, täten ryhmäidentiteetti kohdistui enemmänkin koko ”skeneen” tai kansatoimijoihin kuin yksittäiseen järjestöön. Tätä on pidetty uusille liikkeille tyypillisenä (ks. esim. Melucci 1996). Vaikka kiinnittymisen asteen voidaankin nähdä heikentyneen vanhoista liikkeistä, on kuitenkin otettava huomioon yksilöiden samastuminen ”protestoinnin laajaan kehukseen” (Rasmus (2006, 191). Tällöin kiinnittymistä on perusteltua tulkita laajemmin kuin pelkkänä kuulumisena yksittäiseen järjestöön. Kiinnittymisessä on pikemminkin kyse kokonaisen elämäntavan omaksumisesta. Rasmus (mt., 192) esittääkin oletukseksi, että aktivistien ”ura” henkilökohtaisella tasolla jatkuu, vaikka julkinen aktiivinen toiminta heidän osaltaan loppuisi. Tämän tutkimuksen yksi tavoitteista on selvittää tuon oletuksen paikkaansa pitävyyttä.

2.3 Aktivistiksi kasvetaan, ei synnytä

Edellä pyrin muodostamaan sen kontekstin, jossa tutkimani ihmiset 1990-luvun loppupuolella toimivat. Nyt on syytä paneutua syvemmin tutkimaani ilmiöön eli yksilöihin liikkeessä. Näitä yksilöitä kutsutaan aktivisteiksi. Aktivisti on henkilö, joka toimii kansalaisena ja suoran toiminnan keinoin jonkin poliittisen tai eettisen tavoitteen saavuttamiseksi (Sivistyssanakirja 2002). Aktivisti-termin käyttöön liittyy kuitenkin jonkin verran samanlaisia ongelmia kuin yhteiskunnallisten liikkeiden terminologiaan. Käsitettä on käytetty melko laajasti ja se otetaan niin sanotusti annettuna. On muistettava, että esimerkiksi ammattiyhdistystoiminnassa, abortinvastustuksessa ja

eläinten oikeuksien puolustamisessa pätevät varsin erilaiset toimintakulttuurit ja toimintaa saattavat motivoida jopa vastakkaiset elämänarvot. Kansalaista, joka aktiivisesti toimii jonkin asian hyväksi yksin tai ryhmässä, voitaneen kutsua aktivistiksi. Puhuttaessa kaikista aktivisteista yhtenäisenä ryhmänä, johon pätevät samanlaiset lainalaisuudet, varovaisuus lienee paikallaan. Jotta voisimme ymmärtää, miten aktivismi heijastuu ihmisten elämään ja miten siitä päätetään luopua, on meidän ensin syytä tarkastella niitä tekijöitä, joiden perusteella aktivismin pariin alun perin hakeudutaan.

Aktivismia yksilötasolla on selitetty viimeisen sadan vuoden aikana lukuisin eri selitysmallein (Jasper 1997, 20-23). 1800–1900-lukujen taitteissa keskustelua käytiin erityisesti niin sanottujen joukkopsykologien (Le Bon, Tarde, Freud) parissa. Tällöin keskeisin uskomus liittyi siihen, että joukossa yksilö menettää yksilöllisyytensä ja alkaa käyttäytyä poikkeuksellisesti ja epärationaalisesti. Keskeisesti uskottiin myös, että yksilöt, jotka tällaiseen toimintaan ajautuivat, olivat jollain tavalla poikkeavia tai vähintäänkin epätoivoisia ja turhautuneita. (Jasper 1997, 20–23.)

Tästä yksilön poikkeavuutta korostavasta tutkimuksesta edettiin vähitellen siihen ajatukseen, että yksilöt pyrkivät kaikessa toiminnassaan maksimoimaan hyötynsä. Näin myös aktivismia voitiin selittää tapana tavoitella maksimaalisia resursseja. Tämä rationaalisen valinnan (Olson 1965; ks. myös Marwell & Oliver 1993) teoriaperinne löysi juurensa taloustieteellisestä ajattelusta. Näin poikkeavasta ja jollain tapaa omituisesta yksilöstä olikin tullut rationaalinen. Rationaalisuudesta huolimatta teoriasuunnan ihmiskuvaa ei voi parhaalla tahdollakaan kutsua kovin moniulotteiseksi. (Jasper 1997, 23.) Se jättää muun muassa huomiotta sen tosiasian, että ihmisten toimia ei voi useinkaan määritellä pelkästään rationaalisuuden valossa, eivätkä yksilöjen tekojen syyt ole välttämättä heillä itselläkään tiedossa.

Nykyisellään ajatellaan (ks. esim. Jasper 1997; Klandermans 1997), että yksilöt, jotka aktivismiin osallistuvat, eivät välttämättä ole poikkeavia ainakaan negatiivisessa mielessä. Aktivistien toimintaa voidaan esimerkiksi tarkastella siitä näkökulmasta, että usein perustavanlaatuiset yhteiskunnalliset muutokset käynnistyvät vähemmistöjen edustajien vaikutuksesta (Jasper 1997, 13, 367–369). Rasimuksen (2006, 165–166)

mukaan nykyään liiketutkimuksessa oletuksena on, että liikkeeseen mobilisoituminen edellyttää solidaarisuutta luovien vuorovaikutusverkostojen olemassaoloa. Sosiaalisesti syrjäytyneillä tai ”poikkeavilla” harvoin on käytössään tällaisia verkostoja.

Jasper (1997, 369–370) pohtii, millaisia ominaisuuksia aktivisteilla on suhteessa ”tavallisiin” ihmisiin. Hänen mukaansa aktivisteilla on usein kyky nähdä asioita uudessa valossa ja he ovat moraalisesti valppaita. Jasperin (mt., 369–370) mukaan aktivistien toimintaa voisi verrata taiteelliseen luovuuteen, heillä on kykyä luoda uutta ja nähdä toisin. Lappalainen (2008) puolestaan hyödyntää Deweyn ja Arendtin ajattelua omassa pohdinnassaan aktivismin olemuksesta. Hänen mukaansa aktivismiin liittyy keskeisesti kokemuksellisuus: kyky nähdä, kokea ja tunnistaa ongelmia. Jotta kokemus ei jäisi vain kokemukseksi, on myös siedettävä epävarmuutta ja iloittava tästä epätietoisuuden tilasta. Tällöin voi syntyä toimintaa ja uuden aloittamista, mikä on Lappalaisen mukaan kaiken aktivismin taustalla.

Tähänastinen empiirinen tutkimus ei siis ole löytänyt tiettyjä persoonallisuuspiirteitä, jotka ennustaisivat uraa aktivismin parissa (Jasper 1997, 224). Useimmiten teoriakirjallisuudessa keskustellaankin persoonallisuudenpiirteiden sijaan identiteetistä (Simon & Klandermans 2001; Melucci 1996). Aktivisti-identiteettiin voidaan liittää esimerkiksi seuraavanlaisia muuttujia: artikuloitu poliittinen ideologia, verkosto, tietoisuus mahdollisista saavutuksista ja toisaalta mahdollisista menetyksistä, toiminnan, vaikeuksien ja yhteenkuuluvuuden myötä syntyvä voimaantuminen (Jasper 1997, 197). Voidaan siis havaita, että aktivismiin liitetyt persoonalliset ominaisuudet ovat suorassa yhteydessä aktivismiin itseensä. Vaikuttaa siltä, että aktivismiin kasvetaan, ei synnytä.

Ajatusta aktivismin pariin kasvamisesta tukee myös Mary Searle-Chatterjeen (1999) tutkimus, jossa osoitettiin, että aktivistien kotitausta oli usein vähintäänkin aktivismiin positiivisesti suhtautuva. Useilla aktivisteilla oli vanhempi, joka oli itse ollut poliittisesti aktiivinen. Searle-Chatterjeen mukaan nämä lapsuuden kasvuympäristön ja asenneilmaston vaikutukset yhdistettyinä myöhempään elämänkokemukseen selittivät aktivistitoiminnassa mukanaoloa paremmin kuin esimerkiksi senhetkinen työpaikka tai hankittu koulutus. Useimmiten aktivisteilla on myös vähemmän esteitä toimintaan

osallistumisen tiellä. Tämä kävi ilmi ainakin McAdamin (1988) tutkimuksessa, jossa havaittiin, että aktuaaliset osallistujat erottautuivat muista erityisesti siinä, että heillä oli vähän yhteisöllisiä velvoitteita, kuten perhe tai työ. Toisaalta pelkkä vapaa-aika ei selitä osallistumista, tarvitaan myös ajatuksellista tai henkistä valmiutta vastaanottaa liikkeen agenda (Van Stekelenburg & Klandermans 2010, 191).

Passy ja Monsch (2010) lähestyvät aihetta hieman erilaisesta näkökulmasta käsin. He korostavat, että tiedämme lopulta varsin vähän aktivistien subjektiivisesta kokemusmaailmasta, ja esittävät, että tutkimalla kognitioita tämä aukko voisi täydentyä. Kognitioiden avulla analysoimme, valitsemme, järjestelemme ja tulkitsemme uutta informaatiota. Kognitiot muokkaavat tulkintojamme ja ne aikaansaavat toimintaa. (Passy & Monsch 2010, 5-6.) Vertaamalla aktivistien kognitioita perusväestön vastaaviin Passy ja Monsch havaitsivat, että aktivistien toiminta oli niin sanotusti sisäsyntyistä: heidän toimintonsa olivat suorassa suhteessa heidän kognitioihinsa. Tällä Passy ja Monsch (2010, 26) eivät tarkoita sitä, että aktivistit eivät olleet tietoisia tekemistään valinnoista, vaan pikemminkin sitä, että tehdyt valinnat olivat niin syvässä yhteydessä omiin kognitioihin, että toisenlaista valintaa ei nähty mahdolliseksi. Tässä kohdin onkin syytä huomauttaa, että asenteiden ja toiminnan kohdalla tällaista yhteyttä ei ole todettu, pikemminkin on niin, että asenteiden suhde käytökseen on usein melko häilyvä (Klandermans 1997, 7–8). Aktivistien toimintaa vaikuttavat siis selittävän asenteiden sijaan syvät kognitiot (Passy & Monsch 2010, 26). Toisaalta myös kokemuksellisuus (Lappalainen 2008) kykynä nähdä ja tunnistaa ongelmia, tulee melko lähelle sitä, mistä Passy ja Monsch puhuvat. Lappalaisen (mt.) mukaan kokemuksellisuus erottaa aktivismin rutinoituneesta konventioiden noudattamisesta. Jo tämän lyhyen katsauksen perusteella vaikuttaisi siis siltä, että aktivisti on ihminen, joka kykenee moniin asioihin, joihin ei tavallinen ihminen kykene. Jossakin mielessä aktivisti on siis edelleen poikkeava. Poikkeavuuden laatu on vain vuosien saatossa muuttunut positiivisemmaksi. Seuraavaksi onkin syytä pyrkiä ymmärtämään, kuinka edellä esitetty kokemuksellisuus kääntyy toiminnaksi.

Keskeisimpiä teorioita, joilla mobilisoitumista toimijanäkökulmasta on selitetty, ovat: kollektiivinen identiteetti (Simon & Klandermans 2001), mobilisaatioteoria

(Klandermans 1997), verkostot (Passy 2003; Alapuro 1998), ryhmäteoriat (Hirsch 1990), rationaalisen valinnan teoriat (Klandermans 1997; Marwell & Oliver 1993) sekä epäoikeudenmukaisuuden kokemukset (Van Zomeren, Postmes ja Spears 2008). Toisaalta yleisemmällä liiketeorian tasolla voidaan puhua niin sanotuista kolmesta kulmakivestä, joita ovat poliittinen mahdollisuusrakenne, mobilisaatorakenteet ja kulttuuriset kehykset (Ylä-Anttila 2010, 287). Uppoutumatta näihin teorioihin syvemmin, voidaan todeta, että mikään niistä ei vaikuta yksinään selittävän ilmiötä. Lienee selvää, että kyseessä on monimuotoinen prosessi, joka vaatii selityksekseen monenlaisten teorioiden ja selitysmallien yhdistelyä ja synteisiä. Monenlaiset kysymykset ovat avoimia: johtuuko yksilöiden mobilisoituminen kollektiivisesta identiteetistä vai onko kollektiivinen identiteetti mobilisoitumisen seuraus? Kumpi oli ensin: verkosto vai yksilöllinen herääminen? Tutkimuksessani suurimman huomion saavat verkostot ja niiden moninaiset yhteydet yksilöiden toimintaan.

Verkostoilla onkin kiistaton vaikutuksensa aktivoitumiselle. Tutkimuksessa on toistuvasti osoitettu sosiaalisten siteiden yhteys mobilisoitumiseen (ks. esim. McAdam 1988; Klandermans & Oegema 1987; Marwell & Oliver 1993). Perinteisesti verkostoja on tutkittu niin sanotuista rakenteellisten verkostojen näkökulmasta (Friedman & McAdam 1992). On muun muassa havaittu, että samankaltaisessa tilanteessa olevien ihmisten eroja mobilisoitumisessa selittävät vuorovaikutusrakenteet (McAdam & Snow 1997, 120–121). Verkostoteorian rajoituksista on kirjoittanut muun muassa Alapuro (1998, 334–338). Hän huomauttaa, että esimerkiksi Friedmanin ja McAdamin edustama verkostonäkökulma on helpottanut mobilisaation ymmärtämistä, mutta se näkee verkostot rakenteen osina ja siten annettuina ja pysyvinä. Luokiteltavat ryhmät eivät suinkaan ole pysyviä vaan pikemminkin ne muuntuvat jatkuvasti ja niihin kohdistuu määrittelykamppailuja. Alapuron mukaan verkostot ovatkin ”kamppailujen tulosta”. Alapuro nojaa omassa analyysissään Tillyn (1978, 62–64) määritelmään kollektiivisen toiminnan edellytyksistä. Tillyn mukaan organisoituminen voidaan yksinkertaisuudessaan selittää niin, että on olemassa kategoria, jonka alle ihmiset voivat itsensä mieltää, ja tämän kategorian alla on säännöllistä sosiaalista vuorovaikutusta. Vaaditaan siis vain luokittelujärjestelmä ja verkosto. Alapuro näkee tässä määrittelyssä mahdollisuuden päästä käsiksi prosesseihin, jotka synnyttävät verkostoja. Hänen

mukaansa huomio onkin syytä kiinnittää verkostojen syntyyn ja toisaalta verkostojen syntyä selittäviin identiteetti- ja luokittelukamppailuihin. Tästä näkökulmasta asiaa on tarkastellut etenkin Passy (2003). Hän (mt., 41–43) tuo esiin, kuinka verkostojen voidaan nähdä vaikuttavan kolmella tasolla, sosialisatiossa, linkittämällä yksilöt potentiaalisiksi liittyjiksi sekä muokkaamalla lopullista päätöksentekoa.

Mobilisoitumista saattaa edeltää jonkinlainen moraalinen, altruistinen tai poliittinen herääminen (ks. esim. Teske 1997). Van Stekelenburg & Klandermans (2010, 191) kutsuvat tällaista muutosta konversioksi. Lienee selvää, että verkostot myös konversoivat, esimerkiksi Rasimuksen (2006) haastatelluista osa kertoi tullessa liikkeen pariin ystäviensä välityksellä. Lindholmin (2005, 127–128) globalisaatiokriittisen liikkeen piirissä tehdyssä tutkimuksessa puolestaan havaittiin, että toimintaan tultiin mukaan lähestulkoon yksinomaan ystävien ja verkostojen välityksellä. Lindholm kuitenkin korostaa, että liikkeeseen värväytyneet edustivat jossain määrin samaa ajatusmaailmaa jo entuudestaan, joten mistään valtavan yllätyksellisestä mobilisoitumisesta ei voitu heidän kohdallaan puhua.

Edellä olen pyrkinyt muodostamaan karkean kuvan niistä lähtökohdista, joihin toimijakeskeinen liiketutkimus tällä hetkellä nojaa. Tutkimukseni pohjautuu tähän perinteeseen, mutta rajatakseni aiheeni hallittavan kokoiseksi olen keskittynyt erityisesti verkostonäkökulmaan ja yksilötason kokemuksiin. Verkostonäkökulma, etenkin Alapuron (1997) ja Passyn (2003) tapaan ymmärrettynä, tarjoaa erinomaiset mahdollisuudet niin sanottuun silloittavaan analyysiin, jossa verkostojen subjektiiviset ja objektiiviset merkitykset voidaan ottaa huomioon. Valintaani tukee myös aineistoni laatu, joka tarjoaa erinomaiset mahdollisuudet tarkastella verkostoille annettuja henkilökohtaisia merkityksiä pitkällä aikavälillä. Seuraavaksi siirrynkin käsittelemään aktivismia sen subjektiivisten merkitysten kautta.

2.4 Aktivistina oleminen ja aktivismin vaikutukset

Vaikka liiketutkimuksen suurin huomio onkin useimmiten kiinnittynyt juuri mobilisoitumiseen, yksilön kannalta se on vasta lähtöpiste. Tarkasteltaessa

mobilisoitumisen jälkeisiä tapahtumia, on mahdollista selvittää mitä aktivistina oleminen yksilötasolla merkitsee. Aktivismi on toimintaa, joka harvoin jää muusta elämästä irralliseksi. Pikemminkin vaikuttaa siltä, että aktivismi on monin tavoin sidoksissa yksilöiden identiteettiin (Teske 1997) ja elämäntapaan (McAdam 1988). Tässä alaluvussa huomioni keskittyykin konkreettisten elämäntapojen muutosten lisäksi siihen, kuinka aktivismia toimintana voidaan tulkita ja ymmärtää. Nathan Teske (1997), joka haastatteli kattavasti Yhdysvaltalaisia kansalaisaktiiveja (ympäristöliikkeet, abortinvastustus, vähäosaisten auttaminen), argumentoi sen puolesta, että aktivismia tulisi tarkastella koko elämää ja identiteettiä määrittävänä muuttujana.

Teske (1997) toteaa, että aktivismia henkilökohtaisella tasolla on usein selitetty yksilön hyödyllä (rationaalinen valinta) ja toisaalta yksilön uhrautumisella (altruismi). Kumpikaan selitysmalli ei kuitenkaan täysin tavoita aktivismin monimuotoista luonnetta. Tesken (1997, 120–121) mukaan aktivismia voidaan tarkastella tapana rakentaa itselleen sopivaa identiteettiä ja elämäntapaa. Haastattelemiensa aktivistien identiteetille keskeistä oli asioihin tarttuminen, mikä kuvasti heidän moraalista arvostustaan, mutta myös heidän toimintaansa. Heidän moraaliset huolenaiheensa eivät olleet huolenaiheita yleisellä tasolla vaan ne linkittyivät suoraan heidän omaan elämäänsä ja omiin valintoihinsa. Tesken keskeisimpiä löydöksiä olikin moraalisten arvostusten ja henkilökohtaisuuden yhdistyminen. (mt., 120–121.) Teske ei mielestäni analyysillään tarkoita sitä, että ihmisiä motivoisi egoistisessa mielessä itsensä rakentaminen, vaan pikemminkin sitä, että aktivismi liittyy keskeisesti niihin asioihin, joita ihmiset elämässään pitävät tärkeinä. Aktivismi voidaan tällä tavoin nähdä keinona elää ihanteidensa kaltaista elämää. Tässä voidaan nähdä myös linkki muun muassa Jasperin (1997, 341) esittämään ajatukseen siitä, että riittävän ajan kuluessa ihmisen ”työ” ja hänen luonteensa sekoittuvat.

Teske (1997, 121–130) esittää neljä osa-aluetta, joiden avulla hän tuo esiin, että aktivismin taustaa on mahdollista ajatella altruismin ja hyötymisen sijaan laajemmassa kehityksessä. Nämä osa-alueet ovat: 1) luonteen kehittäminen, 2) moraalisuus ja elämän näkeminen laajasta perspektiivistä, 3) koko elämän perspektiivi ja 4) toiminnan välttämättömyys. Luonteen kehittämisellä Teske tarkoittaa sitä, että aktivismi

useimmiten muuttaa yksilöä monin tavoin. Aktivismin seurauksena ihmiset saattavat voimaantua ja tehdä asioita, joihin eivät aikaisemmin kyenneet. Aktivismin myötä ihmiset myös oppivat tuntemaan itseään, erityisesti joutuessaan uusiin ja hankaliin tilanteisiin. Tämä lisääntynyt itsetuntemus muuttaa yksilöä vääjäämättä. Tärkeimpänä itseä muuttavana kokemuksena haastateltavat pitivät taitoa tarttua moraalisesti arveluttaviin tilanteisiin ja sen kehittymistä aktivismin myötä. Tämä taito kehittyi sosiaalisen verkoston, moraalisien roolimallien ja ennen kaikkea oman toimintaan ryhtymisen kautta.

Toinen Tesken (1997, 123–126) esiin nostama osa-alue on aktivismin moraalisuus ja elämän näkeminen laajasta perspektiivistä. Hän kuvaa, kuinka aktivismin moraalista merkitystä voidaan tarkastella kahdelta tasolta. Objektiiivisessa mielessä merkityksellä tarkoitetaan aktivismin vaikutuksia todellisiin tapahtumiin ja muiden ihmisten elämään. Subjektiiivisella merkityksellä voidaan puolestaan tarkoittaa yksilöllisiä tunteita, täyttymyksiä ja pettymyksiä, joita aktivismi tuo tullessaan. Nämä kaksi osa-aluetta eivät ole toisistaan irrallisia vaan pikemminkin toisiinsa tiiviisti yhteydessä. Moraalisesti merkityksellinen työ tuottaa subjektiiivista merkityksellisyyttä jne. Melucci (1987) on esittänyt, että tämä subjektiiivinen merkitys saattaisi täyttää sitä aukkoa, jonka yhteiskunta nykymuodossaan jättää, ja täten selittää osaltaan liikkeisiin osallistumista.

Aktivistien toiminnan tavoitetta määrittelevät siis parhaiten sellaiset selitykset, joissa objektiiiviset ja subjektiiiviset merkitykset yhdistyvät ja linkittyvät. Kuitenkin, kuten Teske (1997, 126–127) osuvasti tuo esiin, aktivistien puheessa esiintyvät toistuvasti teemat, joissa he tarkastelevat omaa toimintaansa laajemmassa, oman persoonan ylittävässä perspektiivissä sekä myös historiallisessa valossa. Aktivismi on heille toimintaa, jota he eivät suoranaisesti tee itselleen, vaan pikemminkin he tekevät sen suorittaakseen oman veloitteensa historian suuressa pyörässä. Toisaalta tätä toimintaa voidaan myös tarkastella siinä valossa, että aktivismin parissa toimiessaan yksilö saattaa saada tuntemuksen, että hän itse ohjaa kohtaloaan tai vähintäänkin liittyy osaksi jotakin isompaa kokonaisuutta. Tämä kohtalonomaisuus saattaa helpottaa epävarmuutta ja luoda elämään hallittavuutta, jota siitä muuten puuttuisi (Heller & Fehér 1988, 18).

Heller ja Fehér kuvaavat, että aktivismi saattaa tarjota yksilöille eräänlaisen kohtalonyhteisön, johon samastua ja huonoimmillaan hukuttautua.

Kolmas Tesken (1997, 126–127) käsittelemä osa-alue – koko elämän perspektiivi – käsittää aktivistien puheissa oman elämänsä näkemisen ikään kuin tarinana, jota jälkepäin luetaan ja arvioidaan. Keskeistä tässä ajattelumallissa oli erityisesti oman toiminnan moraalisuuden arviointi. Omaa toimintaa pyrittiin arvioimaan objektiivisesti sen arvon ja merkityksen kautta eikä niinkään suoritusten, hyödyllisyyden tai onnellisuuden kautta. Jälleen Teske korostaa, että tätäkään ajattelumallia ei voi tulkita pelkästään altruistisen kehyksen läpi, ja toisaalta toiminnan määrittely itsekeskeiseksi ei myöskään tavoita sen keskeisintä olemusta. Kyseessä onkin Tesken mukaan fuusio, jossa itsen ja ”toisen” näkökulmat yhdistyvät. Yhdistyminen tapahtuu siten, että aktivistien toimintaa ja ajattelua määrittelevät niin sanotut yleisen hyvän normit mutta myös heidän omat toiveensa siitä, kuinka he haluavat elämänsä elää. Aktivistien toiminnalle ominaista vaikuttaa siis olevan jatkuvasti käynnissä oleva itsereflektio: miksi toimin näin, mitkä ovat toimintani seuraukset.

Tästä itsereflektiosta kertoo myös neljäs osa-alue: toiminnan ja reagoinnin välttämättömyys (Teske 1997, 127–130). Aktivistien kielenkäytössä toistuivat tiheään seuraavanlaiset sanayhdistelmät: pakko toimia, en voinut muuta, en valinnut tätä, jotakin on tehtävä yms. Näissä puheenparsissa korostui se tosiasia, että kokemus, tunne tai elämys, oli useimmiten niin voimakas, että he yksinkertaisesti kokivat toiminnan välttämättömäksi. Tätä kuvastaa se, että toimintaan ryhtymistä ei nähty valintakysymykseksi. Teske esittää osuvasti kuinka aktivistit käsittivät sitoutumisensa: aktivistit toki tiedostivat, että valintamahdollisuus oli olemassa, mutta sitä ei ollut olemassa heille, ei ainakaan juuri sillä nimenomaisella hetkellä (vrt. Passy & Monsch 2010). Jälleen kerran Teske (mt., 127–130) pyrkiikin osoittamaan, että aktivistien toimintaa selittää parhaiten sisäisen ja ulkoisen maailman vaatimusten fuusio. Tätä fuusiota kuvastavat kaksi inhimillistä kykyä: kyky ensinnäkin havaita ja tiedostaa ulkoisen maailman tapahtumia ja toisaalta tiedostuksen myötä tapahtuva toimintamahdollisuuksien arviointi ja toimintaan ryhtyminen (ks. esim. Lappalainen 2008).

Näillä yhdysvaltalaisilla aktivisteilla toiminta ja kokemusmaailma vaikuttivat siis olevan melko harmonisessa suhteessa keskenään. Teske (1997) tuo terävästi esiin, kuinka aktivismi kietoutuu elämän eri osa-alueisiin ja kuinka aktivismin tulkinta vaatii moniulotteisuutta. On kuitenkin huomioitava, että Teske niputtaa yhteen abortinvastustajat, vähäosaisten auttajat ja ympäristöliikkeiden toimijat. Abortinvastustamiseen tuntuu liittyvän hurmoshenkisyttä, joka Suomen oloihin suhteutettuna vaikuttaa muusta poliittisesta aktivismista poikkeavalta. Tästä huolimatta, Teske rakentaa varsin taitavasti kuvan siitä henkisestä ulottuvuudesta, mikä toiminnan taustalla voimakkaasti vaikuttaa. Tuo henkinen ulottuvuus yhdistää näitä toimijoita heidän erilaisuudestaan huolimatta. Teske (1997, 5) huomauttaakin, että samainen henkinen ulottuvuus tai eetos – poliittinen sellainen – asettaa kiintoisan kysymyksen siitä, kuka lopulta määrittellään poliittista elämää eläväksi. Tähän kysymyksenasetteluun ja eetoksen käsitteeseen palaan vielä myöhemmin, mutta seuraavaksi esittelen lähemmin aktivismin vaikutuksia aktivismin ulkopuoliseen elämään.

Aktivismi, kuten muukin inhimillinen toiminta, linkittyy yksilöiden elämän kulkuun enemmän tai vähemmän suoraviivaisesti. Osallistuminen aktivismiin muuntaa yksilön suhdetta itseensä, mutta se myös muuttaa ympärillä olevien ihmisten suhdetta yksilöön. Ei ole tavatonta, että yksilöön suhtaudutaan poikkeavana aktivismin vuoksi (Klandermans 1997, 110). Useimmiten aktivismissa on kyse marginaaliin asettumisesta. Tämä marginaalisuus saattaa myöhemmin muuntua valtavirraksi, mutta mikäli näin käy, se ei tapahdu hetkessä. Marginaaliin asettumisella on seurauksensa. Näitä seuraamuksia ja niiden vaikutuksia elämäntulkintaan on tutkittu myös empiirisesti. Näissä tutkimuksissa on tutkittu lähinnä yhdysvaltalaisen 1960-luvun aktiivien myöhempiä vaiheita. Toisaalta Suomessa on puolestaan tarkasteltu taistolaisten perintöä (Roos 2005; Hyvärinen 1994; Kontula 2004).

McAdam (1988) haastatteli Yhdysvalloissa vuonna 1964 Freedom Summer-tapahtumaan osallistuneita kansalaisoikeusaktiiveja 20 vuoden kuluttua uudelleen ja havaitsi, että tapahtumaan osallistumisella oli ollut useimmille käänntekevä vaikutus koko elämäntulkinnan kannalta. Freedom Summer –tapahtuman alkuperäisenä ajatuksena oli auttaa etelävaltioiden värillistä väestöä rekisteröitymään äänestäjiksi. Tapahtumaan

rekrytointiin nuoria, lähinnä yliopisto-opiskelijoita. Tapahtuma sai valtavasti huomiota etenkin sen jälkeen, kun yhteenotot paikallisen väestön kanssa johtivat väkivaltaisuuksiin ja kuolonuhreihin.

McAdamin (1988, 199–232) tutkimukselle oivan vertailu-ulottuvuuden loi se tosiasia, että hänellä oli käytössään kaikki hakemukset, joita Freedom Summer –tapahtumaan oli lähetetty. McAdamille tarjoutui siis mahdollisuus vertailla tapahtumaan osallistuneita niihin, jotka olivat aikoneet osallistua, mutta syystä tai toisesta jääneet pois. Näitä kahta ryhmää voitiin vielä verrata niin sanottuun perusjoukkoon samanikäisiä ihmisiä, joilla ei ollut tapahtuman kanssa mitään tekemistä. Tämän asetelman avulla McAdam pystyi osoittamaan, että suhteessa muihin aktivistit olivat 20 vuotta myöhemmin useammin naimattomia, etenkin miesaktivistien tulotaso oli pienempi ja aktivistit toimivat auttamiseen keskittyvissä ammateissa (kuten koulutus, sosiaalitoimi ja laki). Suomessa ex-taistolaiset puolestaan sijoittuivat myöhempään työelämään melko samaan tapaan kuin muut akateemisesti koulutetut (Roos 2005, 78). Toisaalta yleisesti tiedetään, että ex-taistolaisista useat ovat myöhemmin nousseet suomalaisen poliittisen elämän johtohahmoiksi. Taistolaisuuden vertailtavuus yleisen liiketeorian käsitteisiin aktivismista lienee jossain määrin ongelmallista. Taistolaisuudelle leimansa antoi sen yliopisto- ja korkeakoulukeskeisyys sekä toisaalta suurten ikäluokkien myötä syntynyt sukupolvikokemus (Kontula 2004).

Yhdysvaltalaiset aktivistit olivat siis usein hyvin koulutettuja mutta suhteessa koulutukseensa alipalkattuja. Tämän voinee sanoa heijastelevan ideaalin ja arvostusten säilymistä vuosien saatossa. Naisten palkkatason ero suhteessa valtaväestöön oli siis miehiä huomattavasti pienempi. McAdam (1988, 199–232) tulkitsee tätä niin, että naisille kokemus saattoi avata emansipatorisesti uudenlaisia horisontteja suhteessa niihin kapeutuneisiin odotuksiin, joita heille yleisesti ottaen asetettiin. Miesten vähäisempää suuntautumista kohti korkeasti palkattuja työtehtäviä selittäisi tällöin vastakkainen prosessi, jossa he tulivat paremmin tietoiseksi samoista odotuksista ja päättivätkin valita toisin.

Hyvin samankaltaisia tuloksia ovat saaneet myös muut kukkaissukupolven perintöä tutkineet (mm. Sherkat & Blocker 1997; Whalen & Flacks 1989; Marwell, Aiken, Demerath 1987). Keskeinen löytö vaikuttaa siis olevan se, että aktivistien elämäntavat erosivat normiväestön vastaavista ja heidän arvomaailmaansa tuntui kuvastavan materiaalisessa mielessä tyytyminen vähempään (McAdam 1988). McAdamin (1988) tutkimuksessa tämä näkyi suorana suhteena alhaisen tulotason ja nykyisen poliittisen aktiivisuuden välillä. Suurin osa (31/40) aktivisteista oli säilyttänyt poliittisen asenteensa melko muuttumattomana eli käytännössä varsin vasemmistohenkisenä. Sherkat ja Blocker (1997, 1063–1066) yhtyvät McAdamin arvioihin, mutta korostavat myös aktivistien vähäisempää uskonnollisuutta suhteessa valtaväestöön. Marwell et al. (1987, 374) toteavat, että ex-aktivistien vähäisiä asennemuutoksia selittivät ehkä parhaiten ikä ja ajattelun lisääntynyt kompleksisuus.

Vaikuttaa siis siltä, että yhdysvaltalaiset kukkaissukupolven aktivistit säilyttivät agendansa ympäröivästä yhteiskunnasta huolimatta. 1980-luvun Yhdysvalloissa nämä ihmiset olivatkin ajatuksineen marginaalissa melko lailla samaan tapaan kuin 20 vuotta aiemmin. Tämä marginaalisuus voisi McAdamin (1988, 219–224) mukaan myös selittää sitä, että aktivistit avioituivat harvemmin kuin valtaväestö. Hänen mukaansa näiden henkilöiden poliittinen aktivismi yleisessä epäpoliittisessa ilmapiirissä ei edesauttanut sopivan kumppanin löytämistä. Aktivistit myös kertoivat jossain määrin kärsivänsä tästä marginalisoitumisesta. McAdamin mukaan Freedom Summer –veteraanien eroavaisuutta ikätovereistaan ja heidän henkistä perintöään voidaan kuvailla kahdella tasolla. Ensinnäkin he säilyttivät poliittiset asenteensa vuosien kuluksa ja toiseksi tämä sitoutuminen johti marginalisoitumiseen ja sosiaaliseen eriytymiseen valtaväestöstä.

Marginaaliin ajautuminen oli Freedom Summer –aktiiveille omaehtoinen valinta, mutta myös syrjintä ja epäoikeudenmukainen kohtalo saattaa ajaa aktivisteja marginaaliin heidän tahdostaan huolimatta. Taylor & Raeburn (1995) osoittivat, että akateemisessa maailmassakaan syrjinnältä ei ole välttytty: Yhdysvalloissa homoseksuaalien oikeuksien puolustajat joutuivat syrjinnän kohteiksi urallaan. Rasimuksen (2006, 146) ja Saaren (2001) haastattelemat suomalaiset aktivistit kuvasivat etenkin yhdistymisvapauteen

tehtyjä rajoituksia ja toisaalta yksittäisten ihmisten koteihin tehtyjä ylimitoitettuja tarkastuksia.

Aktivismilla on toki myös positiivisia vaikutuksia ihmisten elämään, ehkäpä lopulta enemmän kuin kielteisiä. McAdam (1988) ja Marwell (1987) osoittivat, että aktivistit suhtautuivat omaan toimintaansa 20 vuotta tapahtumien jälkeen hyvin positiivisesti ja pitivät aktivismia merkittävänä elämäkokemuksena. McAdamin (1988) ja Tesken (1997) haastateltavat kuvasivat toistuvasti syvää tyydytyksen tunnetta, jota he kokivat, kun heidän moraaliset aatteensa yhdistyivät toimintaan. Käänteisesti tämä merkityksellisyys heijastui niiden haastateltavien kohdalla, jotka olivat hylänneet poliittisen toiminnan. He kuvasivat usein eriytymistään surulliseksi prosessiksi, jossa he olivat menettäneet jotain olennaista myös itsestään (McAdam 1988, 217–218). Onkin esitetty, että protestointiin osallistumista motivoi keskeisesti mahdollisuus muuntaa perustavia moraalisia arvojaan toiminnaksi (Jasper 1997, 221).

Andrews (1991) puolestaan kuvaa aktivismin aiheuttamia vaikutuksia termillä poliittisen tietoisuuden herääminen. Toisaalla samasta asiasta on käytetty käsitettä politisoitunut kollektiivinen identiteetti (Simon & Klandermans 2001, 323). Tähän identiteettiin voidaan sanoa kuuluvan kyvyn havaita ongelmia ja olennaisimpana halun ja taidon reagoida näihin ongelmiin toiminnalla (Klandermans 1997, 113). Poliittinen tietoisuus tai politisoitunut identiteetti yhdistyneenä aktiiviseen toimintaan vaikuttaisi siis joka tapauksessa antavan elämälle merkitystä ja siten rikastuttavan elämää. Näyttää myös siltä, että aktivismin jäljet vaikuttavat syvemmin ja pidempään kuin aktuaalisen toiminnallisuuden aika.

2.5 Aktivismista luopuminen ja aktivistina jatkaminen

Seuraavassa siirryn esittelemään sitä tutkimusta, jossa on tarkasteltu aktivistitoiminnassa pysymistä ja siitä luopumista. Tarkastelussani edetään kohti verkostollista näkökulmaa luopumiseen ja esitellään tätä näkökulmaa tähdentävä elämänalahierarkian käsite. Lopuksi esittelen vielä lyhyesti aktivismin ja uupumuksen

yhteydestä käytyä keskustelua, joka osaltaan mahdollisesti selittää aktivismista luopumista.

Vaikka asenteiden yhteys toimintaan on kaikkea muuta kuin suoraviivaisen selittävä (Klandermans 1997, 7–8) olemme kuitenkin varsin usein kiinnostuneita asenteiden säilymisestä. Tämä näkyy sekä arkipuheissa että tutkimuksen tasolla (ks. esim. McAdam 1988; Marwell, Aiken & Demerath 1987; Klandermans 1997). Siitä huolimatta, että asenteet eivät välttämättä heijastu toiminnan tasolle, ne kuitenkin kuvastavat jonkinlaista jatkuvuutta tai muutosta yksilön ajattelussa. Jatkovuutta ja muutosta konkreettisemmin edustavat tutkimukset, joissa pohditaan yksilötasolla yhteiskunnallisissa liikkeissä pysymistä tai niistä poisjäämistä. Näitä tutkimuksia on lopulta melko vähän. Tämän aihepiirin tutkimuksen keskeisin tutkija on hollantilainen Bert Klandermans, joka on yhdessä kollegoidensa kanssa sosiaalipsykologisesti orientoituneen liiketutkimuksen kärkinimiä.

Kollektiivisen ja erityisesti yhteiskunnallisen tason tutkimuksia siitä, kuinka liikkeet säilyvät ja muuntuvat, on runsaammin. Esimerkiksi Downton & Wehr (1991, 113–134) tiivistävät, mistä liikeorganisaatioiden tulisi huolehtia, jotta yksilöt pysyisivät liikkeen sisällä. Heidän mukaansa näitä tekijöitä on viisi: johtajuus, ideologia, organisaatio, rituaalit ja sosiaaliset suhteet. Johtajuudella he tarkoittavat jaettua johtajuutta, joka synnyttää omistautumista liikkeelle, ideologiaa ylläpidetään puolestaan ryhmäpaineen avulla. Toisaalta jos henkilö saa jonkinlaisen roolin tai aseman liikeorganisaatiossa, se saattaa paremmin sementoida suhdetta liikkeeseen. Toistetut rituaalit vahvistavat keskeisiä uskomuksia ja ystäväverkostot ylläpitävät sitoutumista ja asenteita. Kuten tästä luettelosta voidaan havaita, se on jossain määrin yksinkertaistava ja ehkäpä myös yksilöön toimijana rajoittuneesti suhtautuva. Käännettäessä näkökulmaa toisinpäin voidaan todeta, että monet näistä tekijöistä ovat varmasti myös yksilötoimijoille tärkeitä.

Mitkä tekijät sitoutumista sitten selittävät yksilötasolla? Klandermansin (1997, 95) mukaan asiaa voidaan pohtia kolmen sitoutumista määrittelevän muuttujan kautta: tunteenomainen sitoutuminen, jatkuvuutta korostava sitoutuminen ja normatiivinen

sitoutuminen. Tunteellisessa sitoutumisessa korostuvat vuorovaikutussuhteet organisaation ja yksilön välillä, kun taas jatkuvuutta korostavassa sitoutumisessa keskeistä osaa näyttelee toiminnan hyödyllisyyden ja siihen laitettun panostuksen suhde. Normatiivisessa sitoutumisessa on Klandermansin mukaan kyse eritoten sosialisatiosta eli siitä, että yksilö kasvaa yhteen liikkeen arvojen kanssa.

Miksi sitten aktivismista luovutaan? Klandermans (1997, 95) käsittelee asiaa luomiensa sitoutumismuuttujien kautta. Hän toteaa, että eri sitoutumisen osa-alueet eivät useinkaan ole suorassa yhteydessä toisiinsa. Voi olla niin, että tunteellinen sitoutuminen on edelleen voimakasta, eli esimerkiksi ystävät ovat edelleen mukana toiminnassa, mutta toiminnan arvot eivät vastaa enää omia arvoja (normatiivinen sitoutuminen) tai juuri toisinpäin. Klandermansin mukaan useimmiten onkin niin, että normatiivinen sitoutuminen on pysyvintä ja tunteellinen sitoutuminen helpoimmin muuntuva, kuten intuitiivisestikin voisi olettaa. Yksinkertaistaen voi todeta, että aktivismista luopuminen tapahtuu kahden prosessin myötä. Toiminnan palkitsevuus tavalla tai toisella katoaa ja sitoutuminen siihen vähenee. Usein on kyse myös siitä, että aktiivista päätöstä toiminnasta poisjäämisestä ei varsinaisesti tehdä vaan ikään kuin vähitellen hiivutaan pois toiminnan piiristä. Tällöin voidaan puhua erikseen passiivisesta ja aktiivisesta poisjättäytymisestä.

Liikkeen jättäminen ei useinkaan tarkoita sitä, että henkilö luopuu aktivismista kokonaan. Näin havaittiin pitkittäistutkimuksessa hollantilaisista rauhanaktiiveista. (Klandermans 1997, 105–109.) Saman liikkeen toiminnassa mukana pysyivät parhaiten ne, jolle liike oli ensimmäinen laatuaan. Liikeaktiivit puolestaan olivat niitä, joilla oli kokemusta liikkeistä jo ennen kyseistä liikettä, ja he useimmiten jatkoivat eteenpäin toisiin liikkeisiin. (mt., 105-109.) Klandermans (mt., 105–109) jakoikin aktiivit kolmeen kategoriaan: pysyjiin, vaihtajiin ja lopettaneisiin. Vaihtajat olivat useimmiten aktiivisimpia, he viettivät eniten aikaa aktivismin parissa sekä tapahtumahetkellä että myöhemmässä tarkastelussa. Heille aktivismi vaikutti olevan keskeinen osa heidän identiteettiään, siksi olikin luontevaa, että he sujuvasti jatkoivat aktivismin parissa liikkeen jätettyäänkin. Pysyjät puolestaan olivat keskeisimmin identifioituneet nimenomaan rauhanliikkeeseen. He olivat iältään hieman vanhempia, ajattelultaan

vähemmän radikaaleja ja heillä oli suhteessa useammin yhteyksiä myös kirkolliseen toimintaan. Lopettaneet olivat enimmäkseen niitä, jotka alun perinkin olivat olleet marginaalisemmassa roolissa liikkeen sisällä, he identifioituivat liikkeeseen heikoimmin, ottivat niukasti vastuuta ja käyttivät vähiten aikaa sen parissa. (Klandermans 1997, 105–109.)

Klandermansin (1997, 106–109) mukaan ei useinkaan ole löydettävissä yhtä todettavissa olevaa syytä, jonka perusteella ihmiset päätyvät jäämään liikkeen toimintaan tai lähtemään siitä pois. Lienee selvää, että ihmisille itselleenkin omien toimintojen syyt jäävät ajoittain hämärän peittoon. Klandermansin (mt., 106–109) jaottelu kuitenkin tuo osuvasti esiin sen, että jonkinlaista ennustettavuutta liikkeeseen – tai aktivismiin – sitoutumisesta antavat aikaisempi historia aktivismin parissa, sitoutumisen aste, toiminnan merkitys identiteetille ja asema liikkeen sisällä.

Edellä on osoitettu, että aktivistit ovat useimmiten varsin sitoutuneita edistämiinsä asioihin. Kiinnostavaa on kuitenkin pohtia, missä määrin sitoutuneisuus kohdistuu myös kanssatoimijoihin eli verkostoon ja kuinka tämä sitoutuneisuus määrittää toiminnassa jatkamista. Whittierin (2003, 112–114) tutkimuksessa havaittiin, että mitä kauempana feministiverkoston toiminnasta yksilöt myöhemmässä vaiheessa olivat, sitä todennäköisemmin he myös vähitellen loittonivat feminismistä aatteellisesti. Yksilöt korostivatkin yhteisön tärkeyttä etenkin ystävyysuhteiden ylläpitäjänä. Toisaalta yhteisön tuoma läheisyys saatettiin nähdä myös ahdistavana ja tukahduttavana.

Verkoston merkitystä voidaan tarkastella myös hieman toisenlaisesta perspektiivistä. Passy ja Giugni (2000, 120–122) pyrkivät yhdistämään struktuuriset verkostoseletysmallit yksilöiden teoilleen antamiin subjektiivisiin merkityksiin pohtiessaan niitä tekijöitä, joiden perusteella aktivistit pysyvät toiminnassa mukana ja toisaalta jäävät siitä pois. He tuovat esiin sen, että verkostot toimivat struktuurisen ympäristön lisäksi keinona ylläpitää merkityksiä, joita toiminnalle annetaan. Passy ja Giugni käyttävät apunaan elämänalan (life-sphere) käsitettä, jonka he johtavat toisaalta symbolisen interaktionismin perinteestä ja toisaalta Lewinin kenttäteoriasta. Tällä

elämänalan käsitteellä he tarkoittavat lähinnä elämän eri osa-alueiden keskinäisiä suhteita.

Elämänala koostuu ensinnäkin objektiivisesta puolesta, joka käsittää lähinnä erilaiset ryhmäjäsennydet ja niistä kumpuavat suhteet. Tämä objektiivinen osa elämänalasta käsittää sen osa-alueen, josta teoriakirjallisuudessa useimmiten puhutaan sosiaalisina verkostoina. (Passy & Giugni 2000, 120–122.) Elämänala ei kuitenkaan tyhjenny tähän. Passyn ja Giugnin (mt., 120–122) mukaan elämänalan subjektiivinen osa koostuu niistä havainnoista ja käsityksistä, joita yksilöillä on omista ryhmäjäsennyksistään. Elämänala teoreettisena välineenä koostuu kahdesta keskeisestä elementistä. Ensinnäkin se heijastelee niitä käsityksiä, joita yksilöillä on todellisuudesta, ja merkityksistä, joita tapahtumille annetaan. Toiseksi eri elämänalat ovat erillisyydestään huolimatta toisiinsa sidoksissa ja keskenään vuorovaikutuksessa. (mt., 120–122.)

Passy ja Giugni (2000, 122–123) esittävät, että poliittinen aktivismi voidaan lukea yhdeksi erityiseksi elämänalaksi. Länsimaisissa yhteiskunnissa keskeisiä elämänaloja ovat perhe-elämä, ystävyyssuhteet, koulutus, työ ja vapaa-aika. Toki monenlaiset muutkin tulkinnat ovat mahdollisia. Joka tapauksessa nämä erityiset elämänalat asettuvat hierarkkiseen järjestykseen ihmisten arvostusten ja toiminnan mukaan. On siis todennäköistä, että elämänalan tiheä aktivoiminen lisää sille antamaamme arvostusta. Toisaalta elämänalojen kiinnittyneisyys ennustaa, että toisiaan tukevat elämänalat vahvistuvat. Tältä pohjalta Passy & Giugni (mt., 123) asettavatkin oletukseksi sen, että keskeisistä elämänaloista eriytynyt toiminta – tässä tapauksessa poliittinen aktivismi – johtaa toiminnan vähittäiseen hiipumiseen.

Passy ja Giugni (2000, 126–127) haastattelivat tutkimuksessaan sveitsiläisessä solidaarisuusliikkeessä yhä toimivia aktiiveja sekä sellaisia henkilöitä, jotka olivat jättäytyneet toiminnasta pois. Tutkimuksessa kävi ilmi, että suurin eroavaisuus näiden henkilöiden välillä näkyi symbolisessa yhteydessä liikkeeseen ja sen tavoitteisiin. Aktivismissa pitäytyneet näkivät, että liikkeen tavoitteet olivat selkeässä yhteydessä heidän elämänsä eri osa-alueisiin. Toisaalta he kävivät jatkuvaa sisäistä dialogia liittyen aktivistikysymyksiin, koska aktivismi näytteli niin keskeistä osaa heidän elämässään.

Mikä olennaisinta, sisäinen todellisuus yhdistyi ulkoiseen toimintaan ja toiminta sulautui heidän elämänsä kokonaisuuteen luoden eheän kokonaisuuden. Objektiiivisella tasolla tämä aktivismin merkityksen vahvistuminen tarkoitti yhä syvempää kiinnittymistä aktivistiverkoston, mikä puolestaan jälleen lisäsi aktivismille annettua merkitystä. Näin aktivistitoiminnalle muodostui vakaa perusta sosiologian peruskallioiden, rakenteen ja merkityksen lyödessä kättä. (mt., 137–138.)

Liikkeen toiminnasta poisjäämistä vaikutti selittävän ainakin se, että elämän eri osa-alueet veivät aktivismista pois päin. Tähän saattoi riittää yhden keskeisen osa-alueen, kuten työn tai puolison valinnan, irtoaminen palapelistä. Kun näin kävi, sisäinen dialogi vähitellen hiipui ja toiminnalle annettu merkitys samaten. Kuten olettaa saattaa, tämä puolestaan johti verkostojen merkityksen hiipumiseen. Lopulta aktivisti-identiteetti oli vain varjo entisestään, ja täten oli luonnollista, että toiminnan hyödyt ja haitat asettuivat uuteen valoon. (Passy & Giugni 2000, 137–138.) Myös McAdam (1988, 217–218; ks. myös Whittier 2003, 112–114) raportoi samankaltaisesta prosessista. Hänen mukaansa vaikuttaa selvältä, että aktivismin jatkamista selittävät parhaiten vahvat siteet aktivistien alakulttuuriin. Passy ja Giugni (2000, 139–140) puolestaan nimeävät sitoutumisen pysyvyyttä mittaavat kolme tekijää seuraavasti: verkostot merkityksen tuottajina, aktivistikysymysten pysyminen elämän keskiössä eli niin sanottu dialogi oman itsensä kanssa sekä aktivistitoiminnan tehokkuus.

Vielä yksi aktivismiin ja erityisesti aktivismista luopumiseen keskeisesti liitetty tekijä on käsittelyä vailla, nimittäin uupumus ja loppuun palaminen. Tutkiessaan ammattiyhdistysaktiiveja Klandermans (1997, 102–103) havaitsi, että 14 prosenttia aktiiveista jättäytyi pois toiminnasta tutkimusten välillä olleiden 20 kuukauden aikana. Kyseistä prosenttilukua ei voida pitää mitenkään erityisen merkittävänä tuloksena suuntaan tai toiseen, mutta merkittävämpi tutkimustulos olikin löydettävissä niistä syistä, joita poisjäämiselle annettiin. Näitä syitä oli luonnollisesti monia, ehkä keskeisimpinä näyttäytyivät seuraavat: toiminta vei liikaa aikaa, roolien välillä esiintyi konflikteja, toiminta työllisti liikaa ja siihen kohdistui ristiriitaisia odotuksia. Useimmiten nämä tekijät eivät kuitenkaan yksinään johtaneet eroon. Eroaminen tapahtui erityisesti sen myötä, kun näistä tekijöistä aiheutui uupumusta tai loppuun

palamista. Näin kävi etenkin, jos sosiaalinen tuki jatkamiselle oli vähäistä. Sosiaalisen tuen merkityksestä kertoi myös Klandermansin (1997, 107) toinen tutkimus, jossa havaittiin, että aktivistiryhmän hajottua myöhemmästä toiminnasta jäätin pois nimenomaan uupumuksen vuoksi.

Yksi keskeinen syy aktivismista luopumiseen saattaakin olla sen kuluttavuus. Gomes & Maslach (1991) tutkivat rauhanaktivistien kokemuksia uupumuksesta ja totesivat, että sitoutuminen yhdistettynä kovaan stressiin ennusti uupumusta. Tällainen kokemus välittyi erityisesti aktiivisimpien toimijoiden puheista. He kokivat usein hankalaksi toiminnasta irrottautumisen ja rentoutumisen. Palkitsevimmaksi toiminnassa koettiin vuorovaikutus toisten aktivistien kanssa, toiseksi merkittäväntä oli merkityksellisyyden tunne, jota toiminnasta saatiin. Myös konkreettiset tulokset koettiin palkitseviksi mutta harvemmin kuin edellä mainitut. Tämä tukisi sitä näkökulmaa, että selityksiä aktivismin merkityksistä on haettava laaja-alaisesti eikä esimerkiksi tulkitsemalla niitä vain rationaalisen valinnan kehyksestä. Tutkimuksessa havaittiin kiinnostavasti, että myös raskaimmat kokemukset johtuivat kanssa-aktiiveista. (Gomes 1992, 141–143; ks. myös Whittier 2003.) Vuorovaikutus aktivistiverkoston kanssa vaikuttanee siis keskeisesti aktivismin kuormittavuuteen, mutta vaikutuksen suunta ei ole yksiuotteisesti ymmärrettävissä.

Uupumus lienee keskeinen ilmiö etenkin aktiivisimpien aktivistien keskuudessa – on kuitenkin muistettava, että läheskään kaikki aktivistit eivät uuvu, eikä aktivismi toimintana ole pelkästään kuluttavaa. Gomes & Maslach (2006, 47–49) osoittavat, että intohimoisella suhtautumisella on myös positiiviset puolensa. Heidän mukaansa nämä positiiviset puolet heijastuvat etenkin silloin, kun tavoitteet ja itselle asetetut vaatimukset ovat tasapainossa. Ja kuten todettua, sosiaalisen tuen avulla kuluttavasta työstäkin voi selvitä. Klandermansin (1997, 103) tutkimuksessa kävikin ilmi, että ay-aktiivit kokivat työnsä huomattavasti vähemmän kuluttavaksi, mikäli heidän toimintaansa arvostettiin ja mikäli heille tarvittaessa oli apua tarjolla.

2.6 Aktivismien henkinen ulottuvuus

Edellä todetun perusteella vaikuttaa selvältä, että aktivistitoiminnasta poisjäämistä selittävät useammin muutokset ihmisten elämäntilanteissa kuin muutokset ihmisten arvostelmissa. Arvot ja asenteet säilyvät yleensä melko pysyvinä, vaikka toiminnasta jättäisinkin pois. Otetaanpa siis Passyn ja Giugnin (2000) teoretisointi annettuna ja oletetaan, että elämänalahierarkioiden uudelleenmuotoutuminen selittää aktivismista luopumista ja yhdistetään siihen Klandermansin (1997) pohdinnat luopujista, pysyjistä ja vaihtajista. Mitä saadaan tulokseksi? Passyn ja Giugnin (2000, 139–140) mukaan ihmisten arvostelmien muutos syntyy vasta luopumisen myötä ja Klandermansin (1997, 105–109) mukaan erityisesti vaihtajat olivat sitoutuneimpia aktivismiin elämäntapana. Herääkin kysymys, mitä aktivismin lopettaminen lopulta tarkoittaa. Loppuuko aktivismi, kun aktiivinen toiminta loppuu? Vai onko aktivismissa sittenkin kyse jostakin syvemmästä? Aktivismien nivoutuminen elämäntilanteeseen on mitä ilmeisimmin varsin kokonaisvaltaista. Teorian pohjalta on siis syytä olettaa, että aktivismiin toimintana liittyy jonkinlainen henkinen ulottuvuus, joka vaikuttaisi melko pysyvältä. Tässä tutkielmassa kutsun kyseistä ulottuvuutta eetokseksi.

Esitellessään ajatuksiaan aktivistien moraalista ja eetoksesta Teske (1997, 42) mainitsee Weberin kuuluisan esseen ”Politiikka ammattina ja kutsumuksena”. Siinä Weber (2009, 128) esittää, että poliitikolta vaaditaan kolme henkilökohtaista ominaisuutta: intohimoa, vastuullisuudentunnetta ja suhteellisuudentajuja. Intohimolla Weber tarkoittaa asiallista intohimoisuutta, ei niinkään kiihtynyttä romantisoitua näkemystä intohimoisuudesta. Intohimon tuleekin yhdistyä vastuuntuntoon, jonka Weber näkee keskeisimmäksi toiminnan taustalla olevaksi tekijäksi. Näiden kahden on sitten yhdistyttävä suhteellisuudentajuun, joka on Weberin mukaan poliitikon ratkaisevin ominaisuus. Suhteellisuudentaju tulee ymmärtää etäisyytenä asioista ja ihmisistä. Voidaan katsoa, että yhdistyessään nämä kolme käsitettä luovat eräänlaisen poliitikon eetoksen. Tarkalleen ottaen aktivistihan ei ole poliitikko, mutta ottaen huomioon tässäkin tutkimuksessa keskiössä olevien aktivistien toiminnan luonteen rinnastus lienee melko ongelmaton. Poliitikan tutkimusta on muun muassa kritisoitu siitä, että se ei riittävästi huomioi aktivistien poliittisuutta (Teske 1997, 5). Aktivistit ovat kuitenkin

useimmiten poliittisia toimijoita, jotka pyrkivät toiminnallaan aikaansaamaan yhteiskunnallisia muutoksia ja ovat siis tässä mielessä joskus jopa poliittisempia kuin poliitikot itse, ainakin jos ajatellaan asiaa vastarintaan asettumisen kannalta.

Ainoastaan hänellä, joka on varma, ettei hän hajoa siihen, että maailma hänen näkökulmastaan katsottuna, suhtautuu liian tyhmästi tai ilkeästi sitä kohtaan, mitä hän maailmalle tahtoi tarjota ja joka kaikkea sitä vastaan kykenee sanomaan: "sittenkin", vain hänellä on "kutsumus politiikkaan" (Weber 2009, 149–150).

Samaa asiaa syventää myös eräs toinen Weberin teoretisointi. Weber (1922, 24–25) erottaa neljä erilaista sosiaalisen toiminnan tyyppiä, jotka ovat traditionaalinen, päämäärärationaalinen, arvorationaalinen ja tunneperäinen toiminta. Traditionaalinen toiminta on tapojen ja perinteiden ohjaamaa. Päämäärärationaalisessa toiminnassa yksilö pyrkii muotoilemaan mahdollisimman pätevät oletukset ympäristöstä ja muista toimijoista, joita hän käyttää "keinoina" saavuttaakseen omat rationaalisesti laskelmoitut päämääränsä. Arvorationaalista toimintaa määrittää itseisarvoinen sitoutuminen johonkin eettiseen, esteettiseen, uskonnolliseen tai muuhun ehdottomana pidettyyn käyttäytymiseen, riippumatta onnistumisen mahdollisuuksista. Tunneperäistä toimintaa puolestaan säätelevät yksilön emotionaaliset mielentilat.

Miten Weberin (1922, 24–25) sosiaalisen toiminnan tyypit sitten helpottavat aktivistien toimien ymmärtämistä? Teorian pohjalta voidaan olettaa, että aktivistien toimet pohjautuvat johonkin arvomaailmaan (arvorationaalinen). Kuitenkin näillä toimilla pyritään myös johonkin päämäärään, aktivisteilla on tavoitteita ja ajatuksia siitä kuinka maailman tulisi rakentua (päämäärärationaalinen). Useimmiten nämä tavoitteet ovat ristiriidassa yhteiskunnassa vallitsevan arvomaailman (traditionaalinen) kanssa. Toiminnassa, kuten mielenosoituksissa, ilmaistaan myös voimakkaita emootioita (tunneperäinen). Keskeiseksi aktivistien itsensä kannalta muodostunee päämäärärationaalisuuden ja arvorationaalisuuden suhde. Tässä suhteessa kulminoituu myös aktivistin eetos: eetos on luonteeltaan arvopohjainen, mutta sen tulee yhdistyä päämääriin, jotta minkäänlaisesta menestyksestä voitaisiin unelmoida. Tässä tutkimuksessa yhtenä tavoitteena onkin ihmetellä, kuinka nämä kaksi muuttujaa selittävät aktivistin eetosta ja sen säilyvyyttä.

Mitä eetoksella sitten tarkkaan ottaen tarkoitetaan? Kortteista (1992, 334–338) soveltaen tulkitsemalla eetos tarkoittaa jotakin, joka ei tyhjenny päämäärärationaalisen toiminnan käsitteen alle, ei ole uskonnollista ja sisältää irrationaalisen, ihmeteltävissä olevan elementin. Vanha sanakirjamääritelmä kertoo ”sisimmästä siveellisestä luonteenlaadusta”, uudempi versio moraalisesta mielenlaadusta. Itse ymmärrän eetoksen kutsumuksenomaisena syvänä kokemuksena, joka määrittelee olemisen tapaa. Eetos syntyy tulkintani mukaan kollektiivisesti, mutta sitä kannetaan yksilöllisesti.

2.7 Synteesi ja tutkimuskysymykset

Edellä olen käynyt läpi yhteiskunnallisten liikkeiden teoriaperinnettä ja pureutunut syvemmin henkilökohtaiseen aktivismiin ja erityisesti suomalaisiin 90-luvun aktivisteihin. Nyt paneudun tämän tutkimuksen mahdollisuuksin näiden teemojen syventämisessä.

Palautetaanpa mieleen tutkimuksen lähtökohdat. Käytössäni on siis 11 Rasimuksen vuosina 2000-2001 suorittamaa liikeaktivistin haastattelua sekä tästä samasta joukosta kuusi uusintahaastattelua vuodelta 2010. Mitä siis haluamme tietää? Haluamme tietää, mitä näille ihmisille kuuluu, mitä he tekevät ja mitä he ajattelevat. Kuinka he suhtautuvat menneeseen? Mikä on muuttunut ja mikä ei ole? Miksi toiminnassa pysytään, miksi sieltä lähdetään pois? Nämä eivät ole teoreettisesti uusia kysymyksiä, kuten edellä havaitsimme. Onkin siis syytä paneutua niihin tekijöihin, joilla pyrin tutkimukseni avulla tuottamaan uutta tietoa.

Passy ja Giugni (2000, 140) esittivät, että elämäntilojen eriytyminen selittää liikeaktivistien irtautumista toiminnasta. Heidän näkemyksensä verkostoista on laajalaisempi kuin perinteinen rakenteellinen näkemys verkostoista (ks. esim. Friedman & McAdam 1992). Verkostot toimivat heidän mukaansa tiivistetysti kolmella tasolla: ne antavat toiminnalle merkitystä, muokkaavat käsityksiämme vuorovaikutuksessa muiden sekä itsemme kanssa ja vaikuttavat arvioihimme toiminnan tehokkuudesta. Tältä pohjalta voidaan olettaa, että verkostot näyttelevät varsin suurta osaa siinä, jatkaako

ihminen, jonkin toiminnan parissa vai ei. Tarkoitukseni ei ole tässä tutkimuksessa suoranaisesti testata Passyn ja Giugnin teorian paikkansapitävyyttä, vaan teoria toimii oletukseni asioiden tilasta. Pyrinkin siis syventämään käsitystä siitä, **kuinka elämänalajahierarkioiden eriytyminen tapahtuu tai jää tapahtumatta.**

Passy ja Giugni (2000) erittelevät haastattelemiaan rauhanaktiiveja luopujiin ja jääjiin. Heidän jaottelunsa on perusteltu kontekstissaan. Kuitenkin on mahdollista kyseenalaistaa luopumisen käsitteen käyttö, hieman kuten Klandermans (1997) omassa tutkimuksessaan esittää. Klandermans (mt., 105–109) totesi, että aktivistit voidaan myöhempien toimiansa perusteella jakaa vaihtajiin, luopujiin ja pysyjiin. Näistä nimenomaan vaihtajilla suhde aktivismiin vaikutti olevan syvempää kuin muilla. Kun otetaan vielä huomioon uusien liikkeiden erityispiirteisiin liitetty sitoutumisen löyhyys ja sirpaleisuus, lienee perusteltua pohtia, voidaanko yhteen ja samaan liikkeeseen kuulumista pitää aktivismin jatkuvuuden ainoana mittarina. Klandermansiin nojaten voin siis kysyä: **kuinka aktivismin päättymisen määritellään?** Loppuuko aktivismi siihen hetkeen, kun henkilö lopettaa aktiivisen toimintansa siinä järjestössä, johon alun perin kiinnittyi, vai jatkuuko se jossain toisaalla ja toisessa muodossa? Voiko esimerkiksi poliitikko olla aktivisti?

Weber (2009, 128) esitti, että poliitikolta vaaditaan kolmea henkilökohtaista ominaisuutta: intohimoa, vastuullisuudentunnetta ja suhteellisuudentajua. Tässä tutkimuksessa käytän näitä kolmea käsitettä kuvaamaan eräänlaista aktivistin eetosta ja sen säilyvyyttä. Pääasiallinen syy siihen, miksi marssitan Weberin tähän yhteyteen, perustuu siihen, että Weberin näkemys poliittisen toiminnan luonteesta ja vaatimuksista on hyvin kokonaisvaltainen. Väitän, että aktivismi – aivan kuten politiikkakin – vaatii paneutumista, uskoa, kykyä asettua vastahankaan – siis sanalla sanoen kutsumusta ja eetosta. Tämänkaltainen paneutuminen jättää jälkensä (McAdam 1988). Rasimuskin (2006, 192) esittää epäilyksekseen, että aktivistien ura jatkuu vähintäänkin henkilökohtaisella tasolla, vaikka julkisesta toiminnasta luovuttaisiinkin. Weberiin nojautuen oletankin, että aktivismisuhteen muutoksia voidaan tarkastella tutkimalla mahdollisia muutoksia eetoksessa. Vertaamalla Weberin (2009) poliitikoille asettamien

vaateiden heijastumista – menneissä haastatteluissa suhteessa nykyisiin – pääsen käsiksi aktivistien orientaatioissa ja merkityksenannoissa tapahtuneisiin muutoksiin ja niiden mahdollisiin selityksiin. Tämän pohjalta lienee perusteltua kysyä: **kuinka aktivismille annetut merkitykset muuttuvat eli kuinka aktivismin eetos elää ja hengittää?**

Oletettavaa siis on, että aktivismin lopettaneilla aktivismi ei enää yhdisty muihin elämänaloihin samaan tapaan kuin ennen. Mistä tämä arvonalasku johtuu ja mitkä tekijät sitä parhaiten selittävät? Muuttuvatko aktivistit esimerkiksi vastuullisuuden, intohimoisuuden tai suhteellisuudentajun suhteen? Entä voiko aktivismin henkinen perintö jatkua, vaikka toiminnallinen aktivismi lakkaisikin? Jos voi, miten se tapahtuu? Nämä pienet kysymykset johtavat minut varsinaisen tutkimuskysymyksen äärelle ja auttavat sen jäsentämisessä. Tarkoitukseni on selvittää: **Miten aktivistin ura jatkuu tai päättyy ja miksi?**

3. AINEISTO JA MENETELMÄT

Tässä luvussa esittelen ensin haastattelututkimuksen teoreettista taustaa ja haastatteluun aineistonkeruumenetelmänä liittyviä ongelmia. Esittelen myös laadullisen seurantatutkimuksen erityispiirteitä ja pohdin muistelemisen ja tiedon suhdetta. Luvun lopuksi kerron omien haastattelujeni toteutuksesta ja analyysini etenemisestä.

3.1 Aineiston keruu tutkimushaastattelun avulla

Pro gradu –tutkimukseni aineistonkeruutavaksi muotoutui haastattelu ilman, että sitä mitenkään erityisemmin valitsin. Tässä tapauksessa voidaan sanoa, että aineistonkeruutapa valitsi itse itsensä, koska jo tutkimusasetelmaa hahmotellessani päätin, että käyttäisin Ari Rasimuksen väitöskirjaansa varten suorittamia liikeaktiivien haastatteluja ainakin osa-aineistona. Kun sitten tutkimusasetelma muotoutui tiedetynlaiseksi, oli ainoastaan luontevaa suorittaa aineistonkeruu mahdollisimman samaan tapaan kuin aikaisemmassa tutkimuksessa, jotta vertailu menneen ja nykyisen

välillä olisi järkevää ja mahdollisimman informatiivista. Tämän vuoksi haastattelumenetelmäksi muotoutui teemahaastattelu aivan kuten Rasimuksellakin.

Rasimuksen (2006, 33–34) haastattelut olivat luonteeltaan puolistruktuurisia. Jos tutkimushaastattelut jaetaan karkeasti kolmeen luokkaan, puolistrukturoitu haastattelu sijoittuu täysin avoimen haastattelun (ei ennalta laadittua kysymysrunkoa), ja täysin strukturoidun lomakehaastattelun välimaastoon. Vastaajilla ei siis tarjota valmiita vastausvaihtoehtoja, vaan kysymyksiin vastataan omaa termistöään käyttäen. Tämänkaltaisesta puolistrukturoidusta haastattelutekniikasta voidaan käyttää nimitystä teemahaastattelu. Teemahaastattelun voidaan sanoa pohjautuvan Mertonin, Fiskin ja Kendallin jo 1950-luvulla kehittämään kohdennetun haastattelun menetelmään. Kutsuu tätä menetelmää sitten teemahaastatteluksi tai kohdennetuksi haastatteluksi keskeistä siinä on ajatus, että yksityiskohtaisten kysymysten sijaan haastattelu etenee tiettyjen teemojen varassa. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 45–47.)

Teemahaastattelun hyväksi puoleksi mainitaan usein se, että se antaa haastateltaville vapaammin tilaa ja tuo täten heidän oman äänensä paremmin kuuluviin (Hirsjärvi & Hurme 2000, 48). Osittain tämä pitää paikkansa, mutta kuten Rasimuksin (2006, 35) huomauttaa haastattelutilanne on kuitenkin tilanne, jossa toinen osapuoli on ikään kuin vallassa ja ohjaa keskustelun kulkua haluttuun suuntaan. Täydellinen omaäänisyys ei siis tässäkään mallissa mahdollistu. Kuitenkin esimerkiksi Blee & Taylor (2002, 92–93) ovat pyrkineet osoittamaan, että tämänkaltaisen haastattelumenetelmä soveltuu varsin hyvin yhteiskunnallisten liikkeiden tutkimukseen, koska siinä päästään käsiksi liikkeen toimijoiden omiin kokemuksiin ja merkityksenantoihin. Toisaalta haittapuolena saattaa olla se, että haastattelujen vertaaminen toisiinsa hankaloituu.

Omaa haastattelumenetelmäni voi siis kutsua puolistruktuuriseksi. Koska minulla on ollut käytössä omien aineistojeni lisäksi myös Rasimuksen keräämät aineistot, minulle on tarjoutunut mahdollisuus vertailla keräämäni aineistoa aikaisempaan aineistoon. Tämä jälkikäteen suorittamani vertailu on vahvistanut käsitystäni siitä, että käyttämämme tekniikka on ollut samankaltainen. Haastattelut noudattavat pääosin samaa käsikirjoitusta edeten tietyistä teemoista toisiin, kuitenkin niin, että jokaisen

haastateltavan ja jokaisen haastattelutilanteen ollessa erilainen painotukset muotoutuvat eri tavalla eri haastatteluissa. Omissa haastatteluissani keskeisenä eroavaisuutena oli henkilökohtaisempi näkökulma Rasimuksen yleisemmän tason näkökulman sijaan.

3.2 Haastattelumenetelmän ongelmista

Seuraavassa esittelen niitä yleisiä ongelmia, joita haastatteluun aineistonkeruutapana liitetään. Näistä keskeisimpiä on J.P. Roosin lanseeraama onnellisuusmuurin käsite. Onnellisuusmuurilla hän tarkoittaa suojaa, jota ihmiset ylläpitävät toisiinsa nähden. Haastattelutilanteessa se tarkoittaa yleensä sitä, että asioista kerrotaan jossain määrin sosiaalisesti suotavia versioita sekä erityisesti negatiivisiin asioihin saattaa olla hankalaa päästä käsiksi. Törmääpä haastattelija onnellisuusmuuriin tai ei, haastattelu on joka tapauksessa tilanne, joka jättää paljon vastuuta tutkijan valitsemille kysymyksenasetteluille sekä myöhemmin hänen tekemilleen tulkinnoille. Muun muassa tästä syystä esimerkiksi Matti Hyvärinen (1994, 47) on kritisoinut teemahaastattelua niin sanotusta näennäisestä joustavuudesta, sillä hänen mukaansa tutkija ei voi tarjota minkäänlaista valmista sapluunaa haastateltavalleen, mikäli hän todella on kiinnostunut haastateltavan omasta äänestä. Rasimus (2006, 40–41) vastaa tähän kritiikkiin toteamalla, että haastattelujen teemojen valitseminen ei estä haastateltavaa konstruoimasta omia ajatuksiaan näistä teemoista vapaasti. Toisaalta teemallinenkin haastattelu tarjoaa mahdollisuuden tehdä suunnanmuutoksia ja teemojen hylkäämisiä, mikäli tutkija on riittävän refleksiivinen oman toimintansa suhteen.

Oman haastattelukokemukseni myötä olen taipuvainen yhtymään Rasimuksen (2006, 40–41) arvioon. Jokaisessa haastattelussani nousi esiin uusia teemoja, vaikka teemat olivatkin ennalta määrättyjä. Haastateltavien persoonallinen tapa tuottaa todellisuudesta omia arvioitaan tuli mielestäni hyvin esiin jo lyhyenkin keskustelun jälkeen. En toki kysynyt haastateltavien mielipidettä siitä, kuinka hyvin valitsemani teemat ja käsitteet vastasivat heidän omia käsityksiään, mutta vaikutelmakseni jäi, että haastateltavat kokivat haastattelutilanteen myönteiseksi ja sellaiseksi, jossa nimenomaan heidän mielipiteistään oltiin kiinnostuneita. Haastattelutilanteissa tein myös teemallisia valintoja, päätin esimerkiksi jatkaa keskustelua tietystä aiheesta, josta syntyi

hedelmällistä keskustelua, ollen tietoinen siitä, että käytössämme ollut aika ei tulisi riittämään jonkin toisen osa-alueen täydelliseen läpikäymiseen.

Toisaalta tekemäni taustatyö ja käytössäni ollut Rasimuksen haastatteluaineisto auttoi minua keskittämään huomioni jo etukäteen jokaiselle haastateltavalle sopivimpiin teemoihin. Hyvärisen (1994, 47) kritiikin tutkijan haastateltavalleen syöttämästä käsitteistöstä allekirjoitan kuitenkin ainakin osittain. Aineistoa analysoidessani huomasin muutamaan otteeseen, kuinka käyttämäni käsite alkoi elää omaa elämäänsä haastattelun sisällä. Tällöin oli hankalaa tietää, käyttikö haastateltava käsitettä, koska uskoi sen kuvaavan parhaiten kokemustaan, vai ainoastaan sen vuoksi, että olin tuon termin valinnut. Toisaalta useimmin tämä näytelmä näyteltiin toisin päin, siten että minä omaksuin haastateltavien termistöä ja tarkensin ja syvensin niiden sisältöä myöhemmässä vaiheessa.

Hyvärisen (1994, 40-51) ratkaisu teemahaastattelun ongelmiin omassa väitöskirjassaan oli narratiivinen haastattelu, jossa haastatteliija pyrkii viemään haastattelua eteenpäin tarinallisten ja hyvin yleisten käsitteiden avulla. Tämä sopi luonnollisesti hyvin hänen tarkoitukseensa, koska hän haastatteli ex-taistolaisia, joiden osalta aktiivisin aika oli kaukana takanapäin, tällöin heidän kertomuksensa eteni luontevan tarinallisesti kohti vääjäämätöntä, jo tiedettyä, lopputulosta. Rasimuksen (2006) haastattelussa 90-luvun aktivisteja liike ei ollut vielä loppuillaan tai ainakaan siihen ei oltu saavutettu sitä etäisyyttä, joka muisteluun ja tarinaksi kertomiseen vaaditaan. Siinä mielessä oma tutkimukseni kulkee teemallisesti lähempänä Hyvärisen kuin Rasimuksen tutkimusta. Voidaan perustellusti sanoa, että 90-luvulla käynnistynyt liikealto on jo vuosien ajan ollut historiaa, edellisistä haastatteluistakin oli useimpien kohdalla kulunut jo kymmenen vuotta. Suorittamani haastattelut muistuttivat siis logiikaltaan muistelutyötä (ks. esim. McLeod & Thomson 2009, 15–16), ja pyrinkin tarjoamaan haastateltaville Hyvärisen tapaan muistelun osalta mahdollisimman vapaat kädet. Joidenkin kohdalla huomasin myös, että esille nousseet asiat olivat osittain saaneet niin vahvan tarinallisuuden luonteen, että niihin ei välttämättä paneuduttu sen syvemmin tunteellisella tasolla vaan asiat kerrattiin kylmänviileästi. Sen, että kerrotut tarinat oli kerrottu jo monesti aikaisemminkin, toi myös moni haastateltava spontaanisti esiin.

Toisaalta teemoissa, jotka liittyivät henkilökohtaiseen elämään tuli esiin, ettei kertomus useinkaan ollut vielä valmis vaan sitä vasta rakennettiin tai luotiin haastattelutilanteen aikana.

3.3 Laadullinen pitkittäistutkimus, seurantatutkimus ja muistelutyö

Laadullinen pitkittäistutkimus ei ole kaikkien tyypillisimpiä tutkimuksen toteuttamistapoja. Tämä johtuu luonnollisesti sen vaatimasta ajasta ja sen myötä syntyvistä runsaista kustannuksista. Näiden tekijöiden vuoksi laadullisen pitkittäistutkimuksen metodologiasta ei ole olemassa laajaa teoreettista taustaa (ks. esimerkiksi Thomson ja Holland 2003, 234). Laadullisessa pitkittäistutkimuksessa korostuu kaksi seikkaa, joita ei voi jättää huomiotta. Nämä ovat aika ja muutos. Aineiston analyysi voi edetä siten, että ensin paikannetaan ne tekijät, jotka ovat muuttuneet. Tämän jälkeen pyritään ymmärtämään, miten ja miksi ne ovat muuttuneet. Lopuksi pyritään selittämään muutosten merkitys ja luonne tai yhdistämään nämä tulokset johonkin toiseen kehykseen. (Saldana 2003, 62–63.) Tutkimus noudattelee siis yleisemminkin käytössä olevaa laadullisen tutkimuksen etenemistapaa, jossa edetään kolmivaiheisesti kuvailun ja analyysin kautta tulkintoihin (Wolcott 1994). Thomsonin ja Hollandin mukaan (2003, 242–243) tämänkaltaisessa tutkimuksessa korostuukin refleksiivisyys. Refleksiivisyyttä tarvitaan molemmilta osapuolilta, mutta kiintoisasti tutkimus saattaa sitä myös itsessään synnyttää.

Laadullisen pitkittäistutkimuksen ominaispiirteet tuntuvat melko osuvilta omankin tutkimukseni suhteen. Thomson, Plumridge & Holland (2003, 185) kuitenkin huomauttavat, että nimitystä tulisi käyttää vain tutkimuksista, joiden alkuperäisenä tarkoituksena oli suorittaa pitkittäistarkastelua, tällöin tutkimuspaikalle palaaminen tai pelkkä uudelleenhaastattelu ei kriteeristöä täyttäisi. Tämä eronteko näkyy luonnollisesti myös omassa aineistossani, en ole toistanut Rasimuksen kysymyspatteristoa eivätkä Rasimuksen lähtökohdat tutkimukselleen olleet samat kuin minulla. Pitkittäistutkimuksesta ei siis sanan varsinaisessa merkityksessä ole kyse, pikemminkin seurantatutkimuksesta. Joka tapauksessa keskeistä tutkimuksessani on muutoksen tutkiminen. Tämän muutoksen informantteina käytän yksilöitä, joille muutokset ovat

tapahtuneet. Tämänkaltainen muistelutyö ei ole tiedon tuottamisen kannalta ongelmatonta.

Elämäkerrallisen ja muistelutyyllisen aineiston ongelmista on kirjoittanut Pierre Bourdieu (2000, 299–305). Bourdieu on käyttänyt termiä biograafinen illuusio kuvastamaan sitä vääristymää, mikä usein syntyy, kun eletty elämä ajan myötä muuntuu ja muunnetaan tarinaksi. Bourdieu kritisoi elämäkertatutkimusta populaariseksi. Hänen mukaansa eletyn elämän kaaos muunnetaan siinä suoraviivaiseksi, yksiulotteiseksi prosessiksi. Inhimillinen elämä on hänen mukaansa kaikkea muuta kuin toisiinsa sujuvasti linkittyviä osia, pikemminkin se koostuu yksittäisistä tapahtumista, jotka sijoittuvat toisiinsa nähden sekasortoisesti ja joilla ei välttämättä ole mitään tekemistä toistensa kanssa. Se koostuu sekaannuksista, vastakohtaisuuksista, toistosta ja suunnanvaihtoista. Elämäkertatutkimus puolestaan helposti vääristää tämän kaaoksen systemaattisesti eteneväksi prosessiksi, jossa yksilön ominaisuudet, kokemukset, voitot ja kriisit näyttelevät keskeistä osaa. Ehkäpä osuvimmin tämän ristiriidan elämän merkityksellistämisen ja raadollisuuden välillä osoittaa lainaus Shakespearen Macbethin loppupuolelta, jota Bourdieukin siteeraa: ”Elämä on kuin varjo häilyväinen, vain näyttelijä rukka, joka riehuin lavalla keikkuu aikansa ja häipyä; se kertomus on, hupsun tarinoima, täys ääntä, vimmaa – tarkoitusta vailla”.

Mitä tämä elämäkerran looginen vääristymä tarkoittaa tutkimushaastattelun kannalta? Bourdieu (2000, 299–305) esittää, että haastattelu on tilanne, jossa molemmilla osapuolilla on yhtäläinen tarve luoda kerrotusta rationaalinen ja looginen kokonaisuus, jolla on alkunsa ja loppunsa. Bourdieu tuo esiin, että useimmiten ihmisillä on halu kokea olevansa ikään kuin oman elämänsä organisoijia, siksi asioita linkitetään yhteen, kerrotaan ja muistetaan sopivat asiayhteydet, jotta tarinallisuus ja subjektiivisuus säilyy eheänä. Tätä taipumusta totuuden vääristämiseen vahvistavat haastattelijan tai elämäkertailijan intressit vakuuttavan elämänhistorian luomiseksi. Bourdieu kutsuukin tätä prosessia retoriseen illuusioon mukautumiseksi, jota erityisesti kertomakirjallisuus yhä uudestaan uusintaa ja vahvistaa.

Järvinen (2000, 388–389) on hyödyntänyt Bourdieun terminologiaa omassa tutkimuksessaan ja havainnut, että haastattelututkimuksessa usein suositaan tiettyyn skeemaan ja opittuihin narratiiveihin sopivia tuloksia. Haastatteluista saatetaan esimerkiksi valita omiin tarkoituksiin sopivimmat tai sitten haastattelujen luonne muokkaa vastauksia niiden kulttuuristen oletusten suuntaan, joista molemmat – sekä haastattelija että haastateltava – ovat tietoisia. Järvinen pyrkiikin osoittamaan, kuinka erityisesti länsimaiseen elämäkerran prototyyppiin kuuluu konversion eli muuntumisen ajatus. Tutkimuksessaan alkoholisteista Järvinen (2000) osoittaa, kuinka tästä konversion vaateesta oltiin tietoisia, puolin ja toisin.

Bourdieun ja Järvisen mietteet maalaavat siis melko synkän kuvan siitä, millaista tietoa elämäkertahaastattelun avulla on saatavissa. Esimerkiksi hyvään yhteistyöhön pyrkiminen saattaa vääristää asetelmaa ainakin ei-haluttujen totuuksien osalta. Mitä tämä kritiikki sitten merkitsee oman haastatteluaineistoni kannalta? Vaikka haastateltavani puhuivat menneisyydestään ja jonkinlaisia elämänkulun suuntaviivoja tässäkin tutkimuksessa tavoitellaan, mistään elämäkertatutkimuksesta ei kuitenkaan siis ole kyse. Kuitenkin on niin, että elämäkertatutkimuksen ongelmilta en tällä erottautumisella välty. Oma aineistoani en ole analysoinut bourdieulaisittain, mutta uskoakseni joitakin elementtejä hänen esittämästään kritiikistä omakin aineistoni heijastelee.

Ensinnäkin on mainittava, että jo pelkkä tutkimusasetelma kutsui haastateltavia pohtimaan menneisyyttään ja arvioimaan sen vaikutuksia. Useat haastateltavat toivat esiin tietoisuutensa aikaisemmasta haastattelusta, ehkä jopa muistelivat itse haastattelutilannetta tai vähintäänkin pyrkivät eläytymään aikaisempaan asemaansa. Toisaalta tämä näkyi varovaisuutena tai itsetietoisuutena, toisaalta se rohkaisi ihmisiä pohtimaan elämässään tapahtuneita muutoksia. Toisilla tämä näkyi selvemmin, toisilla vähemmän selvästi, yksi haastateltavista ei edes muistanut olleensa Rasimuksen haastateltavana. Joka tapauksessa tietoisuus vertailumahdollisuudesta tuntui jollain lailla vaikuttavan yksilöiden puhetapaan ja ehkä myös lisäsi halua korostaa omaa muuttumattomuuttaan, vaikka toisaalta avoimesti myönnettiin, että muutosta oli tapahtunut. Voisikin ehkä kärjistäen todeta, että muuttumattomuus ja ideaalien

säilyminen oli se alkoholistien konversioon rinnastettavissa oleva toivottu kertomus, jota ehkä myös omalla toiminnallani vahvistin.

3.4 Haastattelujen käytännön toteutuksesta

Kuusi haastatteluani toteutin huhti–kesäkuussa vuonna 2010. Haastattelut tapahtuivat haastateltavien kotona, kahvilassa sekä Helsingin yliopiston tiloissa. Haastattelujen kesto vaihteli noin tunnista reiluun puoleentoista tuntiin. Rasimuksen haastateltavista kahdeksan oli miehiä ja neljä naisia, oma kokoonpanoni koostui neljästä miehestä ja kahdesta naisesta. Rasimuksen tutkimuksessa ikähaarukka oli 15–47v, kun se minulla oli 28–39v. Mediaani-ikä Rasimuksella oli 23,5v ja minulla 33,3v. Haastatteluistani neljä toteutin Helsingissä, yhden Joensuussa ja yhden Tampereella. Haastattelut tallensin digitaaliselle nauhurille.

Aivan kuten edellä on tullut mainittua, haastatteluissani tukenani oli haastattelurunko (liite 1), joka sisälsi kuusi teemaa: nykyinen suhde liikkeeseen, asennekartoitus, nykyinen poliittinen valveutuneisuus, katsaus menneeseen, aktivismin vaikutus muuhun elämään ja toiminnan arvottaminen. Valitsemani teemat eivät olleet kiveen kirjoitettuja, vaan muokkasin niitä jokaiseen haastatteluun sopiviksi. Teemojen otsikot eivät myöskään suoraan kuvaa kiinnostuksenkohteitani, vaan toimivat ikään kuin suuntaviittoina. Useassa tapauksessa teemat, jotka olivat suurimman kiinnostukseni kohteena, sisältyivät isompaan teemaan yhtenä osa-alueena. Usein haastattelun sisällä kerroin haastateltavalle siirtymisestä toiseen teema-alueeseen, mikä uskoakseni auttoi haastateltavia jäsentämään haastattelutilanteen kulkua sekä rikkomaan haastattelutilanteeseen sisältyvää valta-asetelmaa.

Haastattelurungossani oli melko runsaasti myös valmiiseen kysymysmuotoon muotoiltuja kysymyksiä, joista en kertaakaan kysynyt likimainkaan jokaista. Koin tämän järjestelyn itselleni hyödylliseksi. Mikäli olisin jättänyt kysymykset etukäteen muotoilematta, uskon että haastattelutilanteessa olisin törmännyt ongelmiin huonosti muotoiltujen ja johdattelevien kysymysten kanssa. Lisäksi runsas kysymysvalikoima

antoi minulle vapauksia keskittyä kussakin haastattelussa keskeisimmiksi nousseisiin teemoihin. Kysymysten muotoilua edesauttoi se, että luetutin kysymykset etukäteen seminaariryhmälleni, jonka kommenttien pohjalta muokkasin ne valmiiksi.

Haastattelun etenemisen olin etukäteen suunnitellut siten, että yleisemmän tason kysymyksistä siirryttiin vähitellen kohti henkilökohtaisempia aiheita. Näin haastattelussa ehti syntyä jonkinlaista luottamusta tai ”lämpenemistä” ennen kuin edettiin niin sanottuihin vaikeampiin aiheisiin. Uskoakseni järjestely toimi varsin hyvin, mitään erityisiä ongelmia ei ainakaan ilmaantunut. Jokaista haastateltavaa olin myös etukäteen informoinut ainakin jollain tasolla tutkimukseni teemoista, joten haastateltavilla oli myös mahdollisuus henkisesti varautua haastatteluun. En tosin kokenut, että haastateltavat olisivat tätä mahdollisuutta erityisesti käyttäneet. Ehkäpä voisi jopa sanoa, että vaikutelmakseni jäi, että haastateltavat olivat melko kokeneita ja sujuvia puhujia sekä puheissaan hyvin reflektiivisiä.

Litterointitarkkuudessa pyrin noudattamaan samaa logiikkaa kuin Rasimuksen (2006, 51) tutkimuksessa. Litteraationi olivat sanatarkat, keskusteluanalyysiin soveltamiseen ne eivät kuitenkaan sovellu. Itse havaitsin samoin kuten Rasimus, että hieman epätarkempikin litteraatio olisi ollut tarkoituksiani varten täysin riittävää. Toisaalta koin, että haastattelujen välitön, ja ehkä liian tarkkakin, litterointi oli hyvä tapa saada tuntuma aineiston luonteeseen ja se toimi myös analyysin esiasteena. Kaksi haastattelua tehtyäni ja litteroituani teinkin muutamia muutoksia ja lisäyksiä haastattelurunkooni.

3.5 Aineiston laajuus ja aineiston analyysi

Aivan kuin aineistoni kokoa myös aineistonkeruutapaani sääтели rajattu tutkimusasetelma. En siis tavoitellut saturaatiopistettä enkä sitä myöskään koe saavuttaneeni. Rasimus (2006) haastatteli omaa väitöskirjaansa varten 12 liikeaktiivia, joista 11 haastattelua oli käytettävissäni Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston kautta. Haastattelupyyntöni toimitti eteenpäin sähköpostitse ja puhelimitse Rasimus, jonka avustuksella sainkin siis kuusi henkilöä suostumaan uusintahaastatteluun. Haastateltavien tietosuojan vuoksi en ole itse tietoinen niistä henkilöistä, jotka eivät

uusintahaastatteluun hakeutuneet. Pidän todennäköisenä, että osaa ei tavoitettu muuttuneiden yhteys- tai nimitietojen vuoksi ja osa yksinkertaisesti kieltäytyi uudesta haastattelusta.

Itse pidän haastateltavien määrää tarkoituksiini nähden tyydyttävänä. Aineiston kooksi muodostui yhteensä noin 300 A4-liuskaa tekstiä, joista suurimman huomioni olen keskittänyt luonnollisesti kuuteen itse tekemääni haastatteluun ja samojen henkilöiden kymmenen vuoden takaisin haastatteluihin. Tämä tarkemmin analysoitu osuus kattaa noin 200 sivua. Toki on myös huomioitava, että suurempi painotus analyysissäni on keskittynyt itse keräämääni aineistoon, jonka koko on noin 100 sivua.

Aineistoni analyysi käynnistyi sikäli varsin aikaisin, että jo ennen haastattelujen suorittamista olin lueskellut Rasimuksen aineistoja pyrkien muodostamaan niistä kuvaa yksilöllisistä eroavaisuuksista. Etsin vanhoista haastatteluista erityisesti niitä osuuksia, joissa henkilöt puhuivat omista henkilökohtaisista kokemuksistaan, motiiveistaan, toiminnan palkitsevuudesta tai vaativuudesta yms. Tällä esianalyysillä uskoakseni edesautoin haastattelujen sujuvaa edistymistä ja toisaalta lisäsin omaa ymmärrystäni keskeisistä teemoista.

Varsinainen analyysi käynnistyi koko aineistoon tutustumisella. Luin koko aineistoni läpi ensin useampaan kertaan, jonka jälkeen pohdin lukemaani ja tarkastelin itselleni asettamia tutkimuskysymyksiä uudessa valossa. Lukemani pohjalta aloitin Atlas.ti –ohjelmalla työskentelyn. Loin Atlakseen kaikkiaan 16 luokkaa, jotka käsittivät lähestulkoon koko aineiston jättäen siitä pois vain muutamia kappaleita haastattelua kohden. Käytännössä ensimmäistä luokitteluani ohjasi haastattelujen temaarunko. Tämä vaihe täytti aineistolähtöisen koodaamisen tunnusmerkit (Eskola & Suoranta 2003, 156). Tämän jälkeen tarkensin jälleen kysymyksenasetteluani kirjoittamalla auki tällöin keskeisimpinä pitämiäni aihealueita. Erityishuomioni keskittyi muutoksiin, julkituotuihin ja itse tulkitsemiini. Tämän tehtyäni palasin teoriakirjallisuuden pariin.

Teoriakirjallisuuden tuella päätin terävöittää analyysiäni yhdistelemällä erityisesti Passyn ja Giugnin (2000) teoretisointeja Weberin (2009) ajatuksiin. Tämä ratkaisu

auttoi minua konkretisoimaan yksilöissä tapahtuneita muutoksia sekä löytämään yhteyksiä oman aineistoni ja aikaisemman teoriakirjallisuuden välillä. Muodostin siis eräänlaiseksi hypoteesikseni elämänalahierarkioiden uudelleenmuotoutumisen, jota selittäisivät Weberin (2009) luonnehdinnat politiikassa vaadittavista ominaisuuksista. Tätä analyysitapaa Eskola ja Suoranta (2003, 156) kuvaavat termillä teoriasta operationalisoiminen. Tässä vaiheessa palasin myös Atlas.ti –ohjelman pariin. Loin Weberiin (2009) tukeutuen kahdeksan uutta analyysiluokkaa, joilla etsin yksilöllisiä muutoksia aktivismin eetoksessa. Kaiken kaikkiaan käyttämäni analyysitekniikka sijoittuu teoriaohjaavan ja teorialähtöisen sisällönanalyysin välimaastoon (Tuomi & Sarajärvi 2002, 116). Osa analyysistäni ohjasi suoraan teoria, kun taas osa muotoutui eräänlaisena teorian ja aineiston yhteispelinä.

Hermeneuttisen kehän käsitteellä kuvataan usein sitä prosessia, jonka myötä tehdyistä tulkinnoista kasvatetaan täsmentynyttä analyysiä (Laine 2001, 34). Rasimus (2006, 54) kuvaa tutkimusprosessinsa etenemistä nimenomaan kehämäisenä jatkuvana dialogina aineiston kanssa. Oma analyysini on edennyt samaan tapaan, kuten jo edellä tuli ilmi. Analyysini oli etenkin alkuun induktiivista eli aineistosta lähtevää ja eteni siitä kohti deduktiivista eli teoriasta lähtevää analyysiä.

Haastateltavien puheeseen olen suhtautunut kahdella eri tavalla. Olen tulkinnut sitä sekä totuudenmukaisena tietona asioiden tilasta että konstruktivisena tapana tuottaa todellisuutta. Alasuutari (1999, 114–115) on kuvannut näitä ymmärtämisen tapoja fakta- ja näytenäkökulmaksi. Faktanäkökulmaa hyödyntäessäni oletan, että haastateltavat puhuvat minulle todellisista kokemuksistaan, todellisista tapahtumista. Analyysissäni olen kuitenkin pyrkinyt huomioimaan sen, että esimerkiksi kulttuuriset oletukset, haastattelutilanne itsessään ja onnellisuusmuurin käsite luovat omanlaistaan maaperää tulkintojen todellisuudelle. Olenkin siis myös kiinnostunut niistä merkityksen tuottamisen tavoista, joita haastateltavien puheissa esiintyy.

Analyysitekstini tukena olen käyttänyt melko runsaasti sitaatteja. Olen päätenyt tähän ratkaisuun sen vuoksi, että koin tarpeelliseksi tuoda haastateltujen äänen mahdollisimman moninaisesti esiin. Tällöin tekemäni tulkinnat ovat myös paremmin

lukijan arvioitavissa. Paikoitellen, erityisesti verratessani vanhaa aineistoa uuteen, en kuitenkaan käytä sitaatteja yhtä runsaasti. Tätä perustelen sillä, että puhuessani yksilötason muutoksista tulkintani perustuvat koko haastatteluun eivätkä niinkään yksittäisiin sitaatteihin. Sitaatit ovat jossain määrin toimitettuja. Olen poistanut niistä lähinnä tarpeetonta toistoa ja puhekielisiä ilmauksia. Sitaattien perässä seuraavat lyhenteet (esim. N1, 28v) viittaavat haastateltavien sukupuoleen, haastattelunumeroon ja ikään. Lyhenteet (AR) ja (TM) viittaavat haastattelijoihin eli Ari Rasimukseen ja itseeni. Haastateltavien lyhyet taustatiedot löytyvät liitteistä (liite 2).

4. LÄHTÖTILA

Jotta voisimme puhua muutoksista, on meidän ensin tarkasteltava lähtötilaa. Suomalaisten 90-luvun liikeaallon aktivistien orientaatioista, asenteista ja sielunelämästä tiedämme sen, mitä Peltokoski ja Konttinen (2000; 2004) sekä Rasimus (2006) ovat esittäneet. Osittain otan nämä arviot annettuna, mutta esitän myös uutta analyysiä pohjautuen Rasimuksen suorittamiin haastatteluihin. Tässä uudessa analyysissäni hyödynnän erityisesti Weberin (2009) teesejä poliitikoiden suotavista ominaisuuksista sekä Passyn ja Giugnin (2000) teoriaa elämänalahierarkioista. Alalukujen otsikot hyödyntävät Weberin (2009) ja Passyn ja Giugnin (2000) terminologiaa.

4.1 Elämänalahierarkia

Vuosina 2000 ja 2001, kun Rasimus (2006) suoritti haastattelujaan, liikkeiden kiihkeimmät vaiheet olivat jo takanapäin. Myös useiden haastateltavien kohdalla jonkinlaista irtaantumista toiminnasta oli nähtävissä. Osa haastateltavista oli jättäytynyt liikkeessä sivurooliin tai taustalta seuraajaksi. Jälkikäteen on helppoa todeta, että luopuminen aktivismista, sen perinteisessä toiminnallisuutta korostavassa mielessä, oli jo käynnistynyt. Tuolloin asia ei kuitenkaan ollut näin yksiselitteinen. Nekin, jotka olivat kiihkeimmästä toiminnasta sivussa, kokivat edelleen edustavansa näitä liikkeitä ja aktiivisempaankin toimintaan paluuta harkittiin. Näin oli siis osalla haastatelluista,

suurimmalla osalla kiinnittyminen oli edelleen kokonaisvaltaista. Kokoavasti voi todeta, että aktivismi edusti erittäin keskeistä, ellei keskeisintä elämäntilanteessa. Tämä korostuneisuus välittyi erityisesti siinä, miten aktivismi nivoutui kokonaisvaltaisesti omaan identiteettiin. Haastateltavat mielsivät itsensä aktivisteiksi ja tämä identifikaatio oli olennaisen tärkeä.

”Oikeestaan (.) vois melkein sanoa että tällä hetkellä aktivismi on mun elämä.” (M1, 23v)

” [...] Ja mä oon siis sellanen elämäntapa-aktivisti et siis kyllähän se niinku muovaa mun koko elämää se että mä oon valinnu yhteiskunnallisen vaikuttamisen. Se näkyy siinä että mä käytän huomattavan osan mun vapaa-ajasta kansalaistoimintaan [...]” (M2, 23v)

” [...] Mä pitämäni välivuoden jälkeen käyn edelleenkin tuossa siis ihan naapurissa lukiassa, et tota se rajaa sen verran mitä se on kaheksan yhdeksän tuntii päivässä et sen takia ei oo niin kokopäiväaktivismia. Sitten on ollut aikoja esimerkiks silloin kun just tän välivuoden aikana mä olin Luontoliitolla työharjoittelijana seittemän kuukautta, se oli ihan siis, sitä voi sanoa kokopäiväaktivismiksi. Ei ollu mitään muuta ku se.” (N1, 18v)

Aktivismin merkitys näkyi myös hienovaraisemmissa yhteyksissä. Aktivismin eetos ulottui laaja-alaisesti kuluttajavalintoihin, politiikkakäsityksiin ja tapaan jäsentää maailmaa. Passyn ja Giugnin (2000, 120–126) teoretisointeja käyttäkseni aktivistit olivat objektiivisesti kiinni aktivismin verkostoissa, mutta aktivismin merkitys välittyi myös subjektiivisissa merkityksenannoissa. Vaikutelmani mukaan menneissä haastatteluissa tämä subjektiivinen ulottuvuus välittyi taipumuksena tulkita asioita aktivismin viitekehyksestä käsin. Aktivismista ja sen luonteesta käytiin keskusteluja toisten aktivistien kanssa, aktivistien ja järjestöjen julkisuuskuvasta oltiin kiinnostuneita. Aktivismi ulotti siis laajat lonkeronsa koko elämän kehykseen.

” [...] Se alkaa aamulla siitä ku herää ja lukee lehden niin sitä tulkitsee aktivismin silmin ja (.) tulee usein että jaaha tuohon pitäs kirjottaa vastine. Ja kyllä se kulutuskäyttäytymisessä ihan täysin on... täysin toteutuu mun mielestä ne ajatukset, mitä mä ajan eteenpäin.” (M1, 23v)

” [...] Ehkä se on vaan sillä tavalla että se on jo niin elämäntapa että ei osaa silleen niinkun... Et mä oon niin... no suunnilleen kymmenen vuotta niinku aktiivisesti käyny (.) koko aika jossain niinkun... no tavallaan tapahtumissa ja muissa yrittäny olla mukana projekteissa jotka omasta mielestä tukee tärkeitä asioita. Et ei sitä oikeen enää osaa [...] ” (N2, 25v)

4.2 Vastuuntuntoisuus

Weber (2009, 128) siis esitti, että poliitikon yksi keskeisimmistä ominaisuuksista tulisi olla vastuuntuntoisuus. Vastuuntuntoisuus on käsite, jota voidaan tulkita monin eri tavoin. Itse olen tässä yhteydessä tulkinnut sitä etsimällä aktivistien puheista esimerkiksi niitä perusteita, joilla toimintaan on alun perin lähdetty. Toisaalta olen myös tarkastellut vastuuntuntoisuuden käsitettä suhteessa aktivistien maailmankuvaan. Tarkoitukseni ei ole tässä yhteydessä arvioida aktivistien vastuuntuntoisuutta suhteessa muihin ihmisryhmiin tai muutenkaan tehdä arvostelmia käsitteen avulla. Käytän käsitettä ainoastaan teoreettisena työkaluna todentaakseni aktivistien orientaatioissa tapahtuneita muutoksia. On myös huomioitava, että vastuuntuntoisuuden käsite tulee melko lähelle moraalin käsitettä, jolla esimerkiksi Teske (1997) operoi. Voidaankin todeta, että aktivistien puhe on moraalisesti rikasta. Tämä on 1990-luvun liikeaallon ominaispiirteisiin keskeisesti liitetty ominaisuus (Konttinen & Peltokoski 2000; 2004; Rasimus 2006). Maailmasta ja sen ongelmista kannettiin henkilökohtaista vastuuta eikä tätä vastuuta paettu.

[...] Tää nyt on oma rakkain ajatus, et mun mielestä pitäis olla itsestään selvää, et jos elää jossain yhteiskunnassa niin ei voi vaan olla yhteiskunnassa vaan pitää olla osa sitä yhteiskuntaa [...] (N2, 25v)

No ei ne syyt oo tässä niinkun... Se perussyy on tavallaan pysyny samana kymmenen vuotta. (.) Et ei maailma nyt mitenkään niin dramaattisesti parempi paikka oo kun sillon kun mä alotin kansalaistoiminnan [...] (M2, 23v)

[...] mutta esimerkiks ympäristö ja sitten vaikka näistä jostain rasismiongelmissa mä oon ollu kiinnostunu siis jostaki ihan älyttömän nuoresta [...] (M3, 24v)

Vastuuntuntoisuuden eetos välittyi toisaalta huolenpitona ajettavien asioiden (eläinten oikeudet, ympäristö) edistymisestä mutta toisaalta myös laaja-alaisempaan katsantokantana, jossa itselle tärkeät kysymykset asetetaan vastavaloon yhteiskunnan normien ja käytäntöjen kanssa. Erityisesti tämä välittyi pohdittaessa esimerkiksi turkistarhaiskujen oikeutusta ja merkitystä.

[...] ekotaasien vahvuus on se, että ne on käynnistäneet Suomessa tietyn keskustelun. Eli ilman niitä alkuperäisiä kettutarhaiskuja tuskin oltas alettu puhua eläinten oikeuksista sillä vakavuudella ku mitä nyt on tehty. Mut toisaalta sitten taas ne on niinku tietynlaista

väkivaltaa, ne on väkivaltaa omaisuutta kohtaan, ne on henkistä väkivaltaa niitä ihmisiä kohtaan, ne on suoria hyökkäyksiä niitä ihmisiä vastaan, jotka harjottaa sitä omaa elinkeinoansa. Ja mä en ite usko, että niillä voidaan laajempaa muutosta saada aikaan. Tai tavallaan se hyöty mikä ekotaaseista on tässä maassa saatavissa, niin on nyt saatu. (M2, 23v)

Edellä esitetty sitaatti kokoaa melko tarkkaan ne näkemykset, joita tässä aineistossa aiheesta on esitetty. Pienenä poikkeuksena voidaan nähdä ajatus, jossa omaisuuden loukkaaminen nähdään haitallisena. Omaisuuden loukkaamisen suhteen näkemykset pikemminkin hajaantuvat. Vastuuntuntoisuus esiintyy tässä monimuotoisena, vastuuta koetaan ajettavien asioiden puolesta, mutta keskeisesti korostuvat myös seuraukset ja vaikutukset ja liikkeen julkisuuskuva. Tästä päästänkin sulavasti Weberin toisen käsitteen, suhteellisuudentajun pariin.

4.3 Suhteellisuudentaju

Weber (2009, 128) näkee suhteellisuudentajun määrittävän etäisyytenä asioista ja ihmisistä ja kykynä antaa realiteettien vaikuttaa itseensä itsensä koossa pitäen. Suhteellisuudentajun käsitteellä pyrin tarkastelemaan sitä, kuinka intohimoisuus ja vastuuntuntoisuus heijastuvat tosiasioiden kohtaamiseen. En siis pyri arvottamaan aktivistien maailman hahmotuskykyä vaan pikemminkin etsin sitä strategiaa, joka heidän toimintaansa määrittää realismin ja idealismin välimaastossa. Suhteellisuudentajuun liittyy läheisesti toinen weberiläinen käsitepari: arvorationaalisuus ja päämäärärationaalisuus. Näitäkin käsitteitä on syytä hieman pöyhä, jotta pääsemme parhaiten käsiksi muutosten ytimeen.

Aktivistien suhteellisuudentajua määrittivät sekä päämäärärationaalisuuden että arvorationaalisuuden ihanteet Rasimuksen haastattelujen aikaan. Verrattaessa esimerkiksi Tesken (1997) löydöksiin suomalaiset aktivistit edustivat suhtautumiseltaan kuitenkin melko praktista lähestymistapaa. Tesken haastattelemat yhdysvaltalaiset aktivistit toivat toistuvasti esiin vahvaa idealismia ja idealismin kytköksiä omaan elämään, ja aktivismin eetosta kuvailtiin värikkäin sanankääntein. Rasimuksen haastatteluissa korostuivat voimakkaiden ilmausten sijaan etäisyydenotto ja asioiden tarkastelu moniulotteisesti. Siitä, johtuvatko erot aidoista eroista aktivistien

orientaatioissa vai esimerkiksi keskustelukulttuurin eroista, ei tässä yhteydessä voida sanoa mitään. Vahvoja ideaaleja toki tuotiin esiin myös suomalaisten aktivistien haastatteluissa, mutta parhaiten heidän näkemyksiään kuvaa kuitenkin käytännöllisyys ja realismi. Asioita ajettiin, koska se koettiin itselle oikeaksi tavaksi toimia, mutta vaikutusmahdollisuuksiin ja maailman muuttumiseen suhtauduttiin varauksellisesti ja paikoin jopa pessimistisesti.

[...] ainakin veganismia mä pidän ensisijaisesti kuluttajaboikottina tavallaan. Ja kyllähän se kuitenkin luo keskustelua lähipiirissä. Mullekin aika monet sukulaiset sanoo, että oon koettanu vähentää lihansyöntiä. Varmaan välillisesti sitä kautta vaikuttaa, että ihmiset joitten kanssa keskustelelee ymmärtää nää boikotin syyt, niin ne alkaa ajatteleen [ess]. Mutta se ei oo kauheen nopeeta vaikuttamista. Ei maailmantalous siihen romahda, vaikka mä en ostais yhtään lihaa. (M4, 29v)

[...] Et mun tavallaan ihmiskuva on muuttunu vielä siin mielessä negatiivisemmaksi. Vaikka toisaalta pidän ihmisistä paljon ja pidän itteeni hyvin ihmisrakkaana, [naurahtaa] mut en mä niinkun näe et ihmiset, mä en usko että monet anarkismin ideaalit oikeesti toimis sen takia että ihmiset ei oo niin... [AR: joo] tai ihmisistä ei oo mahdollista tulla niin yleviä. [...] (N2, 25v)

[...] Jotenkin mä oon hieman pessimistinen siis sen suhteen että onko tämmösellä tavanomasella kansalaisjärjestötyöllä vaikutusta. Mä tarkoitan nyt sillä tämmöstä parlamentaarista kansalaisjärjestötyötä mikä tarkoittaa vaikuttamista niinku eduskuntaan ja tällain. Mä jotenkin oon... [AR: epäileväinen sen suhteen] Niin. Mä vähän sitä oon sillain (.) mielessäni niinkun luovuttanu siitä ajatuksesta, että sillä olis merkitystä. Ja mä nään että pikku hiljaa, sitä mukaa kun tulee uusia sukupolvia koko aika mukaan ja vanhoja jäykistyneitä tota tämmösiä arvoja ja perinteitä rupee katoon, niin kyl se vaikuttaa. Mutta on mulla myös semmonen pelko, että ku tää niinku integroituu tää aktivismi siihen miten sen nyt sanos, semmoseen pikkuvihreyteen. (M1, 23v)

4.4 Intohimoisuus

Kuten jo edellä on tullut ilmi, Weberin (2009) poliitikon suotaviksi ominaisuuksiksi määrittelemät kolme käsitettä (vastuuntuntoisuus, suhteellisuudentaju ja intohimoisuus) kietoutuvat toisiinsa monin tavoin. Ne edustavat eri asioita, mutta toisaalta jokaiseen niistä sisältyy osia toisesta. Intohimoisuuden käsitteessä tämä sirpaleisuus näkyy siten, että intohimoisuutta tulee tarkastella kärjistetysti tunteen palon ja järjen äänen yhteenliittymänä eikä, kuten Weber toteaa, romantisoituna näkemyksenä intohimoisuudesta.

Intohimoisuus linkittyi Rasimuksen (2006) haastatteluissa kahteen napaan. Toisaalta intohimo näyttäytyy suhteessa päämääriin, joihin suhtaudutaan vakavasti. Tämä vakavuus on kiinnostavassa suhteessa praktiseen pessimismiin, josta jo edellä oli puhetta. Koska asioihin suhtaudutaan vakavuudella eikä niiden muuttumista nähdä lähitulevaisuudessa todennäköisenä, on luontevaa, että yleissävy haastatteluissa on huolestunut. Tämä havainto on linjassa Konttisen ja Peltokosken (2000; 2004) havaintojen kanssa. Huolestuneisuus ei kuitenkaan ollut tukahduttavaa ja toimintaa estävää vaan pikemminkin toimintaa motivoivaa.

No mun mielestä niihin jokainen voi vaikuttaa omalta osaltaan ja... [AR: mm] Markkinavoimiinhan ei sinänsä voi vaikuttaa, ne on kasvottomia. Mutta kun maailma menee tarpeeksi pitkälle niin se on ihmisistä kiinni minkälaiset... Ja hyväksytäänkö me taloudelliset arvot ainoana oikeina arvoina ja hyväksytäänkö me se elintason oravanpyörä [ess] vaikka todellisuudessa voidaan haluta elämän laatua tai jotain muuta mitä ei oo sitten konkreettiseksi tavoitteeksi niin helppo pukea, kun se talousmaailma. (M4, 29v)

Asiaorientoituneen intohimoisuuden lisäksi intohimoisuus välittyi verkoston kautta. Toisten aktivistien seura, yhdessä koetut asiat ja toisten tuki omalle identiteetille ja omalle kasvulle korostui erityisesti osalla haastateltavista. Näin ei ollut kuitenkaan kaikkien osalta (ks. Rasimus 2006, 159–160). Aktivismin sosiaalinen ulottuvuus välittyi siis kärjistetyksi joko aktivismin sivutuotteena tai keskeisenä osana aktivismin viehätystä.

No mulle ei, siis mä oisin tehnyt tätä alusta alkaen riippumatta siis niistä sosiaalisista suhteista. Mä tiedän että monille muille se on ollut tärkeää. Ilman muuta sosiaaliset suhteet on siinä mielessä olennaisia, että kansalaistoiminnassa on mukana tosi paljon mielettömän hyviä, mukavia ja fiksuja ihmisiä. [AR: joo] Mut kyl mä oon alottanu ja aika pitkälle jatkanutki ihan... ihan niinkun periaatteellisista ja ideologisista syistä. Periaatteessa mun toimintakulttuuri on aika individualistinen. [AR: joo] Et mä teen tosi paljon hommia yksikseni. (M2, 23v)

AR: [...] Mikä sut pitää (.) mukana, jos sä oot jotenkin siis niinku...

Se on kun... kuitenkin tavallaan ehkä... Siis kyllä mä edelleenkin ehkä silleen hengaan samojen ihmisten kanssa [AR: joo] ne keskustelee samoista asioista ja näin pois päin (M3, 24v)

5. NYKYTILA

Edellä esittelin aktivistien sielunmaisemaa 2000-luvun alussa, nyt on syytä siirtyä tarkastelemaan nykytilaa. Jatkan tarkasteluani tukeutuen Weberin (2009) sekä Passyn ja Giugnin (2000) teoretisointeihin syventäen sitä myös muulla teoriakirjallisuudella. Pysin esittelemään kymmenessä vuodessa tapahtuneita muutoksia aktivistien merkityksenannoissa ja tulkintojani näiden muutosten syistä. Pohdin eetoksen suhdetta nykyiseen toimintaan ja jaan haastatellut tämän pohjalta kahteen luokkaan.

5.1 Elämänalahierarkia

Ensimmäinen havaintoni oli, että kukaan haastateltavista ei toiminut enää samaisessa liikkeessä kuin kymmenen vuotta sitten. Aktivismin keskeinen rooli elämässä on kymmenessä vuodessa kokenut, etenkin toiminnallisella tasolla, arvonlaskua. Kenellekään haastateltavista aktivismi ei edusta enää tärkeintä elämänalaa. Keskeisimmät elämänalat ovat perhe ja työ, kuten olettaa saattaa. Siirtymä aikuisuuteen yhdistää haastateltavia kokemuksena. Nuorista aikuisista (n. 20v) on siirrytty peruuttamattomasti aikuisiksi (n. 30v). Useita heistä ovat siis tavalla tai toisella koskettaneet samat normatiiviset kehityskulut: elämäkumppanin valinta, koulutuksen loppuunsaattaminen, perheen perustaminen, työuran käynnistyminen. Vaikka nämä asiat ovat tapahtuneet eri tahdilla eri ihmisille tai eivät välttämättä ollenkaan, niin kyseisiltä teemoilta kukaan haastateltavista ei ole välttynyt. Nämä elämän keskeiset osa-alueet ja niihin suhtautuminen on jättänyt jälkensä myös aktivistien arvostuksiin.

Aineistossa korostuu etenkin se, että perheen (tässä: lapsiperhe) perustamisen yhdistäminen aktivismiin on osoittautunut hankalaksi ellei mahdottomaksi. Passyn ja Giugnin (2000) teoretisointia käyttäkseni nämä elämänalat eivät helposti yhdisty. Lapsien hankkimisen jälkeen on hankalaa asettaa aktivismia etusijalle ja saattaa olla hankalaa ylipäätään löytää sille sijaa omassa elämässään. Tästä haastateltavat olivat yksimielisiä, oli heillä lapsia tai ei. Lasten saaminen tuntuu keskeisimmältä selittäjältä sille, että aktivistien elämää määrittää maailman parantamisen sijaan niin sanottu oman

elämän hallinnointi. Vastuullisuuden eetos esiintyy nyt aktivismin sijaan vastuullisuutena lähimmäisistä.

[...] ett mull ei oo perhettä siis lapsia, mikä mun mielestä kyllä yleensä, se lasten saaminen muuttaa aika paljon sitä, ett entisten voimakkaiden aktivistien sitä mihin elämän prioriteetit keskittyy (N2, 35v)

No kyllähän mä sen siis ymmärrän, että se on normaali kehityskulku. Mutta toisaalta mä ajattelen sen niin, että tää on niinku tää tietty elämänvaihe, jolloin mä oon jotenkin muuten aktiivinen yhteiskunnallisesti ja näen sen hyvin mahdollisena että sitten kun tilanne vähän helpottaa nimenomaan siis lasten osalta, jotka nyt koen että ne vie mun aikaani ja johonka mä haluan panostaa. (M1, 33v)

Toinen keskeinen elämänala, työ, on monimutkaisempi tapaus. Osa aktivisteista oli jo työelämässä Rasimuksen haastattelujen aikaan, mutta suurimmalle osalla koulutusta vastaava työura ei ollut vielä alkanut. Kuten todettua perheen ja aktivismin yhdistäminen osoittautui hankalaksi, mutta työn ja aktivismin yhdistäminen sen sijaan on mahdollista, ehkä jopa todennäköistä. McAdam (1988) toi esiin, että aktivistien työurat poikkesivat valtaväestön vastaavista, keskittyen enemmän niin sanottuihin sosiaalisiin professioihin. Viitteitä siitä, että aktivistien urapolut linkittyvät aktivismiin, löytyy myös omasta aineistostani. Niilläkin, joilla nykyinen työura on selkeästi irrallaan aktivismista, kokemus aktivismista on vaikuttanut aiempiin työpaikkoihin tai aktivismin perintö vähintäänkin vaikuttaa uravalintoihin esimerkiksi vähäisenä urakeskeisyytenä tai tiettyjen alojen poissulkemisena.

[...] sit mä vietin just elämästäni kymmenen vuotta oikeestaan puuhaten pelkästään yhteiskunnallisia ja kulttuurisia hommia, sit sen jälkeen (.) mä jumitin yliopistossa 13 vuotta kaiken kaikkiaan (molemmat nauravat) öö, mut sit mä valmistuin lopulta sieltä tietojenkäsittelytieteestä vähän niinku ehkä yllättäen, ett mä on tavallaan niinku palannu jossain mielessä sinne niinku ajalle ennen sitä ja tehny niitä hommia sitten työkseni vähäsen, ett kyll se selkeesti oli semmonen niinku, ett se vei tavallaan semmosen...tieksä just (.) silloin kun mä olin 20-30 iän, ett se vei multa pois millon pitäs rakentaa semmonen huippu-ura jos haluis (M3, 33v)

Aktivismin suoranaisten muuntuminen työksi tai vähintäänkin aktivismin sulautuminen osaksi työuraa lienee varsin yleinen kehityskulku. Aktivismin voidaan nähdä toimivan eräänlaisena korkeakouluna politiikkaan ja järjestötehtäviin pyrkiville. Sellaisena se epäilemättä voikin toimia. Deterministisesti aktivismin vaikutuksiin tuskin kuitenkaan kannattaa suhtautua. Esimerkiksi Suomessa keskustelua on herättänyt ex-taistolaisten

nousu politiikan johtopaikoille. Taistolaisten rinnastaminen 90-luvun aktiiveihin on kuitenkin melko ongelmallista. Taistolaisuus oli 1960–1970-lukujen opiskelijaliikkeessä massoja liikuttanut ilmiö (Kontula 2004). Massan mukana saattoi mahdollisesti mukaan liittyä herkemmin myös eräänlaisia opportunisteja, jotka olivat paikalla, koska muutkin olivat. 1990-luvun radikaali aktivismi, suuresta huomiostaan huolimatta, jäi toimijoiden määrän osalta huomattavasti marginaalisemmaksi ilmiöksi ja toisaalta, kuten Rasimus (2006, 162) toteaa toiminnassa mukanaoloa selittivät sisällölliset kysymykset eikä niinkään samanhenkisten ihmisten seura. Kiintoisa yhteys taistolaisuuteen saattaa kuitenkin syntyä myös sukupolvikokemuksen myötä. 1990-luvun aktivistit olivat suurimmaksi osaksi 1970-luvulla syntyneitä ja siten osa heistä on mitä todennäköisimmin taistolaisten jälkeläisiä. (aktivismin periytyvyydestä kts. Searle-Chatterjee 1999.)

Aktivismin nivoutuminen työuriin näkyy aineistossani kahdella tavalla. Se näkyy suorana kehityskulkuna aktivismista järjestöalalle tai politiikan toimijaksi. Toisaalta aktivismi voi nivoutua osaksi työuraa muodostaen sen keskeisen tai vähintäänkin osittaisen sisällön. On huomattava, että henkilöt, joita tämänkaltainen kehityskulku koskee, eivät kuitenkaan nykyisellään välttämättä määrittele itseään aktivisteiksi. Tässä tullaankin kiintoisan kysymyksen äärelle. Mikä ja kuka aktivisti oikeastaan on ja mihin asti käsite venyy? Ja, kuten tutkimuskysymyksenäni esitin, miten aktivismin päättymisen määrittellään?

Aktivismin päättymisen määrittely alkoi pohdittaa minua, mitä syvemmillä aineiston analyysissäni pääsin. Pintakerroksen tulos oli ilmiselvä, kukaan ei tiukassa mielessä ollut enää aktivisti. Kuitenkin haastateltavieni puhe ja heidän tarinansa kertoivat minulle myös toista tarinaa. Vertaillessani asennekysymysten vastauksia havaitsin, että asenteet olivat säilyneet lähes ennallaan. Aktivismin konkreettiset vaikutukset, eletty arvomaailma, kokemukset ja tunteet eli jonkinlainen aktivismin henkinen perintö – kenties aktivismin eetos – vaikutti edelleen elävältä. Kuitenkin oli ilmiselvää, että jonkinlainen epäsuhta tätä eetosta vaivasi. Asenteet ja eetos, jotka selittivät aikaisempaa

toimintaa, olivat siis ennallaan. Miten selittyisi se, että toiminta on muuttanut muotoaan tai sitä ei ollut? Voisivatko Weberin kolme käsitettä selittää tätä muutosta?

5.2 Vastuuntuntoisuus

Edellä havaitsimme, että vastuullisuus oli keskeistä aktivistien arvostuksissa kymmenen vuotta sitten. Mitä vastuullisuudelle sitten tapahtui kymmenen vuoden aikana? Vaikuttaa vahvasti siltä, että ei kovin paljoa. On toki muistettava, että vastuuntuntoisuus on käsitteenä varsin liukas ja joudunkin analyysissäni pitäytymään haastateltavieni omista käsityksissä ja niistä tekemissäni tulkinnoissa. Näkemykseni vastuuntuntoisuuden muutoksista ovat siis kaksin verroin subjektiivisia.

Rasmus (2006) tiedusteli haastateltaviensa näkemyksiä kansalaistoiminnan aktioista (esim. mielenosoitukset, turkistarhaiskut, kuluttajaboikotit). Näitä kysymyksiä toistamalla pyrin löytämään mahdollisia muutoksia aktivistien asenteissa ja suhtautumisessa. Toistuva havaintoni kohdistui muutosten sijaan muuttumattomuuteen. Asenteet olivat ennallaan. Tätä asenteiden muuttumattomuutta selittää mielestäni kaksi tekijää. Ensinnäkin, kun Rasmus suoritti haastattelujaan vuosien 2000 ja 2001 aikana, liikeaallon huippu oli jo ohitettu. Kymmenen vuoden takaisissa haastatteluissa ote oli siis jo suurelta osin retrospektiivinen. Tämä retrospektiivisyys saattaa aiheuttaa sen, että kiihkeimmät kaiut jäävät tavoittamatta ja etäisyyden päästä asioita tarkastellaan analyttisemmin ja harkitummin. Toinen selitykseni liittyy haastateltavaksi hakeutumiseen. Esimerkiksi Rasimuksen haastatteluaineistossa korostui haastateltavien analyttisyys ja asioiden tarkastelu monitahoisesti, mutta toisaalta raportoitiin monista erimielisyyksistä liikkeiden sisällä. Itselleni syntyi vaikutelma, että haastateltavat edustivat pääosin maltillisia ja niin sanottuja keskittien mielipiteitä kun taas liikkeiden sisällä selvästikin radikaalimpeja mielipiteitä esitettiin. Suorittaessani uusintahaastatteluja etäisyys varsinaisista tapahtumista on yhä suurempi ja toisaalta karsintaa on tapahtunut, siten, että jäljellä ovat enää valikoiduista valikoiduimmat, eli ne, jotka halusivat uusintahaastattelun antaa. Aineistoni on siis väkisin jollain tapaa vääristynyt. Se tuottaa tietoa niistä aktivisteista, jotka olivat alun perin tutkimukselle myönteisiä ja lisäksi kokivat, että voivat jakaa myös myöhäisemmät vaiheensa

tutkimuksen käyttöön. Saattaa hyvinkin olla, että ääripäitä tässä prosessissa on karsiutunut pois. Suhteessa esimerkiksi lentolehtisten jakoon, mielenosoituksiin, turkistarhaiskuihin ja taloudellisiin sabotaaseihin ei siis löytynyt mitään erityisiä muutoksia ajateltaessa niiden vaikuttavuutta ja järkevyyttä. Jos mahdollista, erinäisiin aktioihin suhtauduttiin entistäkin pohtivammin. Muutokset eivät heijastuneet asenteissa vaan pikemminkin henkilökohtaisessa suhteessa aktioihin.

Havaitsinkin pian, että asenteiden tarkastelun sijaan minun tulisi keskittyä henkilökohtaisen aktivistisuhteen syvempään analyysiin. Muutos ei tässäkään suhteessa ollut suurensuuri. Pikemminkin muutoksen sijaan tapahtumia kuvaa hienovarainen siirtyminen. Aikaisemmin aktioita pohdittiin aktivistikehyksestä käsin, nyt niitä pohdittiin ex-aktivistin kehyksestä käsin. Henkilökohtainen suhde erinäisiin aktioihin oli vähentynyt. Tämä kuvastui erityisesti huomioissa, jossa pohdittiin omaa mennyttä suhdetta aktioihin. Näkökulma näissä pohdinnoissa oli etäältä katsova ja analyttinen. Minulle syntyi vaikutelma, että erityisesti erinäisiin aktioihin (mielenosoituksiin, tempauksiin) osallistuminen nähtiin jossain määrin taaksejääneeksi elämäksi. Tätä tuntui selittävän ainakin se, että nuorempana asioita oli tehty spontaanisti ja tilanteisiin heittäytymällä. Nyt samanlaiseen heittäytymiseen ei välttämättä ollut aikaa eikä haluakaan. Haluttomuus saattoi esimerkiksi johtua jonkinlaisesta kyvyttömyydestä asettua enää entisenkaltaisen identiteetin tai roolin taakse. Se, johtuuko tämänkaltainen radikaalimman toiminnan hiipuminen iästä, henkisestä kasvusta, keskiluokkaistumisesta vai jostain aivan muusta, on hankalammin todennettavissa.

No se on niinkun tosi vaikee kysymys, ... jotenkin sitä on ehkä sen verran just rauhottunut, että se voi jotenkin nykyisenä henkilönä ehkä ei olis ees menny mukaan siihen samaan hommaan, mä monesti oon miettinyt sitä, että erityisesti siinä eläinoikeusliikkeessä, niin siihen liittyy kaikenlaista hölmöilyä aika paljon, mut se oli jotenkin tavallaan...mulle siit taas siitä kaikesta hölmöilystä semmonen olo, että se oli vähän niinku pakko tehdä, ett kun hirveesti ei osattu ja jotain haluttiin tehdä, että jos ei ois antanu mahdollisuutta sille hölmöilylle niin sitten ei ois tapahtunu mitään, mä luulen ja mä saattasin nyt olla just siinä tilanteessa, ett mitään ei tapahtuis (M3, 33v)

Haastateltavien nykyistä osallistumista määritteli tapahtumien sivustaseuraaminen ja satunnainen osallistuminen. Tästä suuntauksesta oli viitteitä jo Rasimuksen (2006)

haastattelujen aikaan, osa haastateltavista oli jo tuolloin irtaantumassa liikkeiden toiminnasta.

Keskeisimmin aktivistien nykyistä vastuullisuudentunnetta ilmensi heidän suhteensa erinäisiin kuluttajavalintoihin tai kuluttajaboikotteihin. Kuluttaminen ja siihen liittyvät valinnat olivat edelleenkin keskeisiä aktivistien maailmasuhteelle, mutta suhtautuminen oli varsin vaihtelevaa. Erinäiset boikotit ja itselle asetetut rajoitukset määrittivät toisten elämää, toiset taas kuvasivat skeptisyyttään niiden vaikuttavuuden suhteen. Toisaalta molemmat elementit saattoivat esiintyä samalla puhujalla. Kuluttamisen keskeisyyttä selittää myös osin se, että aktivistiverkostoissa toimimiseen on liittynyt paljon turhautumisen tunteita. Kuluttamiseen tai siitä kieltäytymiseen ei tarvita yhteisöä, omaa maailmankuvaa voi siis toteuttaa yksilöllisesti. Tämä yksilöllisyys nähtiin myös ongelmalliseksi – jotta esimerkiksi boikotti voisi olla vaikuttava, mukaan tarvitaan massoja. Kootusti voidaan todeta, että kulutukseen liittyvillä rajoituksilla pyrittiin yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen, mutta toisaalta ne edustivat myös oman arvomaailman mukaista elämää, jolloin toista vaihtoehtoa ei ikään kuin ollut olemassakaan (vrt. Teske 1997). Mikäli tämä vaihtoehto nähtiin, yhteiskunnallista vaikuttavuuttakin pohdittiin hieman toisessa sävyssä.

[...] Voima-lehdessä oli semmonen (.) ei otsikko, mut semmonen pieni juttu, että toi tota KitKat-patukka osallistuu sademetsien tuhoamiseen [...] mä en ite enää pysty seisomaan semmosen iskulauseen takana, ku että tämä Kitkat-patukka tätä sademetsää siellä kaataa [...] (N1, 28v)

[...] ett jotkut esim. boikotoi jotain Coca-Colaa, ett se tuntuu, välillä tuntuu ett jossain tapauksessa jonkun firman pahuus on pelkästään se, että se on iso [...] (M4, 39v)

[...]mä en lennä ollenkaan vapaa-ajan matkoilla [...] (M2, 33v)

[...] että kun tein autohankinnan niin päätin, että en mennyt ihan helpon kaavan mukaan vaan lähden hankkimaan tämmösen auton, jonka on mahdollista toimia biokaasulla ja sitten omalla esimerkillä oon tuonu sitä esille, niinkun eri foorumeilla, että oon tämmösen hankkinu ja pyrin siihen, että biokaasun tuotanto Suomessa lisääntyy ja autokanta lisääntyy, ja sitä kautta vois tuotanto lisääntyä (M1, 33v)

[...] vegaanihan olen ollut hyvin pitkään, että mut et kyllähän niitä on aika laidasta laitaan, huomaa että on semmosia tiettyjä vähän niinku uusia ja voimakkaampia, ett mä oon tullu paljon tiukemmaksi, ett mitään israelilaisia hedelmiä esimerkiks en osta tai sen suhteen, että mulla on jääny oikeestaan palmuöljyä sisältävät tuotteet kokonaan pois oranki ja palmuöljyasioden takia, mulle on tullu todella vaikeaksi (nauraa) siis aivan uusien

vaatteiden ostaminen, koska niitä on niin paljon muuta tarjolla, että oon yrittänyt tosi voimakkaasti siirtää kulutusta kierrätetyistä materiaaleista tehtyyn [...] (N2, 35v)

Sekä huolenpito ajettavien asioiden edistymisestä että moraalinen ajattelu ovat aktivistien puheissa edelleen keskiössä mutta kuten kuluttajavalinnoissa, soraääniäkin esiintyy. Huolestuneisuus siis yhdistää aktivisteja edelleen, mutta tavat reagoida tähän tunteeseen vaihtelevat. Puheissa esiintyy aiempaa enemmän epäilyjä sen suhteen, onko omalla toiminnalla – tai aktivistitoiminnalla ylipäättänsä – toivottavia vaikutuksia. Asioiden etenemiseen suhtauduttiin vähintäänkin kahtalaisesti. Esiin nousi ylpeyttä saavutetuista voitoista (esim. kasvissyönnin lisääntyminen ja ympäristötietoisuuden kasvu), toisaalta huolestuneisuus maailman tilasta saattoi olla jopa korostuneempaa kuin aiemmin. Vastuuntuntoisuudesta ja sen suhteesta omiin elämäntapavalintoihin oltiin joka tapauksessa varsin tietoisia.

No varmaan se, että ne tavoitteet on täysin saavuttamatta vielä, että se homma on kesken niin kauan kun meillä on tehoeläintuotantoa niin sitä asiaa täytyy pitää kaikin tavoin esillä ja niitä ongelmia. (M4, 39v)

[...] mä luulen ett mä oon niihin valinnut semmosen strategian, ett mä sanoudun niistä irti, mä sanoudun molemmista irti. Mä sanoudun irti siitä autoilukulttuurista, koska mä nään ett se on kestämatön, niin mä en sitä tota, joo. Ja sama se ydinvoimahomma, että tota (N1, 28v)

[...] ett sellanen niinku tietty voimakkaampi myös tunnetason ja henkilökohtainen reagointi siihen niinku maailman vääryyteen, ett kyll mä sen tunnistan niinku aktivistikavereista ilman muuta. (M2, 32v)

Vastuullisuudentunnon jatkuvuutta peilaa osaltaan myös seuraavanlainen vertailuulottuvuus. Rasimuksen (2006) haastatellessa liikeaktiiveja hän päätyi lopuksi kysymään, millaisin näkymin haastateltavat suhtautuivat omaan tulevaisuuteensa liikkeiden parissa. Vertailtaessa näitä arvioita nykytilaan tulos on kaksijakoinen. Ensinnäkin on selvää, että aivan sillä intensiteetillä oma toiminta ei ole jatkunut kuin tuolloin ajateltiin. Kaikki haastateltavat uskoivat olevansa toiminnassa vähintäänkin jollain tavalla mukana, toiset vahvemmin, toiset varovaisemmin. Tämä kuvastaa ainakin halukkuutta nähdä oma toiminta jatkumona. Ovatko nämä arviot oman toiminnan jatkumisesta lopulta edes kovin vääriä, lienee mielipidekysymys.

Toinen havaintoni liittyy tarkkanäköisyyteen oman tulevaisuutensa suhteen. Muutamien haastateltavien kohdalla tulee esiin, että jo edellisten haastattelujen aikaan esitettiin oikeastaan hämmästyttävän selviä ja oikeaan osuvia arvioita siitä, kuinka oma ura tai elämä tulee etenemään. Tulkitsen tämän johtuvan suunnitelmallisuudesta tai vastaavasti eräänlaisesta vakaumuksesta, eetoksesta. Vaikuttaa nimittäin siltä, että osalle haastateltavista on ollut täysin selvää, että he tulevat toteuttamaan aktivismiin liittyviä ideaalejaan myös tulevaisuudessa, ja toisaalta näissä arvioissa korostuu myös mahdollisen maltillistumiskehityksen huomioonottaminen. Vaikka suomalaisten aktivistien kohdalla kauniit kielikuvat ja mahtipontisuus eivät korostu, lienee selvää, että juuri tätä eetosta Teske (1997) kuvaa pohtiessaan yhdysvaltalaisen aktivistien elämänvalintoja. Tässä eetoksessa korostuu jatkuva itsereflektio, suunnitelmallisuus ja aktivismin monitahoinen kietoutuminen elämänkulkuun.

No sen mä tiedän et mä tuun joka tapauksessa olemaan viestijä ja yhteiskunnallinen vaikuttaja. Minkä muodon se sitten käytännössä saa, niin se on sitten epäselvää, et onko se niinku tällanen vakinaisempi kansalaistoimija, onko se toimittaja vai onko se poliitikko niin sitä mä en osaa vielä sanoa. (M2, 23v, nykyään politiikassa toimiva)

Tulen oleen... oleen ainakin seuraavat viis vuotta, että (.) kyllä mulla on semmonen niinku, on ollu ajatus, että kun mä saan jossain vaiheessa opinnot ohi, sit mä voisin niinkun (.) yrittää... yrittää tuota liittää... semmosen niinku omavaraisen...maatilan siihen, että mä voin sitten myös tehdä kansalaisaktivismia. En ehkä samalla tavalla täysin ku tänä päivänä, [AR: joo] mutta kuitenkin (M1, 23v)

5.3 Suhteellisuudentaju

Suhteellisuudentajun osalta havaitsin, että aktivistit vaikuttivat jo aiemmissa haastatteluissa suhtautuvan jopa korostuneen realistisesti maailman muuttumisen mahdollisuuksiin. Suhteutettaessa tämä pessimismi/realismi korkeisiin ideaaleihin, joita kuitenkin liikkeissä tavoiteltiin, syntyy kiinnostava ristiriita. Mitä tälle ristiriidalle on kymmenessä vuodessa tapahtunut?

Suhteellisuudentajun osalta aktivistit muistuttavat hyvin pitkälti mennyttä minäänsä. Silti on todettava, että muutokset ovat selkeämmin esillä kuin vastuullisuudentunnon suhteen. Suhteellisuudentajun muutokset koskettavat useimpia vastaajia jollakin tasolla. Toisaalta olisikin hämmästyttävää, mikäli näin ei olisi, kun otetaan huomioon

haastateltavien läpikäymät ikävaiheet haastattelujen välillä. Juuttumatta nyt kuitenkin kehityopsykologian koukeroihin on todettava, että aktivistien suhteellisuudentajua määrittää nykyisellään yhä keskeisemmin Weberin (1922, 24) päämäärärationaaliseksi nimeämä toiminnan tapa. Jos aikaisemminkaan toiminta ei määrittynyt pelkän itseisarvoisuuden tai toiminnan sisäisen arvon pohjalta, niin nykyisellään toiminnan avulla saavutettavat tulokset korostuvat entisestään. Tätä voi luonnollisesti selittää aika, kahdellakin tasolla.

Ensinnäkin, kuten McAdam (1988) on todennut, aktivisteja yhdistää usein niin sanottu käytettävyyks eli se, että aktivisteilla on oltava vapaa-aikaa, jota käyttää toimintaan. Tätä aikaa haastattelemillani aktivisteilla on selvästikin vähemmän kuin kymmenen vuotta sitten. Tällöin vähäinen käytettävissä oleva aika halutaan käyttää tehokkaasti hyväksi. Toisaalta aika, ikääntymisenä, saattaa vaikuttaa siten, että nuoruudessa itseen ja identiteettiin liittyvät kysymykset korostuvat, kun taas ikääntyneempänä kiinnostus kohdistuu, omien identifikaatioiden sijaan, konkreettisiin tapoihin tehdä ja toimia.

Siirtymää kohti tuloskeskeisempää ajatusmallia saattaa selittää myös se, että osa aktivisteista on siirtynyt palkallisen kansalaisvaikuttamisen pariin. Palkkatyössä esimerkiksi politiikassa tai kansalaisjärjestössä tuloskeskeinen ajattelu määrittelee toiminnan luonnetta varmasti keskeisemmin kuin yhteiskunnallisten liikkeiden parissa. Toisaalta aikaisemmat kokemukset ja kansalaisvaikuttamisen saralla hankittu tietotaito saattavat osaltaan lisätä taipumusta tähdätä toiminnalla konkreettisiin tavoitteisiin. Pelkästä yhdessäolosta ja performanssiluonteisesta kansalaistoiminnasta suuntaus lienee kulkenut kohti kabinetteja ja projekteja.

[...] kohtuullinen osa kansalaistoiminnasta ei oo riittävän suunnitelmallista ja tavoitteellista, jotta se pystyis käytännössä vaikuttamaan yhteiskuntaan vaan siellä on paljon tällasia niinkun itsensä ilmaisun piirteitä (M2, 32v)

Toinen kehityskulku liittyy kompromissihalukkuuteen. Vaikuttaa siltä, että aktivistit korostavat ehdottomien ideaalien sijaan välttämättömyyttä suhteuttaa omat idealit vallitsevaan maailman tilaan. Toisaalta tässä tullaan myös kiintoisalle rajapinnalle. Aktivisteja tuntuu yhdistävän käsitys siitä, että ajan kuluessa näkemykset saattavat

liudentua ja sulautua valtavirtaan. Jälleen eroavaisuuksia löytyy sen suhteen, miten syntynyt ristiriitatilanne ratkaistaan. Tämä ristiriita kulminoituu aktivistien suhteessa politiikkaan. Tässä yhteydessä tarkoitan politiikalla valtakunnan politiikkaa. Aktivistit ovat kulkeneet kohti poliittisen päätöksenteon suurempaa ymmärrystä, mutta toisaalta poliittinen päätöksenteko saatetaan nähdä edelleen varsin vieraana.

[...] että tavallaan siis se konkreettinen näkemys siitä että minkälaisia rakenteita maailmassa on ja vaikka että miten asioihin konkreettisesti vois vaikuttaa tai miten ne vois muuttua [...] mutt kyllä ne jotenkin ehkä ideaalit on aika samanlaiset (M3, 33v)

Rasmus (2006, 127–129) esitti, että aktivistien suhtautuminen institutionaaliseen politiikkaan oli vähintäänkin kriittistä ja vaikuttaminen esimerkiksi perinteisten puolueiden kautta nähtiin ongelmalliseksi ellei mahdottomaksi. Edellä totesin, että aktivistien toimintaa tuntui nykyisellään selittävän yhä paremmin Weberin (1922, 24–25) päämäärärationaliseksi nimeämä toiminnan tapa. Yksi ulottuvuus tästä siirtymästä onkin nähtävissä juuri suhtautumisessa poliittiseen päätöksentekoon ja eritoten puoluepolitiikkaan. Kriittisyys puoluepolitiikkaa kohtaan tuskin oli kadonnut, mutta kytkökset siihen olivat lisääntyneet. Omien korkeiden ideaalien ja institutionaalisen politiikan välillä oli edelleen havaittavissa jossain määrin sovittamattomia ristiriitoja. Toisaalta erona aikaisempaan tuntui välittyvän eräänlainen hyväksyntä sille, että tuloksia saavuttaakseen oli oltava valmis kompromisseihin, ja siksi oli luontevaa, että puolueidenkin toiminnassa oltiin jollain tavalla mukana. Osa haastateltavista kuitenkin toi esiin, että heillä ollut minkäänlaista halua poliittiseen toimintaan puolueissa. Yksimielisyyttä tuntui löytyvän enemmän siitä, että kansalaistoiminta ei lopulta ollutkaan luonteeltaan jotenkin puhtaampaa tai auvoisempaa kuin esimerkiksi puoluepolitiikka.

TM: jos sä nyt niinkun lähtisit poliittisen toimintaan mukaan niin olisko se sitte kansalaistoiminta vai puoluepolitiikka, mikä olis nyt nykyisellään sua lähempänä?

H1: ...aika vaikea kysymys. Mä näen ne vähän...mä näen niin samanlaisena, koska loppujen lopuksi jossain esimerkiks (paikkakunnan) vihreissä toimiminen, vihreässä paikallisjärjestössä tai kansalaisjärjestössä toimiminen on IHAN samanlaista.

TM: Mikä siin on tavallaan se?

H1: No siin on. Pidetään joku kokous ja sitten sinne tulee ihmisiä. Sitten mietitään mitä toimintaa voitais järjestää ja mitä rintanappeja voitais painaa. Eihän ne siis no ruohonjuuritasolla... ne vaikutusmahdollisuudet kovin ihmeelliset oo. Ei puoluepolitiikassa eikä tommosessa niinku. [...] (N1, 28v)

En mä osaa, en oikein osaa vetää niitä erilleen vaan nään sen, että se on semmosta jatkumoa, että siin on oikeestaan kyse vaan siitä, että mitä ehtii tehdä, että mikä on se luontevin tapa, että tämmönen aktivismi on ehkä semmonen helpompi matalamman kynnyksen osallistuminen, vähän silloin kun huvittaa ja ehtii, sit jos menee politiikkaan niin siinä täytyy vähän enemmän olla sitoutunut. Mutta, että tietynlainen semmonen tavoitela mulla on itelläni, että pystyisin oleen tota tulevaisuudessa vaikuttamassa asioiden päätöksiin ja se tarkoittais sitä, että jotenkin politiikassakin mukana. (M1, 32v)

[...] politiikankin niinkun ydinpaikoilla toimii sellaisia ihmisiä, joilla on aivan hirveän identtinen käsitys siitä, että mistä niinkun yhteiskunnassa ja maailmassa on kysymys ja mikä maailman tila on ja verrattuna siihen kuinka laaja kirjo meillä oikeasti on yhteiskunnassa näkemyksiä ja vois olla näkemyksiä siitä, että missä tilanteessa me oikeesti ollaan ja mistä tässä kaikessa on kyse ja se varmaan eniten vaikuttaa sellaseen, että tavallaan niinku todellisia muutoksia tai vaihtoehtoja ei tule [...] (N2, 35v)

[...] ei ne oikeestaan sulje toisiaan pois mun mielestä, että molempia tarvitaan ja molemmat on tärkeitä, että (M4, 39v)

Vaikutelmakseni jää, että kansalaistoiminnan ja institutionaalisen politiikan välinen kuilu on kaventunut ja keskiöön on noussut toiminnan tuloksellisuus tai tuloksettomuuden harmittelu. Tässä suhteessa muutos entiseen on selkeä. Etenkin jos vertailukohdaksi otetaan Rasimuksen (2006, 328) arvio siitä, että liikkeen ”liike” motivoi toimintaa enemmän kuin konkreettiset saavutukset. Nykyisellään liikkeeseen liitetyt arvot korostuvat pohdinnoissa liikkeiden aikaansaannoksista ja toisaalta liikkeen merkityksellisyydestä oman elämän kululle. Liikkeeseen kohdistetut tunteet ovat siis joko välineellisiä tai yksilöllisiä, liikkeen itseisarvoisuus ei korostu. Koska liikkeeseen ei enää tosiasiallisesti kuuluta, liike ei myöskään ohjaa toimintaa. Toimintaa, jos sitä on, motivoi liikkeen sijaan eetos, joka toki kumpuaa osin myös liikkeissä omaksutuista arvoista

5.4 Kaksinapainen intohimoisuus ja verkostot

”Mikään sellainen ei ole ihmiselle ihmisenä minkään arvoista, mitä hän ei voi tehdä intohimoisesti” (Weber 2009, 1)

Vastuuntuntoisuus ja suhteellisuudentaju näyttäytyivät siis jossain määrin samanlaisessa valossa kuin kymmenen vuotta sitten. Entä intohimoisuus? Intohimoisuus, vaikkakin Weberin tapaan ymmärrettynä, yhdistyy ehkä kaikkein selkeimmin siihen

aktivistimielikuvaan, jota julkisuudessa ja miksei teoriakirjallisuudessaakin uusinnetaan. Aktivistit ovat näissä mielikuvissa nuoria, energisiä, voimakkaasti eläviä, ehkä jopa radikaalejakin. Intohimoisuuden kuolema ikääntymisen myötä lienee myös melko yleinen olettaus. Tältä pohjalta onkin hieman ennalta arvattavaa todeta, että juuri intohimoisuuden suhteen oli havaittavissa selvimpiä muutoksia aktivistien orientaatioissa. On kuitenkin todettava, että kokemus ei ollut yhtenäinen vaan pikemminkin kahtia jakava. Toisilla intohimoisuus oli oikeastaan entisellä tasolla. Osalla intohimon hiipuminen näkyi vähittäisenä siirtymisenä kohti keskiluokkaisempaa elämää tai toisaalta vaikeutena yhdistää aktivistiajan ajattelua ja toimintatapoja nykyiseen elämänmalliin.

No, mä ajattelen nykyään, mä en tiedä mitä mä ajattelin silloin, silloin sitä ei varmaan ajatellutkaan, silloin sitä meni vaan siinä hetkessä, siinä itse asiassa just, sit tavallaan nuoruudenenergialla toimimisen hyvä puoli on se, ett silloin tosiaan pystyy elämään siinä hetkessä ja nauttimaan siitä. Nykyään mä ajattelen, että meillä ihmisillä on niinkun pyrkimyksiä ja pyrkimys hyvään...ja se riittää. (N1, 28v)

[...] niin kyllä mulla niinkun tavallaan turhauttaa se, ett maailmassa on kaikenlaista kuisuutta koko aika, mutta mut ehkä sitä nykyisin, ehkä enempi ajattelee niin no maailma nyt on tämmönenkin (M3, 33v)

Intohimon säilyminen näkyi siten, että aktivistin elämä vaikutti muodostavan eräänlaisen kaaren, jossa aikaisemmat toimet edustivat ainoastaan erilaista vaihetta. Se, että nykyisellään intohimoisuus välittyi erilaisin tavoin kuin ennen, asettui luonnolliseksi osaksi jatkumoa. Menneisyys ei siis ollut vaihe, joka oli jollain tapaa poikkeava nykyisyydestä, vaan pikemminkin menneisyys oli edellytys nykyisyydelle.

[...] että tää on niin mua itseäni, ett tää on se mikä mua kiinnostaa ja silloin mä oikeestaan ekaa kertaa tein semmosen tietoisin päätöksen että no mä ryhdyn, mä en enää pyristele, ett mä olen eläinhminen ja tää on se mitä mä aion tehdä (N2, 35v)

Se on mul ihan keskeinen tota. Ihan yks keskeisiä asioita, minkä pohjalta on tehny päätöksiä elämässä että, jos nyt ajattelee niinku isoja päätöksiä niinku puolison valintaan on vaikuttanut, hänen näkökulmansa ja suhtautumisensa ja työn oon valinnu sillain, että se tukee omia näkemyksiä ja ilmeisesti nyt niinkun vaikuttaa vahvasti siltä, että tota näiltä aktivismiajoilta ollu myös hyötyä, että miten työssä voi niinku saavuttaa ja edetä...ja asuinpaikan valinta, valinnalla ja tämmösiä, että me oltiin tossa välissä sen (paikkakunnan) jälkeen niin, muutettiin perheenä asumaan tuonne tota (paikkakunnalle) vaan siitä syystä, että siellä oli tämmönen ekokylä, jossa haluttiin kokeilla sitä asumista (M1, 32v)

Intohimon hiipuminen heijastui samassa yhteydessä. Eroavaisuus löytyi katsantokannasta. Menneisyyteen suhtauduttiin positiivisesti, mutta sitä katsottiin nykyisyyden silmälasien läpi, ja toisin kuin niillä, joilla intohimoisuus ei ollut muuttunut, nämä lasit eivät olleet samat kuin ennen. Jonkinlainen irtautuminen menneestä liittyi siis erityisesti intohimoisuuden hiipumiseen. Tähän syvennyn vielä myöhemmin paremmin.

Tarkasteltaessa intohimoisuutta kaksinapaisena (päämäärät ja verkosto) voidaan todeta, että intohimoisuuden muutokset näyttäytyvät hieman erilaisessa valossa navan eri päissä. Aktivistien orientaatioita tuntuu edelleen selittävän arvopohjainen päämäärärationalisuus, kuten suhteellisuudentajun yhteydessä tuli ilmi, mutta päämääriin sitoutuminen on joidenkin kohdalla muuttunut selkeästi löyhemmäksi. Tätä liukumista kohti vähemmän tunnepitoista suhtautumista havaitsen sekä niillä, joiden tulkitsen säilyttäneen intohimoisuutensa, että niillä, joiden tulkitsen intohimoisuudestaan luopuneen. Niillä, joilla intohimoisuus on mielestäni linjassa entisen kanssa, muutos välittyy rationalismina, suuntautumisena kohti konkreettisia toimia ja kompromissihalukkuutena eli keskeisimmin päämäärärationalisena toimintana. Niillä, joilla intohimoisuus on hiipunut, muutos näkyy vaikeudessa yhdistää omaa nykyistä ajatteluaan aktivistiajatteluun ja suuntautumisena perhe-elämään tai ehkä jopa eräänlaisena itsensä suojaamisena.

Verkostollinen intohimoisuus puolestaan toimii nykyisellään enemmänkin intohimoisuuden hiipumisen selittäjänä kuin intohimon kohteena. Vaikuttaa siltä, että jokaista aktivistia on kohdannut samanlainen kehityskulku. Aikaisempi aktivistiverkosto on jollain tapaa sirpaloitunut. Tällä en tarkoita sitä, että siteet aikaisempiin ystäviin ovat kadonneet. Pikemminkin sirpaloituminen tarkoittaa aikaisemmasta tiiviistä yhteydenpidosta luopumista. Nykyisellään aktivistiystäviä tavataan oman elämän hallinnoimisen (perhe, työ) lomassa. Aikaisemmin perheettöminä opiskelijoina aktivistien elämänpiiri koostui muista aktivisteista ja liikkeiden toiminnan pyörittämisestä. Tätä muutosta Passyn ja Giugnin (2000) teoretisoinnit tuovat elävästi esiin. Muutosta ei siis selitä pelkästään uusi arvojärjestys elämäntilojen tasolla. Uusi arvojärjestys synnyttää itsessään uusia verkostollisia yhteyksiä ja vanhat väkisinkin

kuihtuvat. Verkostollinen kuihtuminen tarkoittaa sitä, että aktivismikysymyksiin liittyvät keskustelut vähenevät ja täten mahdollisesti myös itsensä kanssa käydyt dialogit. Tämä kaikki on siis Passyn ja Giuginin (mt.) jo kertaalleen toteamaa, ja tätä teoriaa myös oma aineistoni osaltaan vahvistaa. Mutta, miten ja miksi tämä elämäntilanteiden eriytyminen oikeastaan tapahtuu? Tarkastellaan vielä syvemmin aktivistien verkostollisia suhteita.

Kukaan aktivisteista ei siis elä entisenkaltaisessa aktivistiverkostossa, mutta suhtautuminen tämän asian merkityksellisyyteen vaihtelee. Entisiä aikoja muistellaan osin kaiholla, osin huvittuneesti. Useimmat korostavat olevansa edelleen yhteyksissä aktivistiajan ystäviinsä, mutta tuovat esiin, että kohtaamiset tapahtuvat usein erilaisissa merkeissä. Nykyistä yhteydenpitoa ei siis, ainakaan välttämättä, määrittele aktivismi vaan ystävyys. Toisaalta esiin tulee myös helpottuneisuuden tunteita siitä, että aikaisemmat hankalat verkostosuhteet on voitu jättää taakse.

[...] mä tapaan niitä samoja tyyppisiä kuin mä tapasin silloin kokouksessa (.) mä tapaan niit nyt silleen lounaalla tai sit tuolla puistossa (N1, 28v)

[...] jos miettii niitä ihmisiä, jotka on jättäytyneet pois Maan Ystävien toiminnasta niin monethan on ollu sellaisia, jotka on siis halunnu konkreettisesti vaikuttaa asioihin ja sitten on kokenu ett itse asiassa Maan Ystävät ei tarjoo sellasta toimintaympäristöä, jossa se olis houkutteleva tai että joutuu niinku ikäänkun omiensa keskuudessa tappelemaan sen puolesta että saa vaikka käydä kansanedustajaa lobbaamassa, joka on joittenkin mielestä lähtökohtaisesti arveluttavaa ja väärää toimintaa tai että saa puolustaa tiukkoja päästötavoitteita, jos ei samalla vaadi että kapitalismi pitää murskata...niin niin mä oon kokenu, ett moni mun tavoin ajatteleva ihminen on vuosien varrella tipahtanut Maan Ystävistä pois, koska on ajatellu ett tää ei nyt oo ehkä semmonen, ett jos joutuu tappelemaan sen puolesta että saa tehdä vapaaehtoistyötä maailman parantamiseksi niin se ei oo hirveen motivoivaa kenellekään. (M2, 32v)

Whittierin (2003) ja Gomesin (1992) havainnot aktivistiverkostojen rikastuttavasta ja raskauttavasta vaikutuksesta saavat siis tukea aineistostani. Kokonaisuudessaan vaikuttaa siltä, että ne, joille aktivismiverkostot olivat keskeisimpiä toimintaa motivoivia tekijöitä, myös kokevat niiden sirpaloitumisen voimakkaimmin. Nämä ex-aktivistit ovat juuri heitä, joilla muutokset suhteessa intohimoisuuteen ovat selvästi havaittavissa. Tämä melko itsestään selvältä tuntuva havainto avaa mielestäni kiinnostavia näkymiä. Jos intohimon hiipumista selittää aikaisempi verkostollinen

orientoituneisuus, onko myös niin, että asiakaskeinen orientoituneisuus on laadultaan kestävämpää tekoa? Onko niin, että intohimoisuus on Weberin määrittelemistä ominaisuuksista hankalimmin säilytettävissä? Vai onko jopa niin, että intohimoisuuden pitää yhdistyä kompromissihalukkuuteen, jotta se voi ylipäätään säilyä?

Intohimoisuuden hiipuminen vaikuttaa siis kietoutuvan keskeisesti aktivismin eetokseen ja sen erinäisiin kulkuihin yksilön elämässä. Jotta voisimme päästä vielä syvemmin käsiksi siihen, mikä tässä muutoksessa on olennaisinta, on syytä pureutua käsitteen merkitykseen paremmin. Mistä puhumme, kun puhumme intohimoisuudesta? Käsittääkseni puhumme voimakkaasta tunneperäisestä kokemuksesta, jota koemme liittyen itsellemme tärkeisiin asioihin. Weber käsitti poliitikon intohimoisuuden asiaa kohtaan tunnetuksi paloksi, johon ei sisälly kiihkoilua eli siis jonkinlaiseksi liitoksi tunteen ja järjen välillä. Miten intohimoisuus kestää aikaa? Havaitsemme toistuvasti, että esimerkiksi rakkaudellinen intohimo on melko katoavaista, kun esimerkiksi 50 prosenttia avioliitoista päättyy eroon. Kuinka siis säilyttää tunteen palo ja intensiteetti, kun aikaa kuluu ja toiminnasta muodostuu rutiinia? Tässä kohtaa tarvittaneen mukaan pelkän tunteen sijaan myös rationaalisuutta, ikään kuin päätöstä säilyttää intohimoisuutensa. Tarkoitan tällä sitä, että intohimoisuus saattaa säilyä, mikäli rakentaa sulkeuman ja suhtautuu omaan intohimoonsa käytännöllisesti. Tunne itsessään ei välttämättä säily, ellei työskentele sen säilyttämiseksi. Mutta, vaikka intohimon päättäisi säilyttää, se ei silti välttämättä säily.

[...] en oo myyny kaikkea, mut tää oli jotenkin niinku niin semmonen tiedostettu ilmiö jo silloin 90-luvulla tai siis ite tiedosti sen silloin, ett kaikille näille 60-70-tyypeille on käyny tää homma, No minulle ei käy (korottaa ääntään) ja sit se niinku...vähän se raivostuttaa, no hitto (nauraa) (M3, 33v)

Intohimoisuuden käsite siis jakoi haastateltavani kahteen leiriin. Löysin siis pragmaattista ja asiapohjaista intohimoisuutta, joka tuntui kestäneen aikaa varsin hyvin. Toisaalta löysin verkostollista intohimoisuutta, joka ei ollut kestänyt. Tämä jako tuntui varsin pitävältä. Ne henkilöt, jotka luokittelin verkostollisen intohimoisuuden piiriin, tuntuivat erottuvat muusta joukosta muillakin kriteereillä. He arvioivat mennyttä aikaa kriittisemmin, he tunsivat kulkeneensa siitä henkisesti kauimmaksi, he eivät olleet

kiinnostuneita puoluepolitiikasta ja heidän elämänalahierarkiensa olivat kokeneet selkeitä muutoksia. Weberiä mukaillen he olivat siis menettäneet intohimonsa.

Joo, mut tää on niinkun tosiaan, mä luulen, ett tässä suhteessa mä oon niinkun ottanut pienen takapakin, ett nykyisin mä oon nyt niinkun vähän väsyneempi väittelyihin ja se niinku nykyisin mä öö, just helpommin sit vetäydyn väittelystä. (M3, 33v)

Weberin johdattamana olin siis onnistunut jakamaan haastateltavani luokkiin. Niihin, joiden osalta intohimoisuus oli laskenut, ja niihin, joilla se oli entisellään. Mitä tämä luokitteluyritykseni merkitsi? Olinko löytänyt vastauksen aktivismin päättymisen määrittelyä koskevaan kysymykseeni? Uskoakseni kyllä.

6. PIENISTÄ KYSYMYKSISTÄ KOHTI SUURINTA

Edellisessä luvussa pyrin vastaamaan siihen, miten aktivistien merkityksenannot ovat kymmenessä vuodessa muuttuneet. Tässä luvussa vastaan muihin pieniin tutkimuskysymyksiin. Aluksi pohdiskelen sitä, kuinka aktivismin päättymisen määritellään, mistä etenen kohti perheen, työn ja aktivismin yhteensovittamisen ongelmia. Lisäksi esittelen aktivismin merkityksiä henkilökohtaiselle elämälle. Näiden pohjustusten avulla vastaan lopuksi kysymykseen: Miten aktivistin ura jatkuu tai päättyy?

6.1 Miten aktivismin päättymisen määritellään?

Passy ja Giugni (2000) tarkastelivat aktivismin päättymistä liikkeeseen kuulumattomuuden näkökulmasta. Klandermans (1997) toi esiin, että useimmiten sitkeimpiä aktivisteja ovat niin sanotut vaihtajat, jotka liikkuvat liikkeestä toiseen. Mitä nämä teorialat kertovat aineistostani? Kuten todettua, tiukasti määriteltynä, yksikään haastateltavani ei ole enää aktivisti. Heistä yksikään ei kuulu enää samaan liikkeeseen kuin kymmenen vuotta sitten, eivätkä he oikeastaan vaikuta ruohonjuuritasolla muissakaan liikkeissä. Vaihtajiakaan he eivät siis varsinaisesti ole. Kuitenkaan aktivismin eetos ei ole täysin kaikonnut. Edellä totesin, että aktivistien orientaatioita ja

asenteita selittää paremmin muuttumattomuus kuin muuttuminen. Muuttumattomuuden korostumisesta huolimatta kiinnostukseni kohdistuu muutokseen. Sellainen toiminta, mikä yleensä käsitetään aktivismiksi, ei enää määrittele yksilöiden elämää. He saattavat edelleen edistää ajamiaan asioita, mutta he vaikuttavat selkeämmin järjestelmän sisältä käsin kuin sen ulkopuolelta. Tämä integroituminen osaksi yhteiskuntaa on olennainen löydös, kun otetaan huomioon 1990-luvun liikkeiden esittämät vaateet ja niiden suhteellinen marginaalisuus. Väljemmänkään määritelmän mukaan he eivät siis ole enää aktivisteja.

Tältä pohjalta olisi helppoa määritellä aktivistit kolmeen luokkaan. Ensinnäkin voidaan katsoa olevan takinkääntäjiä, jotka hylkäävät toiminnan sekä ideaalit. Toiseksi on ihmisiä, jotka jättävät toiminnan, mutta ideaalit jäävät. Kolmanneksi on ihmisiä, jotka säilyttävät sekä toiminnan että ideaalit. Tällä jaottelulla aktivistit, joita haastattelin, sijoittuisivat toisen ja kolmannen vaihtoehdon välimaastoon. Itseäni tämä määrittely ei kuitenkaan tyydytä. Se erottelee toisistaan ideaalit ja toiminnan, mikä oman aineistoni ja Tesken (1997) valossa osoittautuu ongelmalliseksi jaotteluksi. Aktivistien toimintaa määrittelee vahvasti toiminnan ja ideaalien yhteen kietoutuminen. Tesken (1997, 120–121) mukaan aktivismissa korostuu siis ihanteidensa kaltaisen elämän eläminen. Aineistoni perusteella Tesken teesit vaikuttavat varsin osuvilta. Ihanteet ja ideaalit ohjaavat haastateltavieni elämää yhä, mutta ideaalit eivät kanavoidu toiminnaksi yhtenäisellä tavalla. Havaintojeni mukaan suhteessa eetokseen joukko jakautuu kahtia. Tältä pohjalta olen päätenyt kutsumaan luopujiksi niitä aktivisteja, joilla yhteys aktivismin eetokseen on katkennut ja pysyjiksi niitä, joilla yhteys edelleen on voimissaan. Luopujia koskettaa erityisesti kysymys: mitä tapahtuu, kun ihanteiden kaltainen toiminta lakkaa? Toisaalta on syytä käsitellä ihanteiden ja toiminnan suhdetta myös niin sanottujen pysyjien tapauksessa.

Aktivismista luopuneet (kaksi ihmistä) käsitelivät muuttunutta suhdetta aktivismiin vähintäänkin kahtalaisesti. Toisaalta he korostivat, että oma ajattelu oli kokenut muutoksen eikä se enää yhdistynyt aktivistiajan ajatteluun. Aktivistiajan ajattelussa nähtiin naiiveja piirteitä ja lisäksi se saatettiin kokea yksinkertaistavaksi. Tämä kriittisyys kohdistui sekä omaan että aktivistien ajatteluun ylipäätään. Tässä

ulottuvuudessa tehtiin siis selkeästi erontekoa aikaisemman identiteetin ja nykyisen välillä. Tällaista erontekoa ei ollut havaittavissa pysyjien kohdalla.

[...] tällä hetkellä sitä on jotenkin ehkä just...sillä tavalla tylsistynyt, että sitä on tullu tavallaan ehkä vähän liian varovaiseks ja sitä pystyy tälleen niinku metatasolla sanomaan ett siin semmoses kreisiydessä on oma arvonsa, mut sit kuitenkin jos pitäis tarttuu konkreettiseen toimeen niin sitä helposti ajattelee, että eihän tässä oo mitään tolkkua (nauraa) (M3, 33v)

[...] vielä kymmenen vuotta sitten, mä hermostuin mun kaverille joka liittyi puolueeseen, että miks sä siihen idioottien (nauraa) laumaan. Mä voin olla siit puolueesta edelleen samaa mieltä, mutta mä nyt mä ymmärrän sen ratkaisun, koska mä ymmärrän et...ideaalit on jyrkempiä silloin ja muutenkin se ajattelu mustavalkoisempaa [...] (N1, 28v)

Toinen ulottuvuus käsitti puhetta, jossa omaa aktivistitaustaa muisteltiin lämpimästi, sen merkityksellisyyttä korostaen. Tässä ulottuvuudessa kyse ei ollut niinkään eronteosta vaan jatkuvuudesta. Vaikka aktivismi nähtiin ajanjaksona, joka oli menneisyyttä eikä nykyisyyttä, sen merkitykset ja vaikutukset olivat vahvasti mukana myös nykyisyydessä.

Mutta se mitä mä oon miettinyt, siis mä en miettiny tätä silloin, mutta mitä mä oon ajatellu myöhemmin, että tavallaan jotenkin, ehkä just matkan päästä sen näkeekin paremmin, että mä en olis ollu samanlainen toimittaja tai mä en olis samanlainen niinkun äiti tai mä en olis samanlainen kirjoittaja kun mitä mä nyt oon, jos mä en olis ollu niissä liikkeissä mukana. (N1, 28v)

Eronteosta huolimatta täydellistä irtisanoutumista ei tosiaankaan haluttu tehdä. Kiinnittyneisyys aikaisempaan näkyi melko samantyyppisinä arvovalintoina ja asenteina mutta toisaalta myös jonkinlaisena pohdiskeluna omien valintojen perusteista ja suhteesta aikaisempaan aktivismiin. Vaikka siis aikaisempaan identiteettiin nähden haluttiin erottautua, kaikkea aikaisempaan liittyvää ei oltu valmiita hylkäämään. Erot luopujien ja pysyjien välillä ovatkin tässä suhteessa varsin pieniä. Vaikutelmakseni jää, että luopijat ovat irtisanoutuneet etenkin toimintaa velvoittavasta eetoksesta. Aktivismin eetokseen olennaisesti liittyvät erinäiset elämäntapavalinnat kulkevat molemmilla ryhmillä elämässä luontevasti mukana. Pysyjät sen sijaan ovat sitoutuneempia myös laajempaan yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen.

[...] ett mä en nykyisin oikeestaan, oikeestaan juuri lainkaan, tee semmosia hyvin tietoisia jotenkin aktivistitoimintoja vaan ne on just jotenkin, se on tavallaan just vaikka selkee juttu, ett mä ajan polkupyörällä paikasta toiseen, ei tulis mielenkään mikään vaihtoehto ja vaikk se kasvissyöntihomma on toinen kanssa ja ne on tavallaan niinku molemmat jossain mielessä aika isoja elämäntavallisia juttuja, mut että niitä nyt vaan tekee (M3, 33v)

Kuinka sitten näiden ulottuvuuksien pohjalta selittyy esittämäni ihanteiden ja toiminnan välinen ristiriita? On hankalaa täsmällisesti todeta, ovatko niin sanottujen luopujien ideaalit muuttuneet vai onko kyse jostakin muusta. Helpompaa on todeta konkreettiset muutokset. He itse tekevät eronteon aikaisempaan. He kieltäytyvät sitoutumasta siihen eetokseen, joka heitä aikaisemmin ohjasi. Mistä tässä oikeestaan on kyse? Onko kyse siitä, että he ovat konkreettisesti muuttuneet? Jos ovat, selittykö muutos olosuhteiden muutoksella, intohimoisuuden katoamisella, ikääntymisellä, elämänalahierarkioilla vai verkostoilla? Ovatko heidän ihanteensa ja toimintansa nykyisellään ristiriidassa?

Vaikuttaa siltä, että aktivismin päättymisessä on kyse sekä valinnasta että ajautumisesta. Aineistoni valossa aktivismista ensisijaisesti ajaututaan pois ja vasta toissijaisesti siitä päätetään luopua. Kyse on siis passiivisesta luopumisesta (Klandermans 1997, 95). Tämä kahtiajakautunut prosessi selittää niin sanotun selittämättömän. Kun lähdin selvittämään haastatelluiltani, mitä aktivismisuhteelle kymmenessä vuodessa tapahtuu, törmäsin etenkin luopuneiden kohdalla ihmettelyyn siitä, mitä oikeestaan tapahtui. Ihmettely korostui erityisesti silloin, kun yhdessä haastateltavan kanssa pohdiskelimme konkreettisesti muuttuneita suhtautumistapoja tai ajattelumalleja. Olen toki tietoinen siitä, että ihmiset eivät yleensäkään ole perillä kaikkien toimintojensa syistä ja mahdollisista vaikuttimista, mutta tähän ihmettelyyn tuntui sisältyvän jotain enemmän. Tapahtuneen edessä tunnettiin aitoa hämmästyä eivätkä tapahtumaketjun syy-seuraussuhteet olleet selviä. Se tosiasia, että ennen toimittiin arvojen pohjalta tietyllä tavoin ja nykyisellään lähes samojen arvojen pohjalta toisin, jäi sekä haastateltaville itselleen että haastattelijalle mysteeriksi, selittämättömäksi.

Kaikki haastateltavat kuvasivat liikkeen toiminnasta poisjäämistään melko yhtenäisin termein. Liikkeistä jäätiin pois liukuen, hiipuen. Poislähtöön ei liittynyt dramatiikkaa tai äkkinäisiä liikkeitä, vaan oma toiminta pikku hiljaa väheni, kunnes huomattiin, että käytännössä toiminta omalla kohdalla oli loppunut.

[...] sitte se on vähä sitte pikku hiljaa jääny, ett varmaan joku suuri suurin irtautuminen oli sitten se (.) siihen meni kyllä vielä tosi monta vuotta, että mä jäin pois Maan Ystävien sähköpostilistoilta ja se oli semmonen iso (nauraa) askel, ett siihen asti olin sit pyrkiny kumminkin seuraamaan sitä toimintaa [...] (N2, 35v)

Tämä hiipuminen suhteessa OE:n ja MY:n toimintaan oli haastattelemieni kertomuksissa yhdenmukaista. Erilaista oli se, mihin ajankäyttö näiden järjestöjen jälkeen kohdistui. Vaikutti nimittäin siltä, että ne, jotka pystyivät yhdistämään aikaisemman aktivistorientaationsa työhönsä joko suoraan tai välillisesti, onnistuivat myös säilyttämään kosketuksen aktivismin eetokseen eheämpänä. Näin yhteys säilyi, vaikka esimerkiksi perhe-elämä olisikin vallannut elämänalahierarkiassa keskeisemmän sijan. Niillä, joilla työ ei ollut yhteydessä aktivismiin, tämä osoittautui hankalammaksi (vrt. Passy & Giugni 2000).

Voidaan toki todeta, että aktivisti, joka valitsee sellaisen työn tai uran, joka ei suoranaisesti yhdisty aikaisempaan aktivismiin, tekee tietoisin valinnan, ja katkaisee siteet aktivismiin. Aineistoni perusteella vaikuttaa kuitenkin todennäköisemmältä, että tietoinen valinta tehdään vasta myöhemmin. Se tehdään, kun huomataan, että oma toiminta ei enää vastaa aikaisempia ideaaleja. Luopujien toiminta selittyy parhaiten siinä valossa, että elämäntilojen uudet hierarkiat, kouluttautuminen ja työelämän alkaminen, sirpaloituneet aktivistiverkostot ja näistä johtuva intohimoisuuden katoaminen vähitellen synnytti tilanteen, jossa huomattiin, että aikaisempi aktivismi ei enää määritellyt nykyistä identiteettiä. Tällöin ajauduttiin valintatilanteeseen: oli joko jättäydyttävä niin sanottuun välitilaan, jossa edelleen haikailtiin takaisin menneeseen tai tunnettiin syyllisyyttä oman aktuaalisen toiminnan vähäisyydestä, tai sitten oli tehtävä ero menneen ja nykyisen välillä. Luopujiksi määrittelemäni tekivät eronteon, he eivät enää pidä itseään aktivisteina, menneisyys kulkee heidän mukanaan, mutta ei muodosta jatkumoa. Pysyjiä kuvaavat vastakkaiset termit, he ovat muodostaneet elämästään jatkumon, sulkeuman.

Kuinka aktivismin päättymisen sitten tämän pohjalta määritellään? Tiukassa mielessä pidän Klandermansin (1997) ja Passyn ja Giugnin (2000) määritelmiä riittävinä. Aktivismi loppuu, kun kansalaistoiminta loppuu. Kuitenkin, jos asiaa ajatellaan yksilön

elämäntapaa määrittelevänä henkenä tai eetoksena, asia on huomattavasti moniulotteisempi. Aineistoni perusteella vaikuttaa selvältä, että kaikkia haastateltaviani aktivismin eetos koskettaa jollain tapaa, toisia enemmän, toisia vähemmän. Aktivismin eetoksesta saattaakin olla varsin hankalaa luopua. Luopuminen saattaa tapahtua, hieman kuten esitin. Ensin aktivismin toiminnallinen puoli hiipuu ja ajautuu pois elämän keskiöstä. Tällöin vähitellen myös eetos menettää merkitystään, lopulta päätyen tilanteeseen, jossa jonkinlainen tietoinen valinta on välttämätön. Kääntäen tältä valinnalta voi välttyä, mikäli elämä rakentuu siten, että yhteys entiseen säilyy tiiviinä.

Tältä pohjalta esitän, että aktivismin päättymistä voidaan tarkastella kahtalaisesti. On mahdollista pitäytyä pelkässä tosiasiallisen toiminnan määritelmässä ja etsiä aktivismin jatkumista konkreettisten tekojen kaltaisena jatkumona. Toisaalta näiden tekojen määrittelemisessä ajaututaan helposti ongelmiin. Onko esimerkiksi palkallinen kansalaisvaikuttaminen aktivismia? Kuinka suurelta osin toiminnan tulee olla altruistista eli saako toiminnastaan myös itse hyötyä? Lopulta tullaan keskeisen kysymyksen äärelle: missä aktivismin ydin sijaitsee? Onko se toiminnallisuudessa, aktioissa ja kampanjoissa? Vai sijaitseeko se hengessä, yksilöllisissä valinnoissa, oman elämän rakentamisessa ja päätöksessä elää tietynlaisten arvojen mukaista elämää? Vastausta en tähän kykene tarjoamaan. Joka tapauksessa aktivismin eetoksen säilyvyys lienee myös toiminnallisuuden edellytys. Tältä pohjalta on perusteltua problematisoida aktivismin päättymisen määrittely yksioikoisena toiminnan loppumisena. Problematisointi on perusteltua etenkin tutkimieni uusien liikkeiden veteraanien kohdalla. Uusien liikkeiden agendat kietoutuivat aktivistien yksilöllisiin elämäntapavalintoihin ja muutokset näissä valinnoissa ovat lopultakin olleet varsin vähäisiä. Lopulta määritelmäni on siis tuplasti kaksijakoinen. Toisaalta on tärkeää huomioida aktivismin kaksi ulottuvuutta: eetos ja toiminnallisuus sekä niiden erilaiset funktiot. Toisaalta on syytä muistaa, että näitä kahta ei välttämättä voi erottaa toisistaan.

6.2 Elämäntapaa ja eetoksen säilyminen

Kuten edellä on tullut ilmi, aktivistien elämäntapahierarkiat eivät säilyneet muuttumattomina tässä tutkimuksen alla olevien kymmenen vuoden aikana. Aktivismin

keskeisyys siis merkittävästi väheni, kun taas perheen ja työelämän merkitys korostui. Tämä ei kuitenkaan riitä vastaukseksi siihen, miksi aktivismista luovutaan tai ei luovuta. Kuten Passy & Giugni (2000) esittävät, keskeistä on erityisesti se, kuinka eri elämänaolat ovat toisiinsa yhdistettävissä ja ikään kuin harmoniassa keskenään. Onkin paneuduttava aiheeseen syvemmin ja pohdittava sitä, miltä eri elämänaolojen keskinäiset suhteet aineistossani näyttävät.

Keskeisimmin aktivismia, ainakin ajankäytöllisesti, syrjäyttää perhe. Tämä on toistuva kaava. Perheen myötä vastuullisuuden eetos saa uuden kohteen, maailmanparantamisen sijaan huomio kohdistuu lapsiin, oman perheen hyvinvointiin. Ensi näkemältä vaikuttaa siis siltä, että jättämällä perheen perustamatta voi aktivismia jatkaa. Asia ei kuitenkaan ole aivan näin yksinkertainen. Saattaa nimittäin lopulta olla niin, että perhettäkin keskeisempi elämäнала aktivismin jatkumisen – tai ainakin aktivismin eetoksen jatkumisen – kannalta onkin työ. Mitä syvemmillä aineistoni analyysissä pääsin, sitä selkeämmin minusta alkoi vaikuttaa siltä, että perhettä, työtä ja aktivismia tulisi tulkita yhteen kietoutuneina eikä erillisinä muuttujina. Vaikutelmakseni muodostui, että niillä, joilla perhettä oli, perhe oli muotoutunut pikemminkin aktivismista erilliseksi elämänalaksi, johon aktivismi yhdistyi lähinnä henkisen ulottuvuutensa kautta. Työ sen sijaan tuntui yhdistyvän sekä eetokseen että toiminnalliseen ulottuvuuteen.

Saattaa olla niin, että perhe ikään kuin edustaa yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta erillistä saarekettä, joka toki keskeisimmin vie aikaa ja täten estää aktivismin toiminnallista puolta. Se, mitä perheen perustaminen ei liudenna, ainakaan jos puoliso on samanmielinen, on nimenomaan aktivismin henkinen ulottuvuus. Puolison kanssa käydyt keskustelut ja toisaalta lasten sosialisointiin liittyvät kasvatuskäytännöt saattavat hyvinkin pitää yllä aktivismin eetosta, vaikka toiminnallisuus olisikin vähäisempää. Tämä kuvastui aineistossakin erinäisiä pohdintoja oman elämän keskiluokkaistumisesta ja toisaalta sen välttelemisyrityksistä. Lasten kasvatus pitääneen varsin tehokkaasti yllä ainakin kulutuskäytäntöihin liittyvää pohdintaa. Toisaalta lasten sosialisoinnissa avustaminen tarjoaa mahdollisuuden omalla esimerkillä ohjaamiseen ja täten itselle tärkeiden asioiden esilläpitoon. Lasten kasvatus jatkuvuutta korostavana ilmiönä saattaa lopulta olla varsin tehokas tapa ylläpitää omia ideaalejaan.

Kootusti voisikin todeta, että aineistoni perusteella perheen perustamisen vaikutus on kahtalainen. Se saattaa jopa tukea aktivismin eetoksen säilymistä, jos puoliso on samanmielinen, vaikkakin se samanaikaisesti tehokkaasti estää aktivismin toiminnallista puolta.

No osaan mä nähdä joo, se ois tietyllä lailla helpompaa sanotaan että ei olis ristiriitoja niin paljon oman elämän kanssa, et kun jatkuvasti miettii, että onko se nyt oikein hankkia semmosta ja semmosta uutta tavaraa tai tarviiko sitä oikeesti ja sitten varsinkin lasten kanssa, että kun lapset kysyy, että mä haluaisin ton ja ton ja sitten ei halua sitä antaa ja joutuu perustelemaan sen asian. Ett sellanen keskiluokkainen elämä olis tietyllä lailla helpompaa, mutta ei vaan niinku osaa antaa periks sille niille periaatteille. (M1, 33v)

Työn suhteen tilanne näyttää olevan jossain määrin toisenlainen. Vaikka perheen perustaminen tuo tullessaan monenlaisia uusia vastuullisuuksia ja rooleja, ne tuntuvat vaikuttavan hieman erityyppisesti kuin työelämän ja koulutuksen myötä lankeavat roolit. Havaitsin toistuvasti, että työelämän roolia kannettiin mukana ikään kuin viittana, jota ei voi karistaa. Samanlaista tunnelmaa en tavoittanut isän tai äidin roolin yhteydestä. Vielä mielenkiintoisemmaksi havaintoni tekee se, että työn rooli tuntui korostuvan silloinkin, kun sitä ei erikseen korostettu, tai kun työ ei vaikuttanut olevan yksilölle kovin merkityksellistä. Tämä näyttäytyi esimerkiksi puheena, jossa omaa identiteettiä peilattiin kouluttautumisen tai nykyisen työtehtävän kautta. Työ myös nähtiin huomattavasti deterministisemmin kuin esimerkiksi oma perhe. Tämä välittyi etenkin pohdinnoissa, joissa koetettiin yhdistää aikaisempi aktivismi nykyiseen työnkuvaan. Näissä pohdinnoissa välittyivät ehkäpä selkeimmin ne erottautumistarpeet, joita haastateltavilla oli suhteessa menneeseen. Determinismillä tarkoitan tässä yhteydessä sitä, että työuran ja koulutuksen yhdistelmä näyttäytyi eräänlaisena välttämättömänä mankelina, joka jokaisen oli läpikäytävä. Tämän mankelin läpikäytyään itse kukin oli päätenyt erinäisiin asemiin. Näistä asemista käsin tehtiin arvostelmia aikaisemmasta. Se, minkälainen tuo asema sillä hetkellä oli, vaikutti melko keskeisesti määrittelevän myös sitä, mitä menneestä ajateltiin. Tavallaanhan Bourdieun (2000) biografisen illuusion käsite kuvastaa myös tästä ilmiöstä syntyvää harhaista kuvaa nykyisyyden määrittellessä aina myös menneisyyttä. Mutta ehkäpä jopa keskeisimmin tässä on kyse jostakin muusta, nimittäin sosialisatiosta.

Vaikuttaa siltä, että työelämään sosialisoituminen, opiskelu ja eritoten työelämässä olo muokkaavat – keskeisemmin kuin perhe – yksilön suhdetta aktivismiin. Kuten todettua jokaisen haastateltavan työuraan aktivismilla on ollut suoria vaikutuksia. Aktivismin avulla on saavutettu sellaisia taitoja, joita on voitu hyödyntää erinäisissä tehtävissä. Usein nämä taidot liittyvät itsensä ilmaisemiseen kirjoittamalla, tiedotteiden laatimiseen, yhdistystoiminnan lainalaisuuksien ymmärtämiseen ja eritoten kansalaisyhteiskunnan pelisääntöjen ymmärtämiseen. Työtehtäviä on saatu näiden saavutettujen taitojen avulla, toisaalta apuna ovat olleet aktivistiuralla luodut verkostot, joiden avulla on kytkeydytty esimerkiksi poliittiseen päätöksentekoon tai kansalaisjärjestöihin. Verkostoja on voitu myös hyödyntää luotaessa asiakaskuntaa esimerkiksi omalle yritykselle.

Aktivismin nivoutuminen työuriin näyttäytyy siis varsin monimuotoisena aineistossani. Yhdenkään aktivistin polku ei ole toisensa kaltainen, mutta samoja yhteyksiä ja syy-seuraussuhteita näiden polkujen taustalta on löydettävissä. Ehkäpä selkeämmin kuin perhe-elämä, työelämä nähdään myös näyttämönä, jossa aktivismin avulla ajettuja asioita voidaan omalla toiminnalla edistää. Korostus on tässä nimenomaan aktivismin toiminnallisessa ulottuvuudessa. Toiminnalliset ulottuvuudet saattavat olla hyvinkin erilaisia kuin varsinaisen perinteisen aktivismin piiriin luetut toimet, mutta yhtä kaikki ne edustavat jonkinlaista jatkumoa suhteessa aikaisempaan aktivisti-identiteettiin. Työura edustanee aktivisteille nimenomaan aktivismin yhteiskunnallista ulottuvuutta ja vaikuttavuutta, vaikkakin voidaan argumentoida myös perhe-elämän kauaskantavien vaikutuksien puolesta. Tosiasia kuitenkin lienee, että yhteiskunnassamme näkyvämmän roolin saa työura.

On todettava, että vaikka aktivismi vaikuttaakin nivoutuvan työuriin enemmän tai vähemmän sulavasti, tämä nivoutuminen vaatii usein kuitenkin jonkinlaisia kompromisseja tai vähintäänkin työelämän vaatimusten yhteensovittamista omien ideaalien kanssa. Tässä tullaan aiemmin esittämäni viittametaforan äärelle. Verrattuna aikaisempaan vapaaseen ja riippumattomaan opiskelija-aktiiviin nykyinen aktivisti on omaksunut uudenlaisen viiteryhmän. Jos aikaisemmin asioita katsottiin omien ideaalien ja silloisen verkoston näkökulmasta, nykyisellään aktivistiverkoston ovat korvanneet

työelämän verkostot ja työelämän diskurssit. Konttinen ja Peltokoski (2000, 123) kuvasivat, että aktivistit taistelivat ”koneistoa” vastaan. Olisi vahvasti liioiteltua väittää, että aktivistit olisivat nykyisellään sulautuneet ”koneistoon”, siitä ei oikeastaan missään muodossa ole kyse. Pikemminkin kyse on siitä, että selviytyäkseen omien ideaaliensa kanssa työelämässä he ovat valinneet toisistaan eroavia strategioita. Tällä tarkoitan Durkheimia (1990) mukaillen sitä, että erilaiset yhteisöt luovat erilaisia kollektiivisia tajuntoja.

Jotta yhteisössä voisi siis menestyksekkäästi toimia, on omaksuttava yhteisön toimintakulttuuri, yhteisön tavat ja yhteisön käyttämä kieli. Mikäli aikaisemmin aktivistien yhteisönä toimi aktivistiverkosto, nykyisellään tämä yhteisö ei ole enää samalla tavalla itse valittu vaan enemmänkin ulkoa määräytyvä. Havaitsen aineistossani, että juuri tässä suhteessa muutos entiseen on suurin. En siis väitä, että aktivistit ovat konformoituneet ja institutionalisoituneet osaksi järjestelmää. Vaikka siis yhdenmukaisuuden vaateita ei 1990-luvun liikkeissä varsinaisesti esitetty, yhdenmukaisuutta niistä joka tapauksessa oli löydettävissä. Nykyisellään tämä yhdenmukaisuus on vähentynyt, koska yksilöiden kohtalot ovat eriytyneet ja uusissa yhteisöissä jokainen heistä kohtaa uudenlaisia vaateita. Kehityskulku on siis jossain määrin analoginen Durkheimin (1990) selitykselle työnjaon solidaarisuutta eriyttävästä vaikutuksesta.

Durkheim (1990) ja kollektiivinen tajunta helpottavat myös ymmärtämään, miksi työura selittää aktivismista luopumista keskeisemmin kuin perhe. Aineistoni perusteella vaikuttaa nimittäin siltä, että ne, jotka eivät ole yhdistäneet työuraansa tavalla tai toisella aktivismiin, ovat juuri heitä, jotka selkeimmin tekevät eronteon aktivismin eetokseen. Voisi kuvitella, että työelämässä yksilö joutuu selkeimmin myös muokkaamaan itseään työn vaatimusten kaltaiseksi. Jos nämä vaatimukset edustavat jotain muita vaateita kuin aktivismin vaateet, kuilu entiseen syvenee. Jos taas vaatimukset ovat jollain tapaa sulautettavissa aikaisempaan tai ehkä jopa edustavat saman asian järjestäytyneempää muotoa, tilanne näyttäytyy toisenlaisena. Silloinkin muutos entiseen on kuitenkin selkeästi havaittava. Käytän nyt kahta sitaattia demonstroimaan näitä eroja käytännössä.

Se voi olla sen koulutuksen kautta, mutta se on vaikea sanoa mistä se johtuu, mutta tavallaan, mulla just on se toimittajan koulutus, mutta myös työkokemusta. Mä oon ollu valtakunnallisessa uutistoimituksessa töissä. Mä en voi sitä mun toimittajan maailmankuvaa, niin mä en voi niinkun enää peruuttaa sitä, mä en voi niinkun olla ohittamatta sitä tai mä niinkun tiedän... että se vaikuttaa. (N1, 28v)

No mä ehkä enemmän kannan sitä aktivismin perintöä ja niitä kokemuksia mukana, että tässä nykyisessä tehtävässä, ett ihan vaikka sellanen perusasia, joka aktivismista on vahvasti iskostunut mieleen, että henkilökohtainen on poliittista että myös elämäntapavalinnat ja arjen ratkaisut on mitä suurimmassa määrin poliittisia valintoja ja tekoja ja se näkyy sitten myös niinku omassa poliittisessa työssä. Ehkä toinen on sellanen...ymmärrys...muitakin kun tälläisiä perinteisiä politiikan tekemisen ja vaikuttamisen tapoja kohtaan ja kolmas on ehkä sellanen alttius kriittisyyteen ja kyseenalaistamiseen, joka kuitenkin leimaa hyvin paljon aktivismia ja kansalaisliikkeitä (M2, 32v)

Edellä esitetyt sitaattit kuvaavat eräänlaisina tyyppiesimerkkeinä erilaisia toimintamalleja. Molemmat haastateltavat edustavat karkeasti sitä kehityskulkua, joka aktivisteja on kohdannut. Kymmenessä vuodessa on valmistuttu ja menty koulutusta vastaaviin töihin. Kumpikaan ei määrittele itseään enää aktivistiksi, nykyiset olosuhteet estävät sen ja toisaalta siihen ei liene mitään erityistä halukkuuttakaan. Mutta se, missä haastateltavat eroavat toisistaan, on aktivismin eetos ja suhtautuminen siihen.

Ensin esitetty sitaatti kuvastaa luopujan mielteitä. Siinä tehdään selvä pesäero entiseen. On hankittu koulutus, jota ei voi enää ”peruuttaa”. Jotain on tullut aktivismin eetoksen ja itsen välille. Tämä muutos nähdään myös jossain määrin vääjäämättömänä, sellaisena, jota ei ole itse suoranaisesti valittu. Muutoksesta ei tunneta surua, pikemminkin se hyväksytään asioiden vallitsevaksi tilaksi. Toisaalta muutos ja sen syyt saattavat edelleen pohdituttaa.

Niin siis öö, en kyllä tiä, niin se on mahdoton kysymys, ei (.) voi olla ett siihen osais vaikka 10 vuoden päästä jotain lisää, mutt kyll se nyt on, se on jollain lailla silleen niinku tuore käynnissä oleva juttu, ett ei siihen niinkun osaa sanoa kyllä [TM: niin, niin] ja se on jotenkin, jossain mielessä se on ollu semmonen aika keskeinen asia mun mielestä omassa elämässä ja jotenkin sitä omaa elämää viimeisen vaikka viiden vuoden aikana pystyy tarkastelemaan just semmosena kamppailuna tätä hommaa vastaan. (M3, 33v)

Jälleen huomaamme siis, että luopujilla korostuu kuilu menneisyyden ja nykyisyyden välillä. Menneisyyttä ei kaduta, se nähdään suuressa arvossa, mutta se ei muodosta jatkumoa nykyisyyteen vaan muodostaa nykyisyydestä irrallisen kokonaisuuden. Tähän

irralisuuteen voidaan suhtautua ihmetellen ja hämmästellän tai toisaalta ottaen asiat sellaisena kuin ne tulevat.

Mä mielelläni olisin anarkisti, mutta voi että...anarkisti siis. Mutta tota, en mä kehtaa sanoa itteeni anarkistiksi, koska mä olen NIIN (muuttaa ääntään) niin keskiluokkainen, kun vain keskiluokkainen ihminen voi olla. En mä voi olla enää samalla tavalla anarkisti kuin mitä silloin, kun tota silloin niinkun hyvin nuorena opiskelijana...Mä oon ite saattanut itseni siihen tilanteeseen, jos mä olisin jättänyt koulutautumatta tai hankkimatta perhettä tai menemästä duuniin, niin mulla olis helpompi olla anarkisti, mutta mä en oo tehnyt mitään näistä (N1, 28v)

Mikä sitten erottaa pysyjän luopujasta? Edellä esitetty sitaatti (M2, 32v) kuvasti siis varsin samoja kehityskulkuja tapahtumallisesti kuin luopujankin tapauksessa, kuitenkin jokin on selkeästi toisin. Tulkitsen eron johtuvan aktivismin eetoksesta ja sen sisäistämisestä. Haastateltava kuvaa tapaansa tehdä työtään (politiikassa) aktivistin eetoksen läpivalaisemana. Jos aikaisempi puhuja puhuu koulutuksen määräävästä vaikutuksesta, tässä tapauksessa määräävyys tulee muualta, eetoksesta, joka ohjasi toimintaa kymmenen vuotta sitten ja ohjaa sitä yhä. Voidaan tietysti pohtia, onko työ politiikassa ristiriidassa aktivismin eetoksen kanssa, hieman kuten on pohdittu esimerkiksi monien taistolaisten kohdalla. Tässä yhteydessä en kuitenkaan etsi absoluuttisia oikein toimimisen määritelmiä vaan etsin toimintaa ohjaavia tekijöitä ja niille annettuja perusteluja. Pysyjillä nämä perustelut tuntuvat edelleen pohjautuvan aktivismin eetokseen, kun taas luopujilla toiminnan logiikka on toinen. Toisaalta voidaan tietysti kyseenalaistaa retoriikka ja sen suhde todellisuuteen. Vaikka kyse on luonnollisesti tulkinnastani, pitäydyn vahvasti aktivistien omissa eronteissa ja tämän eronteon he tekevät jossain määrin puolestani.

Aktivismin eetos nimittäin vaikuttaa sellaiselta ulottuvuudelta, jossa on tietoisia ja tiedostamattomia elementtejä. Tämä välittyy tavassa, jolla aktivismin periaatteiden toimintaa ohjaava vaikutusta puretaan ja eritellään. Aktivismin eetoksella on voimakas toimintaa ohjaava vaikutus, mutta yksilö tätä prosessia kuitenkin ainakin osittain hallitsee. Hän voi päättää antautuuko aktivismin vietäväksi vai irrottautuuko sen parista. Aktivismin eetos ja sen säilyttäminen ovat siis yksilön hallittavissa mutta eivät välttämättä tietoisella tasolla. Kuten edellä on tullut ilmi, saattaa olla niin, että tietoinen päätös luopumisesta tehdään vasta sitten, kun tosiasiat sitä edellyttävät. On vaikeaa

arvioida, johtuuko pysyjien säilynyt eetos siitä, että heidän elämänvalintojaan tuo samainen eetos on voimakkaammin ohjannut, vai kenties siitä, että heillä aktivismin eetos on kohdistunut toisin kuin luopujilla.

Aiemmin kuvasin, kuinka edellisten haastattelujen aikaan aktivismin eetos välittyi laajalaisesti yksilöiden toimintakentässä. Aktivismin merkitys elämänalahierarkioiden uudelleenjärjestymisen myötä ei toki ole edelleenkään vähäinen. Tämä näkyy kaikkien haastateltavien elämässä monin eri tavoin, mutta ehkäpä juuri verkostojen sirpaloitumisen ja uusien verkostollisten vaateiden sekä identiteettidotusten myötä se välittyy hieman eri tavoin eri henkilöillä. Vaikutelmakseni jää, että mikäli työelämässään, tavalla tai toisella, toimii aktivismikysymysten parissa, saattaa se korvata aktivismiverkoston roolin. Toisaalta kyse voi olla myös siitä, mihin aktivismin eetos yksilössä sijoittuu. Mikäli se sijoittuu toisten ihmisten kanssa yhdessä toimimiseen, tällöin eetos on hankalasti korvattavissa. Jos taas aktivismi on enemmänkin asiaorientoitunutta päämäärärationaalista toimintaa, tällöin aktivismin eetokseen ylläpitoon ei tarvita yhteisön tukea, ainakaan samassa määrin.

[...] noikin on tollasia, ett se oli silloin vaikka tosi helppo, koska se oli myös osittain sellanen sosiaalinen juttu ja siin oli just se iso yhteisön tuki, jonka takia se oli tavallaan aika hauska, ett ne oli sit semmosia, mistä baarissa keskustellaan, että mitä on tehny ja sit sitä ei ehkä ihan samalla tavalla oo, kun ei oo enää sitä samaa kaveripiiriä. (M3, 33v)

6.3 Aktivismin merkitys elämäkululle

Edellä olen pyrkinyt vastaamaan pieniin tutkimuskysymyksiin, ja jäljellä onkin enää vain yksi iso kysymys, johon pienet kysymykset meitä johdattivat. Miten aktivistin ura jatkuu tai päättyy ja miksi? Tähän kysymykseen vastatessani keskeiseksi temaksi nousee muutos ja sen selittäminen. Ja kuten edellä on tullut ilmi, myös muuttumattomuus vaatii lisäselityksiä. Yksi selitys muuttumattomuudelle löytyy aktivismin syvästä kytkeytymisestä elämään ja sen eri osa-alueisiin.

Kuten todettua, liikkeeseen osallistumiselle annetaan suuri arvo myös henkilökohtaisen elämän kannalta. Menneitä aikoja muistellaan lähes poikkeuksetta positiivisin äänenpainoin. Näissä mietteissä haastatteleman aktivistit muodostavat yhtenäisen

joukon. Aktivismiin vaikutus elämäntapaan on merkittävä ja lähes sataprosenttisesti positiivinen. Aktivismi on vahvasti ohjannut keskeisimpiä elämäntapavaltintoja, se on auttanut oman identiteetin rakentamisessa ja toisaalta sen ylläpitämisessä. Tältä pohjalta ei ole lainkaan hämmästyttävää, että aktivismin eetos hallitsee yhä vahvasti näiden ihmisten elämää ja valintoja, olivat he sitten tuon eetoksen läpivalaisemia tai jossain määrin siitä luopuneita. Tällä tarkoitan sitä, että aktivismin selvän pesäeron tehneet luopujatkin kantavat näitä merkityksiä itsessään.

On se siis vaikuttanut, varmaan se on ollut yks tekijä ammatinvalinnassa, sitte semmosessa, että kyllä mä oon varmaan...mä en tiedä sitt ett oonks mä niinku ollu semmonen ihminen, joka on pystynyt valitsemaan aktivismin vai onks se aktivismi niinku voimistanut mua, että mä oon pystynyt sit myöhemmin olemaan semmonen ihminen, että oon pystynyt valitsemaan vähän toisella tavalla kuitenkin. (N1, 28v)

[...] Ihan yks keskeisiä asioita, minkä pohjalta on tehny päätöksiä elämässä, että jos nyt ajattelee niinku isoja päätöksiä, puolison valintaan on vaikuttanut, ja työ, työn oon valinnu sillain, että se tukee omia näkemyksiä ja [...] asuinpaikan valinta [...] (M1, 33v)

Mun koko varmaan identiteetti on muokkautunut hyvin pitkälti sen kautta, tietenkin jonkun muunkin kautta, mut se on vaikuttanut hyvin voimakkaasti koko omaan identiteettiin ja persoonallisuuteen ja varmaan paljon siihen miten muut ihmiset näkee minut. Mä oon saanu, mun kaikki työpaikat on jollain tavalla tullut sitä kautta [...] kaikki vakavat ihmissuhteet ovat tulleet järjestötoiminnan kautta (N2, 35v)

No, hyvin paljon. Jos mä en olis ollu aktivismissa niin enhän mä olis politiikassa ja ihan jo sitä kautta ratkaisevasti , mä en siis koskaan päättäny hakeutua politiikkaan, mut mä en ois koskaan myöskään päässyt politiikkaan, koska hirveen paljon niistä tavallaan vaikuttamisen perustaidoista ja yhteiskunnallisista tiedosta ja siitä miten järjestelmä toimii, ihan substanssikysymyksistä, kyllähän niistä valtaosa tai iso osa ainakin on tullu kansalaistoiminnan peruja, ett se on ollu ihan ratkaiseva elementti (M2, 32v)

Kyll tosi paljon, kyll se oli, ett sinä aikana, ett se oli jotenkin niin keskeinen osa ja se tavallaan jotenkin muokkas sitä omaa identiteettiä, olkoonkin että se identiteetti on muuttunut niistä ajoista kyllä, mutt kyll se on ollu osa niin sillä niinku polulla niin keskeisenä, ett kyll se on ollu tosi iso ja sit toinen, että, kaikki ne niinku ihmissuhteet on, tai kaikki, mut tosi paljon on peräisin sieltä niin ett tavallaan jotenkin tosi luontevasti just sit päätyny vaikka töihin johonkin (järjestö) ja tälleen, ett kyll se on, kyll se on ollu tosi ratkaiseva, siis ihan kertakaikkisen ratkaiseva käänne omassa elämässä (M3, 33v)

No kyllähän se tietysti mielessä kaikkeen vaikuttaa, että kun on vaimo on löytynyt (järjestöstä) ja työkseen tekee vegaanihommia, että tavallaan oikeestaan koko elämän valinnat on menny sen arvomaailman mukana vähintäänkin että kyllähän se nyt on, kun joskus alkaa miettii niin yllättävän paljonkin vaikuttanu. (M4, 39v)

Aktivismi näyttäytyy siis elämää mullistavana kokemuksena, katsoo asiaa oikeastaan mistä kulmasta tahansa. Yksilöille aktivismi on antanut paljon. Sen parissa on opittu konkreettisia taitoja, verkostoiduttu ja löydetty tapoja itseilmaisulle. Toisille toiminta on luonut suoran yhteyden ammatilliselle uralle, ja nekin, jotka eivät nykyisellään toteuta aktivismia työssään, kokevat taustansa vähintäänkin hyödylliseksi.

Vähäiset negatiiviset kokemukset liittyvät siihen, että taloudelliselta kannalta toimintaan osallistuminen ei ole ollut järkevin vaihtoehto, mutta tältäkin pohjalta omia valintoja ei kuitenkaan kaduta. Toisaalta esiin nousee myös jonkinlaista harmittelua siitä, että nuoruuttaan olisi voinut elää rennomminkin. Tässä yhteydessä korostuu vastuullisuuden eetos, jonka siivittämänä on etenkin ennen toimittu välillä ylitse omien rajojenkin. Samassa yhteydessä nousee useimmiten esiin se, että aktivistiyhteenliittymiin tuntuu pätevän sama totuus kuin muualle järjestömaailmaan eli tehtävien keskittyminen muutamille avainhenkilöille ja tästä johtuva kuormittuminen. Usein juuri tämänkaltaisten tekijöiden vuoksi aktivistit kuvailivat kokeneensa uupumusta ja loppuun palamista.

Uupumus ilmiönä ei suinkaan ollut siis vieras aktivisteille. Vaikutti pikemminkin siltä, että jokainen heistä oli joutunut jollain lailla käsittelemään omaa jaksamistaan. Tämä lienee melko luonnollista, kun otetaan huomioon aktivistitoiminnan luonne erinäisiä vastuullisuuksia sisältävänä toimintana. Se, oliko uupumus aina suoranaisesti aiheutunut aktivismista itsestään vai jostakin muusta, ei ole tässä tutkimuksessa huomion kohteena, mutta joka tapauksessa voidaan todeta, että neljä haastatteleistani kuudesta henkilöstä ilmoitti kärsineensä uupumuksesta jossain vaiheessa elämäänsä. Tältä pohjalta voitaneen perustellusti hieman pohdiskella aktivismin jatkumisen ja siinä koetun uupumuksen suhdetta. Vaikutelmakseni nimittäin jäi, että uupumus saattoi osaltaan selittää, miksi aktivismista tai sen eetoksesta luovuttiin.

Haastateltavani eivät tätä yhteyttä uupumuksen ja aktivismista luopumisen välillä suinkaan varsinaisesti korostaneet. Tätä saattaa selittää onnellisuusmuurin käsite tai toisaalta se, että linkki näiden kahden tekijän välillä nähtiin moniulotteisesti. Moniulotteinen tuo yhteys mitä ilmeisimmin myös on. Tarkoitukseni ei olekaan vetää

kausaalista suhdetta näiden muuttujien välille vaan ainoastaan pohdiskella suhteen mahdollista olemassaoloa. Vaikka siis uupumuksesta puhuttiin ehkäpä hieman vähemmän avoimesti kuin muista haastattelun teemoista, oli selvää, että jonkinlaista roolia uupumus tässä palapelissä näyttelee.

Uupumusta aiheuttivat siis ainakin tehtävien kasautuminen muutamille henkilöille, ihmissuhteiden ajoittainen raskaus ja ehkä myös jonkinlainen rutiinien pyörittämisen kuluttavuus. Toisaalta yksi haastateltava nosti esiin sen, kuinka julkisuudessa olo ja liikkeen edustajana toimiminen oli myöhemmin osoittautunut raskaaksi taakaksi. Toki on huomautettava, että osa aktivisteista ei kokenut toimintaa erityisen raskaaksi ja esiin nousi muutamaa otteeseen, että uupumusta oli koettu aivan muiden elämänalojen vaikutuksesta.

No en aktivismista, ei ainakaan mitenkään verrattavissa siihen niinku mitä stressiä jostain ravintolan pyörittämisestä oli, että se ei oo niinkun missään suhteessa (M4, 39v)

Uupumuksen yhteys verkostoihin saattaa osittain selittää sitä, miksi uupumuksen kokemus vaihtelee. Kuten Klandermans (1997, 107) osoitti, sosiaalisen tuen vähäisyys yhdistettynä uupumuksen kokemukseen selitti keskeisesti toiminnasta luopumista. Aineistossani uupumus tuntuukin yhdistyvän etenkin intohimoisuuteen ja erityisesti verkostollisen intohimoisuuden alatyyppeihin. Tämä yhteys herättää ajatuksen Klandermansin (1997, 95) sitoutumismuuttujista. Edustivatko luopujat kenties alun perin tunteellisempaa sitoutumista kuin pysyjät, joiden voisi katsoa edustavan jatkuvuutta korostavaa sitoutumista? Tällöin molempia ryhmiä ja samalla eetosta kuvaisi normatiivinen sitoutuminen, jossa on kasvettu yhteen arvojen kanssa. Tämänkaltainen jako tekisi edelleen ymmärrettävämmäksi sen, että sosiaalisen tuen päättyminen vaikuttaisi voimakkaammin niihin, joille verkostot alun perinkin olivat tärkeämpiä. Jälleen kerran prosessi kohti luopumista on tässäkin kohtaa kaksijakoinen. Uupumus aiheuttaa vetäytymistä toiminnasta, ja tämä vetäytyminen puolestaan aiheuttaa irtaantumista myös eetoksesta. Toisaalta, mikäli toiminta oli koettu jossain vaiheessa hyvinkin uuvuttavaksi, lienee selvää, että uutta uppoutumista tämänkaltaiseen toimintaan kannattaa harkita vakavasti. Kärjistetysti voisi siis todeta, että aktivismin

parissa koetulta uupumukselta vaikuttaa suojaavan aktivistiverkoston lisäksi riittävä etäisyys oman itsen ja ajettavien asioiden välillä ja tunnepohjaisen suhtautumisen välttäminen.

[...] ett se oli tosi rankkaa aikaa, vaikk sillon sitä asiaa ei tiedostanut selkeesti, koska tavallaan sillon se keskeinen yhteisö oli se aktivistipiiri ja kuitenkin sieltä se tuki oli niin ehdoton koko aika [...] (M3, 33v)

6.4 Aktivismi loppuu, joustava eetos säilyy

Edellä on esitelty kattavasti erinäisiä selityksiä erilaisille elämänkuluille. Nyt lienee syytä vetää edellä käyty esitys päätökseensä ja tehdä siitä synteesi. Mitä siis lopulta tiedämme 1990-luvun aktivistien urasta, sen päättymisestä tai jatkumisesta?

Liikeaktivistin ura on kaikkien osalta päättynyt, mutta suhteessa toimintaa ohjaavaan eetokseen haastateltavat voidaan jakaa kahteen ryhmään, luopujiin ja pysyjiin. Luopijat olivat irtisanoutuneet toiminnan lisäksi eetoksesta. Pysyjillä suhde entiseen edusti eräänlaista jatkumoa, toiminnan muodot vain olivat muuttuneet. Jotta voisimme paremmin ymmärtää tätä eroa luopujien ja pysyjien välillä, tarkastellaan sitä vielä kertaalleen Weberin käsitteistön avulla. Weber (2009, 128) siis nimesi poliitikon olennaisimmiksi ominaisuuksiksi suhteellisuudentajun, vastuullisuudentunnon ja intohimoisuuden. Edellä havaitsimme, että suurimmat muutokset aktivistien orientaatioissa liittyivät intohimoisuuteen. Vastuullisuudentunne oli lähes ennallaan, ja suhteellisuudentajun muutos ilmeni etenkin kompromissihalukkuuden lisääntymisenä ja kriittisyytenä toiminnan vaikutuksiin. Mitä tämä suhteellisuudentajun muutos tarkoitti, ja miten Weber suhteellisuudentajun tarkalleen ottaen ymmärsi? Weber (2009, 128) korosti, että suhteellisuudentaju tulisi ymmärtää etäisyytenä asioista ja ihmisistä, se on tarkalleen ottaen: ”kykyä antaa realiteettien vaikuttaa kaikessa rauhassa itseensä itsensä koossa pitäen”. Yhdistettäessä tämä etäisyydenottokyky intohimoisuuteen tullaan Weberin (mt., 128–129) mukaan keskeisen ongelman äärelle: ”miten kuuma intohimo ja viileä suhteellisuudentaju voidaan pakottaa samaan sieluun?” Tämän ongelman erilaiset ratkaisumallit selittänevät osaltaan myös aktivistien erilaisia elämänpolkuja. Miten esimerkiksi luopijat selittävät oman toimintansa hiipumista?

Mä ajattelin, ett se oli sopivaa silloin, mutta mä nään ett se ei olis sopivaa nyt [...] (N1, 28v)

[...] jotenkin se mun näkemys siitä, ett missä määrin maailmaa voi ja pitää ohjailta on muuttunut, nykyisin nään jotenkin sen, että miten ne teot vaikuttaa maailman kehitykseen semmosena monimutkaisena kysymyksenä, mä pidän sitä aktivistiajattelua tavallaan naiivina, ett mä en niinku enää allekirjoita sitä, mut ei kuitenkaan oo niin, ett mä ajattelen niin, ett aktivistien pitäis lopettaa toimintansa, mut se on jotenkin niinkun, että mä en ehkä just siks en haluais olla siin mukana, mä en osaa sanoa, ett onks se vaikutus siihen suuntaan mihin yritetään viedä vai jopa täysin vastakkainen (M3, 33v)

Keskeinen selitys sille, että toiminnasta ja ehkä myös eetoksesta luovutaan, on siis ajatuksellinen irtautuminen kyseisen toiminnan logiikasta. Mitä se merkitsee eetoksen kannalta? Pysyjillä eetos elää muuntuneena, kiinnittyessään esimerkiksi työelämän toimiin. Eetos joustaa, koska olosuhteet ohjaavat sitä joustamaan. Etenkin pysyjät ovat vahvasti integroituneet osaksi yhteiskuntaamme ja pyrkivät vaikuttamaan siihen järjestelmän sisältä käsin. Karkeasti sanoen pysyjistä on kasvanut weberiläisessä mielessä poliitikkoja, heidän toimintansa määrittänyt arvopohjaisena päämäärärationaalisuutena. Heidän toimintaansa ohjaa siis eetos, mutta tähän eetokseen on otettu riittävä etäisyys sen kestävyuden ja pysyvyyden turvaamiseksi.

Luopujien kohdalla eetos ei ole joutanut. Pikemminkin siitä on kasvettu erilleen, sen pitävyyttä on alettu epäillä. Vähintäänkin on niin, että tämänhetkinen elämäntilanne tai minäkuva ei yhdisty eetoksen edellyttämään sitoutumiseen. Eetoksen joustamattomuutta saattaa selittää kompromissihaluttomuus tai eräänlainen yhteiskunnasta irtisanoutuminen. Heidän eetoksensa välittyy yksilöllisissä elämäntapavalinnoissa eikä esimerkinomaisena kanssaihmissiin vaikuttamisena. Parhaaksi tulkinnakseni jää, että eetos elää ikään kuin latenssina luopujien mielissä. Pidän todennäköisenä, että luopujien aktivismisuhteen tietynlainen ristiriitaisuus tulee säilymään, ellei eetos sitten uudelleen roihahda liekkeihin. Luopujien kohdalla tämänkaltainen uusi mobilisoituminen vaikuttaa kuitenkin epätodennäköiseltä, ja vähintäänkin epätodennäköisemmältä kuin pysyjien kohdalla.

7. JOHTOPÄÄTÖKSET

Tavoitteenani oli siis erinäisten pienten kysymysten avulla selvittää, miten 1990-luvun suomalaisten aktivistien ura on jatkunut. Tähän kysymykseen olen tarjonnut vastauksia edellä. Tässä luvussa kertaan saamiani tuloksiani ja pohdiskelen tulosteni yleisempää merkitystä.

Keskeisin havaintoni oli, että aktivistien ura kymmenen vuoden takaisessa liikkeessä oli päättynyt, useimmilla jo useita vuosia sitten. Toisaalta havaitsin, että aktivismi, eräänlaisena eetoksena, vaikutti edelleen yksilöiden elämään. Lisäksi huomasin, että toimintakaan ei ollut täysin kadonnut, se oli osalla muuttanut muotoaan ja muuntunut työuraksi. Tältä pohjalta päädyin erottelemaan haastateltavani kahteen ryhmään, luopujiin ja pysyjiin. Luopujat olivat tehneet aktivismiin ja myös toimintaa ohjaavaan eetokseen selvän pesäeron. Heillä eetos ei myöskään yhdistynyt toimintaan lukuun ottamatta satunnaisia vierailuja aktivistitoimintaan. Tästä eronteosta huolimatta aktivismin perintö välittyi eritoten elämäntavallisissa valinnoissa. Pysyjiä kuvastivat muuttumattomuus ja jatkuvuus. He toimivat työssään enemmän tai vähemmän samojen ideaalien parissa kuin aikaisemminkin, ja heidän toimintaansa tuntui ohjaavan pysyvältä tuntuva aktivismin eetos. Heillä tuo eetos oli alun perinkin kiinnittynyt vahvemmin päämäärärationaalisesti, kun taas luopujien eetoksessa esiintyi enemmän tunnepohjaista kiinnittymistä etenkin aktivismin verkostolliseen puoleen. Verkostojen hajottua ikääntymisen ja normatiivisten elämäntavojen myötä luopujat kokivat tämän voimakkaammin. Luopuminen tapahtui siten, että toiminnasta erkaantuminen vähitellen vähensi toiminnan keskeisyyttä oman elämän kokonaisuudessa ja tämä prosessi ikään kuin kertautui, tuottaen lopulta aktivismista irronneen yksilön.

Osa analyysistäni pohjautuu Passyn ja Giugnin (2000) kehittämään teoretisointiin elämäntavojen eriytymisen aktivismia kiihdyttävästä vaikutuksesta. Saamani tulokset ovat linjassa heidän tulostensa kanssa. Aktivismin lopettaneilla – luopujilla – aktivismi ei enää yhdisty muihin keskeisiin elämäntavoihin ja sama toisinpäin: Mitä keskeisemmin aktivismi on vuorovaikutuksessa muiden elämäntavojen, kuten perheen ja työn, kanssa, sen paremmin yhteys siihen säilyy. Oletukseni asioiden tilasta sai siis vahvistusta.

Varsinainen kontribuutiosi pohjautuu teorian kumoamiseen tai sen tukemiseen sijaan teorian syventämiseen.

Passy ja Giugni (2000) jakavat aktivistit pysyjiin ja luopujiin. Klandermans (1997) puhuu luopujista, pysyjistä ja vaihtajista. Klandermans siis avaa portin sille, että aktivismin jatkaminen ei tarkoita samassa liikkeessä jatkamista. Omassa analyysissäni olen pyrkinyt osoittamaan, että määritelmää on mahdollista laajentaa vielä tästäkin. Tässä yhteydessä olen tukeutunut etenkin Teskeen (1997), jonka mukaan aktivistien arvostukset ja toiminta ovat voimakkaasti yhteen kietoutuneita. Tältä pohjalta olen argumentoinut, että aktivismin eetos saattaa elää hyvin monenlaisissa ympäristöissä, mutta toiminnaksi muuntuakseen se tarvitsee pohjaksi toimintaa tukevia rakenteita. Olen osoittanut, että perhe yksittäisenä elämänalana on merkittävin etenkin aktivismin toiminnallista puolta vähentävä tekijä, mutta perhe voi tarjota mahdollisuuksia eetoksen ylläpitoon. Toisaalta tuloksistani käy ilmi, että työn vaikutus aktivismin säilyvyyden kannalta on lopulta jopa kaikkein olennaisinta. Työn toimiessa jatkumona aikaisemmalle aktivismille ja idealismille, ristiriitaa menneen ja nykyisyyden välillä ei pääse syntymään. Tämä kontribuutiosi siis esittää, että elämälahierarkioiden vaikutukset eivät välttämättä ole suoraviivaisesti ja pinnallisesti tulkittavissa vaan tarvitaan syvempää tarkastelua. Esimerkiksi yhdistämällä elämälahierarkioiden selittävyys Weberin (2009) poliitikoille asettamat vaatteet voidaan päästä tulkintaan, jonka mukaan yksilölliset eroavaisuudet siinä, kuinka aktivismiin alkuaan kiinnittyvät, (emotionaalinen verkostoihin kiinnittyminen vs. päämäärärationaalinen) saattavat osaltaan selittää aktivismista irrottautumista. Passy ja Giugni (2000, 139–140) esittivät, että aktivistitoimintaan sitoutumista selittäisivät verkostot erityisesti merkityksen tuottajina, niin sanotut sisäiset dialogit eli aktivismin keskeisyys elämälahierarkioiden saralla sekä toiminnan koettu tehokkuus. Miten nämä tekijät näyttäytyvät oman aineistoni valossa?

Verkostojen merkitys on eittämättä keskeinen mutta ei välttämättä kokoavassa mielessä, kuten edellä on tullut ilmi. Tutkimukseni tukee Whittierin (2003) ja Gomesin (1992) havaintoja siitä, että verkostot koetaan erityisesti ihmissuhteiden merkityksessä kahtalaisesti: rikkautena ja raskautena. Lisäksi verkostojen sirpaloituminen on

kosketanut jokaista aktivistia, mutta suhtautumistavat tähän muutokseen vaihtelevat. Sitoutumista aineistossani selittääkin aikaisemman verkoston sijaan työelämä ikään kuin verkoston korvaavana merkityksiä tuottavana kollektiivina. Toisaalta eroavaisuutta saattaa selittää myös se, että toisille verkostojen sirpaloituminen on ollut merkittävämpi muutos kuin toisille, niiden aikaisemman toimintaa motivoineen merkityksen vuoksi. Toinen muuttuja (sisäiset dialogit) linkittyy keskeisesti verkostoihin. Ei kuitenkaan ole yksiselitteisesti niin, että luopujilla tällaista dialogia itsensä kanssa ei enää ole. Pikemminkin eroavaisuutta selittää aikaisemmin esiin nostamani sulkeuman käsite. Erilaiset epäilyt, etäisyydenotot ja säröäänne korostuvat luopujilla toiseen tapaan kuin pysyjillä, joilla nämä tekijät jäävät ainakin eksplisiittisesti vähemmälle huomiolle. Joka tapauksessa on ilmeistä, että tutkimukseni tukee arvioita siitä, että verkostojen vaikutusta tulee arvioida monimuotoisemmin kuin pelkkänä struktuurina, joka erilaisten ryhmäjäsennyksien perusteella selittää osallistumista ja osallistumattomuutta (Passy & Giugni 2000, 139; Alapuro 1998, 334–338). Keskeistä vaikuttaisi pelkän jäsenyyden sijaan olevan jäsenyydelle annetut merkitykset ja niiden yhteydet omiin arvostuksiin. Toiminnan tehokkuuden merkitys näkyy aineistossani siten, että suhteessa aikaisempaan aktivismiin, päämäärärationaalisuus toimintaa ohjaavana tekijänä on noussut keskeisemmäksi. Tämä muutos vaikuttaa osittain selittävän myös löytämiäni eroja pysyjien ja luopujien välillä. Päämäärärationaalisuus vaikuttaa nimittäin olevan linjassa aktivismin pysyvyyden kanssa.

Päämäärärationaalisuuden yhteys eetoksen ja toiminnan pysyvyyteen ja vastakkaisesti tunneperäisen toiminnan yhteys aktivismista luopumiseen onkin yksi keskeisimmistä tuloksistani, jotka sain yhdistämällä eetoksen käsitteen Passyn ja Giugin (2000) teoriaan elämänalahierarkioista. Tutkimuksessani argumentoinkin sen puolesta, että eräänlainen verkostollinen intohimoisuus tai verkosto-orientoitunut eetos saattaa helpommin johtaa toiminnasta irtautumiseen. Tämä tunneperäinen toiminta vaikutti olevan myös vahvemmin yhteydessä uupumukseen. Näistä teoreettisista jäsenyksistäni olenkin suoraan velkaa noin sadan vuoden takaisille pohdinnoille. Kun hyödynsin Weberin (2009) politiikka- ja poliittikkokäsitystä, muutokset aktivistien orientaatioissa jäsenyivät kiinnostavalla tavalla. Onkin perusteltua kysyä, olisiko Weberillä enemmänkin annettavaa yhteiskunnallisista liikkeistä käytyyn keskusteluun?

Ainakin Weber tuntuu silloittavan varsin hyvin sitä rakenteellisten ja toimijalähtöisten selitysmallien välistä ristiriitaa, joka liiketutkimuksessakin on aina ajoittain nähty ongelmalliseksi (ks. esim. Ylä-Anttila 2010, 287–289). Silloittajana toimii nimenomainen eetoksen käsite, joka sitoo yksilön toisaalta rakenteisiin jättäen hänelle kuitenkin toiminnan vapauden. Tutkimuksessani olen pyrkinyt osoittamaan, että aktivismin eetosta leimaa etenkin syntyvaiheessa sen kollektiivinen luonne, mutta säilyäkseen se ei välttämättä tarvitse niinkään kollektiivia vaan säilymistä tukevia rakenteita ja toisaalta yksilöllisiä valintoja. Näiden kahden tekijän erilaiset yhteisvaikutukset selittävät myös sitä, kuinka olen päätenyt jakamaan aineistoni kahteen luokkaan, luopujiin ja pysyjiin. Tekemäni jaottelu on ennen kaikkea teoreettinen. Sen avulla olen kyennyt nostamaan esiin niitä tekijöitä, jotka selittävät elämänpolkujen ja valintojen erilaistumista. Tämän erilaistumisen ylikorostumisen pelossa on syytä vielä kertaalleen muistuttaa siitä, että aineistostani löytyi erilaisuuden sijaan varsin paljon samankaltaisuutta, etenkin suhteessa entiseen. Tästä muuttumattomuudesta seuraavassa lisää.

Voidaan siis todeta, että siirtymät suhteessa menneisyyteen olivat sekä luopujien että pysyjien osalta varsin vähäisiä. Tämä on lopulta erittäin mielenkiintoinen havainto, kun muistetaan, että suomalaisessa keskustelussa esimerkiksi taistolaisista puhutaan usein takinkääntäjinä, jotka uhrasivat aatteensa oman hyvinvointinsa ja urakehityksensä vuoksi (Kontula 2005, 234). Jonkinlaisena tyyppiesimerkkinä tästä toimii Björn Wahlroosin henkilöahmo (mt., 239). Takinkääntö ja ”Nalle” olivatkin yleisimmät mielle yhtymät, joihin törmäsin keskustellessani graduaiheestani erinäisten ihmisten kanssa. Aiheeni kerrottua keskustelukumppanini ensimmäinen ajatus liittyi useimmiten nimenomaan takinkääntöön ja tästä seuraavana konnotaationa oltiinkin sitten jo puhumassa Nalle Wahlroosista. Jonkinlaisesta kulttuurisesta prototyypistä voitaneen siis puhua. Havaintoni kertonee omaa kieltään taistolaisuuden merkityksestä suomalaiselle poliittiselle keskustelulle. Lisäksi mediajulkisuudessa helposti ylikorostetaan takinkääntöä tyyppillisenä ilmiönä. Suomessa tämän ylikorostumisen henkilöitymä lienee Wahlroos, saman ilmiön on havainnut myös McAdam (1988) Yhdysvalloissa.

Tosiasias, kuten Kontula (2005, 240) osoittaa, valtaosa ex-taistolaisistakin kantaa melko lailla samankaltaista aatemaailmaa yhä mukanaan. Erontekoja nämä ex-taistolaiset tekevät lähinnä liittyen liialliseen Neuvostoliiton palvontaan ja suhteessa järjestölliseen epädemokraattisuuteen. Tunnelma on siis hyvin samankaltainen kuin se, mitä löysin 1990-luvun aktivistien puheista. Ihanteet ovat entiset, mutta toiminta muuttuu. Samankaltaista kriittisyyden ja eronteon tarvetta ei 1990-luvun aktivisteilla ehkä kuitenkaan ole. Heidän Neuvostoliittonsa ei ole vielä kuollut ja kuopattu. Siirtymät suhteessa menneisyyteen ovat mahdollisesti pehmeämpiä, koska kiinnittyminen alun perinkin suhteutui toisiin. Tätä eroa selittänee parhaiten eronteko uusien ja vanhojen liikkeiden välillä. Erilaiset elämäntavalliset valinnat ja yksilöihin vaikuttaminen olivat uusien liikkeiden keskiössä vanhoille liikkeille tyypillisen hallinnollisen vaikuttamisen sijaan (Rasmus 2006, 65). Tämän aktivismin kietoutumisen elämäntapoihin ja toisaalta uusille liikkeille tyypillisen organisatorisen löyhyyden luulisi yhdessä selittävän sitä, miksi siirtymät esimerkiksi suhteessa taistolaisiin ovat pehmeämpiä.

Tältä pohjalta tulee ymmärrettäväksi myös eetos, jota kannetaan nimenomaan henkilökohtaisesti. Uusien liikkeiden veteraanien keskeisin perintö heijastuu tutkimukseni mukaan juuri tuossa eetoksessa eikä niinkään kiinnittymisessä liikkeeseen tai toisiin ihmisiin (vrt. Della Porta & Diani 2006, 20–23). Jos siis selkeämpiä erontekoja entiseen tekevät taistolaisetkaan eivät lopulta ole takinkääntäjiä, 1990-luvun aktivistit ovat sitä todennäköisesti vielä vähäisemmässä määrin. He eivät ole hylänneet ideaalejaan ja toteuttavat niitä erityisesti omassa elämässään elleivät laajemmin. Tämä yhä jatkuva aatteellinen eroavaisuus valtaväestöstä avaa etenkin integroitumiskehitykseen liittyen kiinnostavia näkymiä, joihin palaan vielä lopuksi. Sitä ennen on vielä pohdittava: Mitä tutkimustulokseni merkitsevät käytännöllisesti katsoen?

Tutkimustulokseni luopumisesta ja pysymisestä herättää kiintoisia kysymyksiä siitä, miten tuloksiani voidaan tulkita. Jos siis todetaan, että jossain mielessä aiemmista aktivisteista on kasvanut niin sanottuja weberiläisiä poliitikkoja, mitä voidaan sanoa niistä, joille näin ei ole käynyt. Onko kenties niin, että aktivismin muuntuminen perinteisemmäksi poliittiseksi vaikuttamiseksi säilyttää yhteyden aktivismin eetokseen? Ja onko samalla niin, että kompromisseille haluton ex-aktivisti ei löydä omalle

toiminnalleen enää kanavaa ja kadottaa täten yhteyden myös eetokseen, koska entisenkään ei enää ole paluuta. Tulokseni puhuvat siis sen puolesta, että aktivistina pysyminen on selkeässä yhteydessä eräänlaiseen tunnetyöhön (Hochschild 1979; ks. myös Jasper 1998). Jotta toiminta voisi jatkua, sitä kohtaan pitää tuntea intohimoa, mutta intohimoisuuden ei voi uppoutua ja sen pitää kohdistua substanssikysymyksiin. Aktivismisuhteen tulee siis olla joustava, mikäli sen haluaa yhdistää normatiiviseen elämäntapaan. Aktivismisuhteen jatkuminen ennallaan saattaa johtaa marginalisoitumiseen, ainakin jos marginalisoitumisen mittarina käytetään työelämää ja sen koventuneita vaatimuksia. Voidaan myös kysyä, onko yli 30-vuotiaiden aktivistien suhteellinen harvinaisuus kenties suomalaiselle yhteiskuntaelämälle tyypillinen ilmiö, kuten haastateltavani tuntuivat oletavan. Jatkotutkimuksessa edellä mainitun kaltaiset kysymykset saattaisivat olla kiintoisia. Toisaalta 1970-luvulla syntyneiden aktivistien sukupolvikokemus ja sen heijastumat yleisemmälle tasolle olisivat laajemmalla aineistolla tavoitettavissa.

Liikkeille ja järjestöille tutkimukseni tulos tarjoaa jonkinlaista osviittaa siitä, kuinka ihmiset pysyvät mukana toiminnassa ja kuinka he toisaalta jättäytyvät toiminnasta pois. Konkreettisia toimintaehdotuksia tutkimukseni perusteella tuskin kannattaa lähteä antamaan, mutta suurimmat haasteet liittyvät siihen, kuinka vastuullisuutta pitkällä tähtäimellä jaetaan ja kuinka erilaisten toimijoiden ja toimintalinjojen välillä voidaan löytää kompromisseja. Keskeinen rajanveto sekä yksilöllisellä että yleisemmällä tasolla tuntuukin liittyvän juuri kompromissien tekoon. Kompromissit ohjaavat toimijoita ja liikkeitä kohti integroitumista, kun taas kompromissihaluttomuus pitää marginaalissa. Pohjimmiltaan on siis kyse weberiläisittäin arvorationaalisuuden ja päämäärärationaalisuuden välisestä valinnasta. Vaikka onkin kärjistettyä asettaa vaikuttavuus ja itseisarvoisuus jonkinlaisiksi vastakkaisiksi voimiksi, näiden erilaisten toimintamallien ratkaisemattomasta ristiriidasta saattavat johtua useat liikkeiden kohtaamat ongelmat. Poliittisessa keskustelussa korostunee päämäärärationaalisuus synonyyminä ”järkevyydelle”. Se, koskeeko sama järkevyyden vaade myös yhteiskunnallisia liikkeitä, on monitahoinen kysymys. Koska yhteiskunnalliset liikkeet eivät edusta valtakoneistoa, niillä ei ole myöskään vallan mukana seuraavaa vastuuvetoa. Ajateltaessa asiaa osallistuvan demokratian näkökulmasta liikkeiden

vakaumuksellisuus voidaan nähdä merkittävänä yhteiskunnallisena voimavarana. Ehkäpä kysymys tulisikin kohdistaa toisin. Olisi kenties kysyttävä, mitä yhteiskunnan, valtion tai poliitikkojen tulisi oppia yhteiskunnallisilta liikkeiltä.

Tässä tutkimuksessa on käynyt useasti ilmi, kuinka liikkeet ja niissä toimivat yksilöt toimintaansa perustelevat. Toiminta ei pohjautu yksilöllisiin tarpeisiin tai puutteisiin vaan jonkinlaiseen arvopohjaan. Tämän arvopohjan perusteisiin, oikeuteen tai vääryyteen, ei voida tässä yhteydessä uppoutua, mutta se ei ole argumenttini kannalta olennaistakaan. Se, että aktivistien toiminta pohjautuu julkilausuttuun arvomaailmaan, vaikuttaa nimittäin olevan monin tavoin positiivinen ilmiö. Tässä tutkimuksessa on osoitettu, että omien arvojen mukainen elämä on ihmisille itselleen elämää rikastuttava kokemus, joka antaa elämälle suuntaa ja merkitystä. Toisaalta vaikuttaa siltä, että aktivismi on myös perinteisessä, rationaalisen valinnan hyötyajattelua korostavassa mielessä yksilöllisesti järkevä valinta. Aktivismista on nimittäin monille konkreettista hyötyä työelämässä, se avaa ovia, vaikka ehkä sulkeekin joitakin. Vähintäänkin hyötyä on niistä laajoista verkostoista, joita aktivistina toimiminen kerryttää. Yhteiskunnalliselta kannalta aktivismi tai yhteiskunnalliset liikkeet nähdään usein uhkana, mutta onko huoleen syytä?

Voidaankin perustellusti kysyä, mikä on yhteiskunnallisten liikkeiden ja sitä kautta aktivismin vaikutus konkreettisiin muutoksiin elämänpiirissämme? Jasperin (1997, 379) mukaan protestointi harvoin johtaa äkkinäisiin konkreettisiin muutoksiin. Jasperin mukaan liikkeiden tavoitteiden toteutuminen ei välttämättä siis ole osuvin tapa arvioida niiden onnistumista. Koska protestoijat harvoin saavat aikaan äkkinäistä radikaalia muutosta, heidän valtaväestöstä eroavia mielipiteitäkään ei tulisi pelätä. Pikemminkin niistä tulisi iloita, koska ne tuovat esille uudenlaisia ideoita, inspiroivat kanssaihmiä ja aikaansaavat keskustelua. Jasper näkeekin protestoijat allegorisesti runoilijoina eikä niinkään insinööreinä.

Mitä tulee tässä tutkimuksessa keskiössä olleisiin aktivisteihin ja heidän saavutuksiinsa, Jasperin (1997) tulkinnat ovat toisaalta osuvia, toisaalta taas eivät. Kasvissyönnin lisääntyminen ja ympäristötietoisuuden kasvu ovat varmaankin kaksi sellaista tekijää,

joista ainakin osa ansiosta kuuluu 1990-luvun radikaaliliikkeille. Kehitys lienee tapahtunut, hieman kuten Jasper kuvaa, ei äkkinäisenä vaan vähittäisenä siirtymisenä, jossa asioiden jatkuva esilläpito on vähitellen lisännyt ajettavien asioiden suosiota. Ajetut tavoitteet eivät ole toteutuneet, mutta askeleita tavoitteiden suuntaan on otettu. Vertaukseen aktivisteista runoilijoina on puututtava sen verran, että se mielestäni jossain määrin uusintaa senkaltaista näkökulmaa, missä aktivistit nähdään jollain tapaa poikkeavina yksilöinä. Oman aineistoni valossa voin hyväksyä väitteen, että aktivistit usein ovat moraalisesti herkkiä, mutta toisaalta tämä ominaisuus ei vaikuta mitenkään välttämättömältä aktivistiksi ryhtymisessä. Kuten on käynyt ilmi, saattaa olla jopa niin, että kovin ”runollinen” suhtautuminen ei ennusta pitkää uraa aktivistikysymysten parissa. Tästä osoituksena toimivat aktivistien lisääntyneet yhteydet institutionaaliseen poliittiseen elämään.

Aktivistien myöhemmät yhteydet poliittiseen elämään onkin osa-alue, jota on syytä hieman käsitellä. Suomessa tästä yhteydestä ei voi olla puhumatta viittaamatta suomalaisten 1960–1970-lukujen opiskelija-aktiivien myöhemmästä siirtymisestä vallankäytön keskiöön (esim. Tarja Halonen, Paavo Lipponen, Erkki Tuomioja). 1990-luvun aktivistien kohdalla emme ole havainneet samanlaista ponnahdusta ”kansakunnan kaapin päälle”. Toisaalta 1990-luvun aktivistit voivat ehtiä valtaapaikoille vielä myöhemmällä iällä, he ovat kuitenkin vasta kolmenkymppin rajapyykin ylittäneitä. Kuten todettua, 1990-luvun liikkeet olivat myös huomattavasti marginaalisempia kuin massoja liikuttanut taistolaisuus. Lisäksi myös etenkin OE:n toimintaa määritteli hyvin pitkälti eräänlainen punk- tai anarkismihenkisyys, joka oli suorassa ristiriidassa institutionaalisen politiikan kanssa. Opiskelijavetoisuudestaan huolimatta OE:n toiminta ei ollut keskeisesti yliopisto-opiskelijoiden ohjaamaa. Rasimus (2006, 312) esittääkin arviokseen, että 1990-luvun liikkeistä ei nousta politiikkaan samassa määrin kuin aikaisemmin. Lisäksi hän uskoo, että mikäli politiikkaan tullaan mukaan, sinne vie pikemminkin asiantuntemus kuin järjestökokemus. Oman aineistoni perusteella ei ole perusteltua lähteä tekemään yleistyksiä siitä, miten ja miksi 1990-luvun aktivistit sijoittuvat poliittiselle kentälle laajemmin, mutta Rasimuksen arvio asiantuntemuksen merkityksestä vaikuttaa oikealta. Etenkin tämä korostuu ympäristö- ja ilmastoasioissa, jotka ovat valtakunnallisessa keskustelussa yhä suuremman huomion alla. Osaaminen ja

tietotaito näissä kysymyksissä ehkäpä enemmän johdattaa yksilöitä poliittisen elämän piiriin kuin järjestökokemus sinänsä. Toisaalta haastateltavat itse toivat toistuvasti esiin, kuinka myös asiakysymyksistä irrallaan oleva järjestöllinen osaaminen on osoittautunut hyödylliseksi.

Varsinaista laajamittaista ryntäystä institutionaaliseen politiikkaan ei siis ole 1990-luvun aktivisteilta nähty, eikä sellaista varmaankaan ole näköpiirissäkään. Aineistoni perusteella vaikuttaa kuitenkin selvältä, että kytkökset poliittiseen päätöksentekoon ovat melko yleisiä. Haastattelemistani kuudesta henkilöstä neljä toimi tai oli toiminut poliittisessa puolueessa, tarkemmin Vihreässä liitossa. Monet ex-aktivistit toiminevatkin jollain tapaa poliittisen päätöksenteon taustalla, eivät välttämättä päätöksenteon eturivissä mutta puolueiden sisällä joka tapauksessa. Aikaisemmin marginaalissa toimineet aktivistit toimivat siis nykyisellään hyvin usein järjestelmän sisältä käsin. Tämä suhteutettuna siihen, että aatetta ei ole myyty eikä takkia ole käännetty, merkinnee sitä, että aatteet ja ihanteet ovat saaneet vähintäänkin jonkinlaista vastakaikua myös ympäröivän yhteiskunnan taholta. Tämä integroituminen osaksi yhteiskuntaa onkin kiinnostava huomio liikeaktiivien myöhemmistä vaiheista.

Tätä mahdollista integroitumista tai integroitumattomuutta pohtii myös Rasimus (2006, 330–332). Hän esittää huolenaiheekseen sen, kuinka liikkeiden edustama muutosvoima voitaisiin sisällyttää yhteiskuntaan ilman lisääntyviä konflikteja poliittis-hallinnollisten instituutioiden välillä. Rasimuksen esittämä huolenaihe lienee edelleen ratkaisematon. Vaikka esimerkiksi OE:n toiminta nykyisellään ei ole yhtä konfliktinhakuista kuin 1990-luvulla, poliittisen eliitin halukkuus ja kyky reagoida liikkeiden esittämiin vaateisiin ei ole juurikaan parantunut. Tämä yhdistettynä siihen, että aikaisemmatkaan aktivistit eivät ole aatteitaan hylänneet, voisi jossain mielessä synnyttää huolen yhteiskuntarauhan kannalta. On kuitenkin perusteltua yhtyä Rasimuksen arvioon siitä, että ristiriidoista huolimatta aktivistitoiminnan väkivaltaistuminen vaikuttaa edelleen erittäin epätodennäköiseltä. Ne muutokset, joita 1990-luvun aktivismi aikaansai suomalaisen liikehdinnän maltillisessa perinteessä, eivät ole ainakaan toistaiseksi heijastuneet kovinkaan voimallisesti nykypäivän liikkeiden toimintarepertuaareihin. Ehkäpä lopulta yhteiskunnan kannalta rationaalisempi suhtautuminen yhteiskunnallisiin

liikkeisiin olisikin pelokkuuden sijaan kiinnostuneisuus. Ainakaan pelokkuuden aiheeksi ei voi riittää vallitsevien olojen säilyttäminen. Se, miten asiat ovat, ei riitä perustelemaan sitä, miten niiden tulisi olla. Kuten Jasper (1997, 379; ks. myös Wilcox 1996, 62) osoittaa, liikkeiden paras anti saattaa olla niiden kyvyssä tuottaa uudenlaista tietoa ja näkemystä eikä niinkään niiden vallankumouksellisuudessa.

LÄHTEET

- Alapuro, Risto (1994): Suomen synty paikallisena ilmiönä. Porvoo: WSOY.
- Alapuro, Risto (1998): Sosiaaliset verkostot ja kollektiivinen toiminta. Teoksessa Ilmonen, Kaj & Siisiäinen, Martti (toim.): Uudet ja vanhat liikkeet. Tampere: Vastapaino, s. 333–347.
- Alasuutari, Pertti (1999): Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.
- Blee, Kathleen M. & Taylor, Verta (2002): Semi-Structured Interviewing in Social Movement Research. Teoksessa Klandermans, Bert & Staggenborg, Suzanne (toim.): Methods of Social Movement Research. Social Movements, Protest and Contention. Volume 16. University of Minnesota Press: Minneapolis, s. 92–117.
- Bourdieu, Pierre (2000): The Biographical Illusion. Teoksessa du Gay, Paul & Evans, Jessica & Redman, Peter (toim.): Identity: a reader. Lontoo: Sage, s. 299–305.
- Della Porta, Donatella & Diani, Mario (2006): Social Movements: an introduction, 2nd edition, Oxford: Blackwell.
- Downton, James & Wehr, Paul (1991): Peace movements: The Role of Commitment and Community in Sustaining Member Participation. Research in Social Movements, Conflicts and Change. Vol. 13, s. 113–134.
- Durkheim, Émile (1990): Sosiaalisesta työnjaosta. Suom. Seppo Randell. Helsinki: Gaudeamus.
- Eder, Klaus (1993): The new politics of class. Social movements and cultural dynamics in advanced societies. Lontoo: Sage.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha (2003): Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Finsen, Lawrence & Finsen, Susan (1994): The Animal Rights Movement in America - From Compassion to Respect. New York: Twayne Publishers.

Friedman, Debra & McAdam, Doug (1992): Identity Incentives and Activism: Networks, Choices and the Life of a Social Movement. Teoksessa Mueller, Carol & Morris, Aldon (toim.): *Frontiers in Social Movement Theory*. New Haven: Yale University Press, s. 156–173.

Gomes, Mary E. & Maslach, Christina (1991): Commitment and Burnout among Political Activists: An In-depth study. Paper presented at the 14th Annual Meeting of the International Society of Political Psychology. Helsinki.

Gomes, Mary E. (1992): The Rewards and Stresses of Social Change: A Qualitative Study of Peace Activists. *Journal of Humanistic Psychology* 32, s. 138–146.

Heller, Agnes & Fehér, Ferenc (1988): *The Postmodern Political Condition*. Cambridge: Polity Press.

Hirsch, Eric (1990): Sacrifice for the Cause: Group Processes, Recruitment, and Commitment in a Student Social Movement. *American Sociological Review* Vol. 55 (2), s. 243–255.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2000): Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hochschild, Arlie (1979): Emotion Work, Feeling Rules, and Social Structure. *American Journal of Sociology* Vol. 85 (3), s. 551–575.

Hyvärinen, Matti (1994): Viimeiset taistot. Taistolainen opiskelijaliike, kertomus ja retoriikka. Tampere: Vastapaino.

Ilmonen, Kaj (1998): Uudet ja vanhat yhteiskunnalliset liikkeet. Teoksessa Ilmonen, Kaj ja Siisiäinen, Martti (toim.): *Uudet ja vanhat liikkeet*. Tampere: Vastapaino, s. 15–42.

Jasper, James (1997): *The Art of Moral Protest: Culture, Biography, and Creativity in Social Movements*. Chicago: Chicago University Press.

Jasper, James (1998): The Emotions of Protest: Affective and Reactive Emotions In and Around Social Movements. *Sociological Forum*, Vol. 13 (3), s. 397–424.

Juppi, Piritta (2004): ”Keitä me olemme? Mitä me haluamme?” Eläinoikeusliike määrittelykamppailun, marginalisoinnin ja moraalisen paniikin kohteena suomalaisessa sanomalehdistössä. Väitöskirja Jyväskylän Yliopisto.

Järvinen, Margaretha (2000): The Biographical Illusion. Constructing Meaning in Qualitative Interviews. *Qualitative Inquiry* Vol. 6 (3), s. 370–391.

Klandermans, Bert & Oegema, Dirk (1987): Potentials, Networks, Motivations and Barriers; Steps Towards Participation in Social Movements. *American Sociological Review* Vol. 52 (4), s. 519–531.

Klandermans, Bert (1997): *The Social Psychology of Protest*. Oxford: Blackwell.

Konttinen, Esa & Peltokoski, Jukka (2000): Ympäristöprotestin neljännen aallon sielunmaisema. *Sosiologia* Vol. 37 (2), s. 111–129.

Konttinen, Esa & Peltokoski, Jukka (2004): Ympäristöprotestin neljäs aalto. Eläinoikeusliike ja uuden polven ympäristöradikalismi 1990-luvulla. Jyväskylä: SoPhi.

Kontula, Anna (2004): Taistolaisuus puberteettikapinasta takinkääntöön. *Historiallinen aikakauskirja* 102 (2), s. 233–243.

Kortteinen, Matti (1992): *Kunnian kenttä. Suomalainen palkkatyö kulttuurisena muotona*. Hämeenlinna: Hanki ja jää.

Laine, Timo (2001): Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Aaltola, Juhani ja Valli, Raine (toim.): *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II*. Jyväskylä: PS-kustannus, s. 26–43.

Lappalainen, Pertti (2008): *Kansalaisaktivismi*. Luettu 31.3.2011: <http://kans.jyu.fi/sanasto/sanat-kansio/kansalaisaktivismi>

Lindholm, Arto (2005): *Maailman parantajat. Globalisaatiokriittinen liike Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus.

Lundbom, Pia (2009): Kun pihdit kameraan vaihtuivat...: eläinoikeusaktivistien poliittinen tyylinmuutos. *Politiikka : Valtiotieteellisen yhdistyksen julkaisu* 51 (2).

Luukka, Panu (1998): *Ei ole oikeutta, on vain me!* Julkaisematon pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.

McAdam, Doug (1988): *Freedom Summer*. New York: Oxford University Press.

McAdam, Doug & Snow, David (1997): *Social movements: readings on their emergence, mobilization and dynamics*. Los Angeles: Roxbury.

McLeod, Julie & Thomson, Rachel (2009): *Researching Social Change*. Lontoo: Sage.

Marwell, Gerald & Aiken, Michael T. & Demerath III, N.J. (1987): The Persistence of Political attitudes Among 1960s Civil Rights Activists. *Public Opinion Quarterly* 51 (3), s. 359–375.

Marwell, Gerald & Oliver, Pamela (1993): *The Critical Mass in Collective Action*. Cambridge: Cambridge University Press.

Maslach, Christina & Gomes, Mary E. (2006): *Overcoming Burn-Out*. Teoksessa MacNair, Rachel (toim.): *Working for Peace: A Handbook of Practical Psychology and Other Tools*. Atascadero, CA: Impact, s. 43–49.

Melucci, Alberto (1989): *Nomads of the Present: Social Movements and Individual Needs in Contemporary Society*. Lontoo: Hutchinson.

Melucci, Alberto (1996): *Challenging codes: collective action in the information age*. Cambridge: Cambridge University press.

Mikola, Elina (2008): *Toisenlainen tila on mahdollinen! Etnografinen tutkielma Helsingin talonvaltauksista*. Julkaisematon pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.

Oikeutta eläimille –järjestön jäsenrekisterin ylläpitäjä. Sähköpostikeskustelu 10.8.2010.

Olson, Mancur (1965): *The Logic of Collective Action: Public Goods and the Theory of Groups*. Cambridge: Harvard University Press.

Passy, Florence & Giugni, Marco (2000): *Life-spheres, Networks, and Sustained Participation in Social Movements. A Phenomenological Approach to Political Commitment*. *Sociological Forum* vol. 15 (1), s. 117–144.

Passy, Florence (2003): *Social Networks Matter. But How?* Teoksessa Diani, Mario & McAdam, Doug (toim.): *Social Movements and Networks. Relational Approaches to Collective Action*. Oxford: Oxford University Press, s. 21–48.

Passy, Florence & Monsch, Gian-Andrea (2010): *Why Do People Join Protest Politics? The Impact of Activists Cognitions for Joining Contentious Politics*. Julkaisematon artikkeli. Luettu 16.4.2011: http://www.assh.ch/dms/svpw/Kongress-2010/Papiers_2010/CP/Passy_Monsch---Why-Do-People-Join-Protest-Politics/Passy-Monsch---Why-Do-People-Join-Protest-Politics.pdf

Rasimus, Ari (2006): *Uudet liikkeet – Radikaali kansalaisaktivismi 1990-luvun Suomessa*. Tampere: Tampere University press.

Roos, J. P. (2005): *Missä he nyt ovat?: 60- ja 70-lukulaiset aktivistit 2000-luvulla*. Teoksessa Laine, Jyrki & Hoikkala, Tommi & Laine, Sofia (toim.): *Mitä on tehtävä?: nuorison kapinan teoriaa ja käytäntöä*. Helsinki: Loki-Kirjat, s. 53–102.

Saari, Kari (2001): ”Poliisi pamputtaa, aate elää ja toimittajat raportoivat”. Tapaustutkimus vuoden 1998 Mustavihreistä päivistä. Pro gradu -tutkielma. Kuopion yliopisto.

Saldaña, Johnny (2003): *Longitudinal Qualitative Research. Analyzing Change Through Time*. Oxford: AltaMiraPress.

Searle-Chatterjee, Mary (1999): Occupation, Biography and New Social Movements. *The Sociological Review* vol. 47 (2), s. 258–279.

Simon, Bernd & Klandermans, Bert (2001): Politicized collective identity: A social psychological analysis. *American Psychologist* vol. 56 (4), s. 319–331.

Sivistyssanakirja: nykysuomen opas. (2002): Koukkunen, Kalevi & Hosia, Vuokko & Keränen, Jukka (toim.). Helsinki: Wsoy.

Sherkat, Darren E. & Blocker T. Jean (1997): Explaining the Political and Personal Consequences of Protest. *Social Forces* vol. 75 (3), s. 1049–1076.

Stranius, Leo (2005): Teoksessa Laine, Jyrki & Hoikkala, Tommi & Laine, Sofia (toim.): Mitä on tehtävä?: nuorison kapinan teoriaa ja käytäntöä. Helsinki: Loki-Kirjat, s. 313–336.

Stranius, Leo (2009): Epämuodollinen kansalaistoiminta - järjestötoiminnasta kevytaktivismiin. Teoksessa *Suomalaiset osallistujina. Katsaus suomalaisen kansalaisvaikuttamisen tilaan ja tutkimukseen*. Oikeusministeriön julkaisuja. Luettu 31.3.2011: <http://www.om.fi/Etusivu/Julkaisut/1247667713779>

Tarrow, Sidney (1998): *Power in Movement. Social Movements and Contentious Politics*. Cambridge: Cambridge University press.

Taylor, Verta & Raeburn, Nicole C. (2005): Identity Politics as High-Risk Activism: Career Consequences for Lesbian, Gay, and Bisexual Sociologists. *Social Problems* vol. 42 (2), s. 252–273.

Teske, Nathan (1997): *Political Activists in America. The Identity Construction Model of Political Participation*. Cambridge: Cambridge University Press.

Thomson, Rachel & Plumridge, Libby & Holland, Janet (2003): Editorial: Longitudinal qualitative research - a developing methodology, *International Journal of Social Research Methods* vol. 6 (3), s. 185–187.

Thomson, Rachel & Holland Janet (2003): Hindsight, foresight and insight: the challenges of longitudinal qualitative research. *International Journal of Social Research Methods - Special issue on Longitudinal Qualitative Methods* vol. 6 (3), s. 233–244.

Tilly, Charles (1978). *From Mobilization to Revolution*. New York: McGraw-Hill.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2002): *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Jyväskylä: Tammi.

Tynkkynen, Oras (1996): Poimintoja Maan Ystävien syntyprosessista. Teoksessa *Heima-Tirkkonen, Tuula & Kallio-Tamminen, Tarja & Selin, Tove (toim.):*

Ruohonjuurista elämänpuuksi - suomalainen vaihtoehtoliikehdintä. Vihreä Sivistysliitto, s. 157–160.

Tynkkynen, Oras (2001): Viisi vuotta Maan ystäviä. - Ei tullut joukkoliikettä, tulikin kansalaisjärjestö. Julkaisematon artikkeli. Luettu 8.4.2011: (http://www.maanystavat.fi/mika_my.php)

Ylä-Anttila, Tuomas (2010): Pragmatistinen näkökulma yhteiskunnallisiin liikkeisiin. *Sosiologia* 47 (4), s. 286–299.

Van Stekelenburg, Jacqueline & Klandermans, Bert (2010): Individuals in Movements: A Social Psychology of Contention. Teoksessa Klandermans, Bert & Roggeband, Conny (toim.): *Handbook of Social Movements Across Disciplines*. New York: Springer, s. 157–204.

Van Zomeren, Martijn & Postmes, Tom, & Spears, Russell (2008): Toward an integrative Social Identity Model of Collective Action: A quantitative research synthesis of three socio-psychological perspectives. *Psychological Bulletin* vol. 134 (4), s. 504 – 535.

Weber, Max (1922): *Economy and Society: An Outline of Interpretative Sociology*. Roth, Guenther & Wittich, Claus (toim.) New York: Bedminster Press.

Weber, Max (2009): *Tiede ja politiikka - kutsumus ja ammatti*. Suom. Tapani Hietaniemi. Tampere: Vastapaino.

Whalen, Jack & Flacks, Richard (1989): *Beyond the Barricades: The Sixties Generation grows up*. Philadelphia: Temple University Press.

Wilcox, Laird (1996): *What Is Extremism? Style and Tactics Matter More Than Goals*. Teoksessa George, John & Wilcox, Laird (1996): *American Extremists - Militias, Supremacists, Klansmen, Communists, & Others*. New York: Prometheus Books, s. 54–62.

Wolcott, Harry (1994): *Transforming qualitative data: Description, analysis, and interpretation*. Thousand Oaks, CA: Sage.

Liite 1.

Haastattelurunko

1) Nykytilanteen kartoitus

Nykyinen kuuluminen liikkeeseen? Onko sama liike kuin 10v sitten vai eri?

a) Edelleen mukana: Mitä tekee järjestössä nykyään?

b) Jos jäänyt pois: miksi ja milloin jäi? Tuliko jotain tilalle? Seuraako edelleen järjestön toimintaa? Kokeeko edelleen jollain tasolla järjestön tapahtumat myös itseensä liittyviksi?

2) Asennekartoitus

Miten suhtaudut kuluttajaboikotteihin, mielenosoituksiin, kansalaistottelemattomuuteen yleisesti, turkistarhaiskuihin ja taloudellisiin sabotaaseihin? (Miten suhtaudut turkistarhaviideoihin ja niistä käytyyn keskusteluun?) Miten suhtaudut anarkismiin aatesuuntana?.

3) Nykyinen poliittinen valveutuneisuus

Mitä demokratia merkitsee sinulle? Mitä tulee mieleen sanasta politiikka? Onko liike keskeisin poliittisen toimintasi väline? Kansalaistoiminta vai puoluepolitiikka? Miten näet maltillisten järjestöjen (Animalia, WWF) ja radikaalimpien järjestöjen suhteen ja tarpeellisuuden? Miten näet aktivismin paikan poliittisen toiminnan kartalla, suhteen mediaan, poliisiin, valtakoneistoon---muutokset 10 vuodessa?

4) Katsaus menneeseen

Miksi liityit? Millaisena muistat alkuaikojen toiminnan? Minkälaisia vaiheita 10 vuoteen on mahtunut? Mikä on pitänyt mukana? Miten näet oman toimintasi muuttuneen? Miten liike on muuttunut tässä ajassa (toimintarepertuaari, asenneilmasto, toimijat)? Miten liikkeen vaiheet ovat vaikuttaneet omaan suhtautumiseen? Koetko olevasi/olleeesi aktivisti? Tunnistatko itsesi aktivistin määrittelyistä: valppaus, moraalinen herkkyys, oikeudenmukaisuus, kyky nähdä asioita toisin?

5) Vaikutus muuhun elämään

Mikä on aktivismin paikka elämän palapelissä, onko ensisijaista, sekundaarista vai jotain muuta? Millaiseksi näet aktivismin merkityksen elämäkulullesi? Onko aktivismi vaikuttanut nykyisiin tehtäviin/ammattiin hakeutumiseen? Negatiiviset/positiiviset seuraukset? Onko elämää ilman aktivismia? Miten kuvailisit ystäviesi/läheistesä suhtautumista aktivismisi? Vähemmistöidentiteetin kokemus, oman toiminnan jatkuva perusteleminen muille? Voimaantumisen? Koetko toimintasi uhrautumisena? Itsekkyys/terve itsekkyys suhteessa aktivismin kuluttavuuteen (burn-out)? Pettymykset ja niistä selviäminen?

6) Toiminnan arvottaminen

Miten näet liikkeen aikaansaamat tulokset? Miten näet omat aikaansaannoksesi? Miten näet oman toimintasi arvon? Jos ajattelet menneitä vuosia aktivismin parissa, näetkö toiminnan enemmän palkitsevana vai raskaana? Jos palkitsevaa, miksi niin? Jos rasittavaa, miksi niin? Jotkut puhuvat aktivismista elämäntapana, miten itse suhtaudut? Näetkö aktivismissä yhteyttä uskonnolliseen toimintaan? Aktivismin tähtihetket ja epätoivoisimmat olot? Mistä olet erityisen ylpeä/tyytyväinen? Mitä tekisit nyt toisin? Entä jos liikkeen tavoitteet todella toteutuisivat kokonaisuudessaan?

Liite 2.

Haastateltujen taustatiedot

N1: 28 vuotta, YTK/Medianomi, toimittaja, avopuoliso: 1 lapsi

N2: 34 vuotta, YTM, toiminnanjohtaja, avopuoliso

M1: 32 vuotta, agrologi, toiminnanjohtaja, naimisissa: 3 lasta

M2: 32 vuotta, YTM, politiikassa toimiva, naimaton

M3: 33 vuotta, FM, tietojärjestelmäasiantuntija, naimaton

M4: 39 vuotta, yht.yo/ravintolakokki, yrittäjä, naimisissa: 1 lapsi